

EVROPOU A ASIÍ NA KOLE A S ESPERANTEM

„Tra la mondo per biciklo kaj Esperanto“

Lucien A.Peraire

Úvod

Knížka byla vydána v roce 1974 v esperantu. Pak vycházela na pokračování ve francouzském esperantském časopise „Laŭte!“ v letech 1978 až 1982. V roce 1990 vydalo knihu SAT-Broŝurservo / Laŭte, 47470 Beauville ve Francii opět v esperantu. Zmínky o knize jsem našla v mnoha esperantských novinách a časopisech. Na konci roku 1999 mi tuto knížku věnoval mladý Francouz, železničář. Velice mě zaujala. Jsou to zápisky prostého člověka z cesty, která trvala čtyři roky. Obsahují holá fakta, mají napínavý děj.

Protože autor chtěl věnovat své zápisky všem lidem na světě, sepsal je v mezinárodním jazyce, přístupném každému - tímto překladem chci splnit autorovo přání.

Jindřiška Drahotová

Odpověď z Francie na dotaz o autorských právech

Kara sinjorino!

Koran dankon pro via letero kaj ankaŭ pro la artikolo, kiun mi aperigos en „Laŭte!“ kiel eble plej frue.

Gratulojn kaj ankaŭ dankon pro via traduko de „Tra la mondo per biciklo kaj Esperanto“. Bedaŭrinde, amiko Lucien Peraire mortis en ĵus pasinta novembro. Domaĝe, ĉar via iniciato tre certe plezurigus lin.

Estas neniuj problemoj koncerne eventualajn kopirrajtojn, ĉar la originan broŝuron presis Amika Esperanto-Rondo, kiun mi reprezentas kaj ĉar nevo de Lucien Peraire plezure konsentas, vi povas laŭplaĉe presigi vian tradukon.

Mi aparte ĝojas ankaŭ pro via iniciato kontribui al „Laŭte!“

Plej amikajn bondezirojn mi sendas al vi.

29.12.1997

C.Baudé (Kribo)
Esperanto
FR-47470 Beauville

Dopis od Vítězslava Dostála, prvního Čecha, který v září 1997 dokončil po třech letech cestu kolem světa na kole, při které projel 56 zemí a našlapal 60.000 kilometrů.

Vážená paní Drahotová,

před časem se mi dostal do ruky váš strojepis knihy „Evropou a Asií na kole a s esperantem“. Předal mi ho pan Milan Švihálek s tím, že by to mohlo být pro mne zajímavé. Musím se Vám přiznat, že se mi obsah moc líbil i proto, že jsem sám některými shodnými úseky na cyklistické cestě kolem světa projížděl. Při četbě bylo pro mne velmi dobrodružné pokusit se vžít do role cyklisty uhánějícího těmito končinami před více než padesáti lety. A navíc, dokážu ocenit víc, než kdokoli jiný ten vynikající výkon, neboť tenkrát se cestovalo na úplně obyčejných bicyklech a ne jako dnes... Připočtu-li k tomu kvalitu cest, musím smeknout klobouk.

Děkuji za hezké chvíle strávené při čtení a přeji Vám vše dobré.

S pozdravem

Vít'a Dostál

V Hlubočci 15.3.1998.

Mladému čtenáři...

Ano, zejména pro mladé jsem se snažil, aby bylo vydáno toto vyprávění. Opravdu jsem prožil vše, co jsem v knížce popsal. Zapsal jsem vše co nejpečlivěji a podle pravdy. (Bohužel, některé poznámky se mi nezachovaly do doby, kdy jsem je začal uspořádávat do knihy.) Doufám, že čtení bude pro tebe zajímavé a přesvědčivé. Nemusel jsem používat fantazii jako v románě. Skutečnost předčila každou představu.

Každodenní život, dobře vykonaná práce, tolerantnost a soudružnost lidí a jejich pohoda jsou alespoň natolik dobré, aby se o nich psalo jako o činech kdejakého zločince, které jsou dnes každodenně nabízeny jako hodné následování.

Cílem tohoto mého vyprávění je především tvoje pobavení, trochu tě něco naučit a vybídnout k zamýšlení o všech tématech života.

autor

1927

Byl jsem propuštěn z vojenské služby. Na kole jsem odjel z Lot-Garonio na práci do Lyonu. Byla to vlastně první etapa mé cesty. Proč do Lyonu? Protože tento rok se v Lyonu konal mezinárodní kongres esperantistů. Kongres mě přesvědčil, že po šesti měsících (po patnácti lekcích) pilného učení bez učitele jsem bez problémů rozuměl delegátům z mnoha zemí světa. Mohl jsem konverzovat, vyměňovat si myšlenky, zpívat, pracovat na usneseních... já prostý dělník, který chodil do školy jen pár let!

Úžasně jsem se nadchl pro mezinárodní řeč a protože jsem byl svobodný, vzklíčila ve mne myšlenka vyzkoušet v praxi ten podivuhodný prostředek, ten zázrak světové organizace - „delegita reto“ – síť esperantistů.

Nenápadně, bez reklamy, jsem se připravoval k odjezdu. Silně jsem si přál poznávat přírodu a lidi, které na cestě potkám. Kladl jsem si za úkol mít v úctě jejich zvyklosti a víru a jak jen to bude možné, chtěl jsem se přizpůsobit jejich každodennímu životu a při každé příležitosti používat univerzální jazyk. Jaký dopravní prostředek vybrat? Potřeboval jsem laciný přístroj, snadno říditelný, skladný a také snadno opravitelný. KOLO – ideální dopravní prostředek! A ESPERANTO, nejzázračnější vynález pro cíl, který jsem si předsevzal!

Měl jsem pevné zdraví, odvahu, málo peněz, řemeslo, byl jsem naivní a plný iluzí, měl jsem nějakou turistickou zkušenost v horském sportu.

Korespondenčně jsem již byl domluven s mladým německým dělníkem, který pro svou cestu kolem světa hledal přítele...

Záchrana tonoucího v Mulhouse 24. července 1928

Byl jsem již 3 dny na cestě z Lyonu. Krásnou krajinou jsem dorazil do Mulhouse. Když jsem přejížděl můstek přes kanál, uviděl jsem sběh lidí na pravé straně nábřeží. Uslyšel jsem úzkostný křik a bleskem jsem pochopil co se děje. Lidé přibíhali na nábřeží, mávali rukama a křičeli o pomoc. Bez rozmyšlení jsem seběhl dolů a hup! Skočil jsem zcela oblečen do špinavé vody kanálu. Viděl jsem jednu ze dvou dívek, která se snažila neobratně plavat ke břehu. Z té druhé jsem viděl jen hnědou skvrnu potopených vlasů. Nohy mi zajely do měkkého bahna, ale podařilo se mi odrazit se ode dna. Objal jsem tělo dívky, které se zdálo bez života a povedlo se mi nás oba dostat nad hladinu. Sebezáchovný pud začal s dívkou v mém obětí zmítat a já padal na dno, napůl udušený... V tom okamžiku se mi připomněla slova záchranáře z jednoho kurzu. Když se mi podařilo znovu se vynořit – vyšil jsem jí facku na bradu. Výsledek byl děsný - přestala se mě držet. Musel jsem ji uchopit ze zadu a tlačit ji dopředu k přístavišti, kde ji již lidé vytáhli.

...

V Alsasku bylo dusivé horko. Chtěl jsem poprosit o vodu do mé plechové láhve. Starý vesničan, který mi otevřel dveře mi nerozuměl, nebo – nechtěl rozumět. Byl jsem již v Alsasku a musel začít používat svou nedokonalou němčinu!

Německé hranice jsem překročil ve Štrasburku 29. července 1928. Můj pas byl ještě potřísněn bahnem z kanálu v Mulhouse.

Döbeln 2. srpna 1928 (Sasko)

Ačkoliv jsem byl očekáván, rodinu zachvátilo rozčilení. Můj přítel Paul Posern nebyl doma. Dorazil ale vzápětí, a hned jsme šli navštívit esperantistu Schmidta, vedoucího místního esperantského kroužku, který mluvil dobře francouzsky. Samozřejmě mě vřele přijal a diskutovali jsme o naší budoucí cestě více než dvě hodiny.

Můj budoucí partner byl stejně starý jako já a také dělník. Pracoval v místním podniku jako zlatník. Mluvil dobře esperantem a trochu anglicky. Stejně jako já měl dobrou chuť k jídlu. Kouřil lulku.

První dojmy v Německu

V Německu je příroda pohostinná. Cestou z Norimberku do Bayreuthu jsem viděl hodně zvířete. Dokonce jsem viděl z mého lůžka oknem jelena v pšeničném poli! V roce 1928 se cestující vlakem musí sami starat o naložení svých zavazadel do nákladních vagónů i při přestupování. Ve vagónech čtvrté třídy jsou dřevěné, lavice nejsou polštářované, chybí záclony.

V Döbeln u Poserna mě už nepřekvapují postele bez povlečení. Jídlo se skládá především z vepřového masa. Jedí málo chleba, ale hodně vařených brambor (ale v restauracích vám poslouží třemi druhy chleba, podle objednaného jídla). Během jídla nepodávají nic k pití, jen nakonec kávu s mlékem.

Byt se skládá ze tří místností: kuchyně, pokoj, ložnice. Byt je vybaven jednoduše, ale pohodlně. Snad ve všech bytech v tomto kraji mají nezbytné kanape a kachlová kamna. Všude je čistota, pořádek a fortelnost.

Kdybych to srovnával s Francií – pořádek, čistota, hygiena – vše je zde nápadnější. V budoucnu poznám, že toto bude ještě nápadnější v Japonsku. Bohužel je zde mnoho nezaměstnaných a tento fakt bude brzy využit Hitlerem, který tenkrát ještě nebyl tolik známý.

Esperantské hnutí je zde více rozšířeno, než ve Francii. Jsou zde propagační panely a schránky na dobře vybraných místech ve městech. Navštěvovali jsme esperantisty, chodili na jejich schůzky a vyprávěli o našem plánu.

10. srpna 1928

Dnes jsme jeli do Lipska, kde je význačné středisko esperantistů. Dostali jsme tam výborné rady. (Většina přítomných přátel byla později za Hitlera

perzekvována a přišla život). Lipsko je velice moderní město s lacinými restauracemi. Hotel Lidový dům je spravován odbory a přijali mě zde na můj odborářský průkaz.

Cestou nás potkaly nějaké potíže. Večer jsem již věděl, že Posern je flegmatik, tvrdohlavý a ještě naivnější než já. Ale možná i já mám některé nedobré vlastnosti. Doufám, že se postupně naše povahy urovnají vzájemnou dobrou vůlí.

Manifestace Rudé fronty

Když jsme dokončili večeři, uslyšeli jsme zvuk trubky z ulice. Byla to manifestace Rudé fronty. 500-600 osob pochodovalo po cestě. Na začátku průvodu jich asi 100-150 ve vojenském úboru neslo pochodně, šli ve vyrovnaných čtyřstupech. (Nu, německá disciplína!) Následovali muzikanti se svými nástroji pečlivě vyleštěnými a zářícími do tmy. Všechny byly ozdobeny rudými květy. Za nimi defilovalo několik žen a opět další fanfáry a manifestanti v pečlivě vyrovnaných řadách. Jako všude při takových příležitostech se lidé dívali a bylo znát, že se jim to líbí. Nikdo halasně nekřičel, všechno probíhalo v pořádku a s disciplínou. Policisty nebylo vidět. V půl desáté se městečko ponořilo do klidu...

19. srpna 1928

Vyrážíme na velkou cestu

Celou noc jsem zřetelně slyšel nářky Paulovy matky. Ano, dnes již vyjedeme za dobrodružstvím!

V osm hodin pan Schmidt, slečna Kopleka a všichni přátelé a esperantisté nás doprovázeli k místu jménem Papago (Papoušek). Tam nás fotografovali. Z kopce byl krásný výhled na krajinu. V devět už byl skutečný start. Vyjeli jsme a zůstali jsme sami. Dobrodružství začínalo...

(V Evropě jsme projeli Německo, Československo, Rakousko, Maďarsko a Polsko.)

Do Československa

Série namáhavých stoupání nás nutila jít často pěšky, protože Paul neměl přehazovačku – tenkrát to byla v Německu neznámá věc. Zbývalo nám ještě 15 km k československým hranicím. Přecházel jsme řadu údolí a kopců pokrytých jehličnatými lesy.

Ve tři odpoledne jsme stáli před celnicí. Hned jsme si všimli, že je to navštěvované turistické místo. Na louce vedle restaurační turistické boudy stála stovka aut a na terase sedělo u stolků mnoho turistů. Němečtí celníci mě přijali dobře. Za čtvrt hodinku byly formality vyřízeny – cena 105 marek. Během té

chvilky nás obklopil hlouček lidí a pozorně si prohlížel naše kola. Znovu jsme se rozjeli.

V šest večer jsme byli v Teplicích, v místě naší první schůzky. V restauraci jsme našli 7-8 esperantistů a konverzace začala. Vypravovali jsme o naší budoucí cestě tak zaníceně, že jsme zapomínali jíst. Místní delegátka UEA mluvila o esperantském hnutí v Československu a musel jsem přiznat, že jsou zde stejné překážky pro propagaci jako ve Francii.

Rakousko 24. srpna

Vesničané ořou pole a sklízejí hrušky. Jedna prostá vesničanka nám jich několik nabídla a to nás dojalo. Tato pohostinnost prostých lidí bude pro nás po celou cestu „stolem spásy“ a tento „stůl“ bude na různých místech různě naplněn.

Jedna z prvních osob, kterou jsme ráno potkali cestou do Vídně, byla esperantistka, která šla do práce. O trochu později jsme se ptali policisty na informaci a dostali jsme odpověď výborným esperantem – ostatně dobře viditelná hvězda hlásala, že mezinárodní jazyk zná...

U delegáta UEA (Universala Esperanto-Asocio), pana Bernfelda jsme měli příležitost setkat se s několika esperantisty. V osm hodin jsme však museli spěchat do 18. obvodu Vídně, kde se již shromáždilo několik chlapců a dívek pod loubím. Dívek byla většina. Zasypali nás otázkami. Děvčata byla příjemná. Paul předváděl kouzla, já jsem zpíval v esperantu, ale oni si přáli slyšet francouzské písně. Bylo vybráno trochu peněz a byly nám předány velmi hezky jednou z dívek...

V dělnickém klubu železničářů jsme prezentovali plán naší cesty a sklidili jsme velký úspěch i u neesperantistů. Lidé zaplnili i okna zvenčí!

31. srpna jsme odjeli z Vídně a přešli Dunaj, kde na nás celník mluvil esperantem a dal nám užitečné rady.

V Maďarsku... (září 1928)

Dvacet kilometrů od Komárna jsme neočekávaně potkali podivný dopravní prostředek: parní automobil! Jednalo se o dva Italy, kteří podnikali cestu kolem středomořských zemí. Začali jsme konverzaci francouzsky. Dali nám další užitečné rady pro naši další cestu – například prodávat pohlednice a to jsme hned začali dělat.

V Budapešti jsme byli velice dobře přijati. 9. září nás pozvali esperantisté – ochránci přírody – na výlet do hor. Když jsme přišli v sedm hodin ráno na náměstí, bylo tam už alespoň 150 chlapců a děvčat s tlumoky na zádech a v krátkých kalhotách. Radost, zdraví, nadšení. Slunečné počasí nás doprovázelo po celý den. Vládlo mezi námi upřímné kamarádství.

V Maďarsku není zřejmá taková disciplína a dělníci mají více bídy a dělnické hnutí brzdí vláda. Ženy a děti pracují na opravách cest a železnic.

16. září 1928

Dostali jsme se do močálů. Dva mladí vesničané nás doprovodili na hranice. Překvapení: z Maďarska do Polska není spojovací cesta! Po diskusích, zdoluhavém vyjednávání a telefonování nám konečně pohraničníci dali razítka do pasů a nechali nás odejít. Naštěstí jsme nepodlehli panice, ale projížděli jme bleskově vesnicemi. Všechny vypadaly stejně nekonečné, špatně dlážděné a špinavé s dlouhými řadami domů podél cesty. Byla neděle. Potkávali jsme skupiny mládeže v krásných národních krojích s výraznými barvami – červenou, modrou a bílou – a ve vysokých kožených holínkách.

Na nápisech a ukazatelích směru se ztratila písmena v latince, objevila se azbuka. Začal jsem se ji učit.

21. září (Podkarpatská Rus..?)

Byli jsme v nepříjemné situaci. V Nemet-Mokra jsme získali špatnou informaci na další cestu a ztratili jsme se v horách. Museli jsme přenocovat pod stanem za hrozných podmínek. Lilo a byla bouřka... Až ráno jsme našli cestu zpět a s prázdným žaludkem v dešti jsme konečně uviděli venkovské stavení a seník.

Schovali jsme se pod střechu seníku a opravovali jsme si kola. Byli jsme právě hotovi, když v dešti přišla žena a rukou nás zvala do domu. Rádi jsme souhlasili! Žena se nás snažila vyptávat – uměla trochu německy – a zároveň rozdělávala oheň v kamnech a vybízela nás, abychom se usušili. Podařilo se nám jí vysvětlit, že bychom také rádi jedli, ale běda, ona neměla chleba.

Stěny stavení byly z dřevěných klád, podlaha z udusané země. Vnitřek byl ale opravdu čistý, chudě a jednoduše zařízený. Před vchodem byla hliněná pec, kde se pravidelně peče chleba a slavnostní jídlo. V celém Rusku jsem pak vídal tyto pece. Domy byly stavěny okolo pece a pec v zimě sloužila jako ústřední vytápění. Kolem pece na jejich plošinách všichni spali. Ale takové pece by se daly nalézt ve starých statcích v Perigueux a v Aquitaine.

V kuchyni převládala vůně mléka. Žena byla ještě mladá, asi kolem třiceti. V koutě seděla babička na lavici a dvě děti oživovaly místnost, která vypadala velmi chudě. Matka postavila hrnec na oheň a na stůl dala dva plechové talíře. Za chvíli, beze slova, nám naplnila talíře z kouřícího hrnce. Byla to kaše z hrubě mleté kukuřice a prosa, vařená ve vodě smíchané s mlékem. Našel jsem v tom malé nudle a brambory, i další potraviny. Nikdy dříve jsem si tak nepochutnal. Vždyť už 53 hodin jsme pili jen vodu z potoka! Matka nás pobízela, jen ať si nabereme další talíř.

Když jsme byli najedení a usušení, ptali jsme se před odchodem kolik jsme dlužní. Žena však energicky odmítla peníze. Taková dobrá žena! Taková pohostinnost prostých lidí!

Líbalí jsme děti a do ruky jim dali nejmenší pětikopějkovou bankovku.

Dojeli jsme do vesnice Rusa-Mokra a zastavili jsme v dobře vyhlížející hospodě. Protože byla sobota, bylo tam plno mužů, dřevařů. Po osmi - deseti seděli u stolů a pili kořalku, pravděpodobně vodku. Ptali jsme se, kde bychom mohli najít nocleh, něco na přespání. Vytáhl jsem svůj deník a začal jsem psát. Mládež za mnou hlasitě zpívala. Ale brzy mě vesničané obstoupili a tiše pozorovali, jak stenografuji.

Postupně posunky a jak to jen šlo jsme začali konverzaci. Po dosti dlouhém dohadování k nám přistoupil statný, rozložitý muž, už trochu přiopilý a nabídl nám, že nás doprovodí k sobě domů, kde můžeme povečeřet a přespát. Protože se hostinský o přespání ještě nevyjádřil, souhlasili jsme.

Je nutné přijmout zvyky zemí, kterými cestujeme. Bylo stále jasnější, že hotely západního stylu ve slovanských zemích nenajdeme. Známa slovanská pohostinnost to nahrazuje. Já jsem nikdy nelitoval přijetí takového pohostinství, naopak – zkušenosti mi potvrdily, že by bylo vážnou urážkou pro okolí i pro hostitele odmítnout pozvání.

Když jsme došli do domu našeho průvodce, jeho manželka, mladá a hezká, vařila večeři. Její 18-20ti měsíční dcera byla u ní (...) Brzy nás zavolala k jídlu. Mezi tím přišel ještě jeden muž. Žena položila na stůl tři talíře. Já a Posern jsme jedli každý z jednoho, dva muži s dívkou společně z jednoho. Žena jedla sama v kuchyni. Proč?

Náš hostitel nás pobízel k jídlu. Pak jsme ještě rozmlouvali. Nabídl nám svou postel a odešel s kamarádem, který ho zavolal zvenku. Zůstali jsme sami se ženou a s mužem, který byl pravděpodobně s jejím bratrem. Žena se hned uložila ke spánku a muž si lehl vedle na oděv na podlahu. Po hodině, když i my jsme leželi, se vrátil náš hostitel se džbánkem piva. Viditelně byl ještě více opilý. Vzbudil nás a nabízel nám pití. Žena si toho nevšimla a zůstávala v posteli. Chtěl jsem, aby jí nabídl pivo, ale muž mi vysvětlil, že to u nich není zvykem. Opravdu, žena striktně odmítla. Dívka si ale přisedla. Všichni jsme pili z jedné sklenice, na důkaz sbratření a přátelství. Brzy holčička začala líbat otce na ruce a na celý obličej a líbala také naše ruce. Znovu jsme si lehli, tentokrát definitivně.

Myslel jsem si, že noc brzy uběhne, ale kolem jedenácté mě probudilo něco teplého na mých nohách. V šeru místnosti jsem uviděl rozespaleho muže, který na mne močil. Ještě v polospánku jsem do něho strčil, on upadl na podlahu, ale hned se postavil a sedl si na lavici. Vstal jsem a natáhl jsem si kalhoty. Přesto, že jsme dělali hluk, nikoho jsme nevbudili, kromě mladé ženy. Všiml jsem si v šeru jejich ustrašených očí. Po hmatu jsem našel svoji baterku a v jejím světle jsem uviděl našeho přítele zcela opilého a spícího. Za chvíli se na mne svalil a já jsem se ho nemohl zbavit... Stěží jsem zadržoval smích a uvědomoval si, že ta mladá žena je vzhůru blízko nás. Trásl jsem jím, ale vzbudit ho se mi nepodařilo. Rezignoval jsem a položil jsem ho vedle Paula, který tvrdě spal. Mezitím žena beze slova vstala. Vzal jsem baterku a šel jsem si lehnout vedle kamen do kuchyně se svou pokrývkou, ale do rána jsem již

nezavřel oči. Potom se muž ještě jednou postavil, aby močil a znovu si lehl vedla Paula.

Byla to nezapomenutelná noc...!

25. září 1928

Opravdu, na ten karpatský kraj nikdy nezapomeneme. Trvale přšelo. Cesty byly zničené od deště, často přervané tekoucí vodou. Stávali jsme se akrobaty, abychom vůbec přešli.

Posléze jsme se začali šplhat do hor. Nahoře jsme našli celníky, kteří nás vřele přijali. Vítr byl velmi studený, třebaže foukal z jihu. Českoslovenští celníci nás odvedli k polským a ukázalo se, že se musíme vrátit velký kus cesty, abychom získali razítka na naše víza. Když jsme došli do údolí, dozvěděli jsme se, že nám vrátí zálohu, kterou jsme složili při vstupu do Československa, pouze pokud opustíme zemi vlakem. Vlak jel další den o deváté ráno. Nezbyvalo, než souhlasit. Jeden hodný celník prosil nadstrážmistra, zda by nás mohl nechat přenocovat na strážnici, ale nebylo to možné. Vrátili jsme se tedy do vesnice, kde jsme po několika pokusech našli střechu nad hlavou ve stodole na slámě.

27. září v Polsku

Patnáct kilometrů před Kolomeou jsme se ptali na cestu německy. Ale vesničané nám nerozuměli a mysli si, že mluvíme latinsky. Museli jsme se hodně namáhat, abychom vysvětlili, co je esperanto. To nás přimělo k tomu, abychom rozdali esperantské propagační listy. Ti lidé již něco nejasného o esperantu věděli, ale naprosto nevěděli, kde o něm získat nějaké informace – přesto, že v Polsku bylo esperanto publikováno vůbec nejdříve. V roce 1928 lid sotva věděl o existenci esperanta zde, v místě, kde se rasy a jazyky nalézaly v neuvěřitelné směsici.

Kolomea je město bláta a blátivých cest. Obyvatelé jsou převážně Židé. Všichni mluví najednou a jsou zvědaví, kdo jsme. Ochotný pán nás doprovodil blátivými cestami k našemu esperantistovi. Přijala nás mladá žena a zavolala svého manžela. Ten nás oslovil hned esperantem. Ve čtyři hodiny jsme šli, ještě oblečení v cyklistickém oděvu, do lycea, kde nás ředitel představil svým žákům. Ředitel lycea řídil setkání a my až do šesti hodin vypravovali o své cestě. Mládež nás pozorně poslouchala. Museli jsme dávat tolik autogramů, kolik bylo žáků.

29. září

Rozhodli jsem se rozdat a rozprodat pohlednice. Zkušenost nám ukázala, že je všude od nás žádají. Hned jsme se vydali hledat městskou tiskárnu novin, abychom tam své kartičky vytiskli.

30. září

V Halazu jsme našli ubytování u manželů s dvěma dětmi a babičkou. Celá rodina jedla z jedné mísy. Po jídle, každý popořadě, se šel poklonit a pomodlit pod jednu z mnoha ikon na zdi. (I v Sovětském svazu a hlavně v Číně se budeme později setkávat s vesničany a nalézat v jejich obydlích obrazy svatých, kde ve dne v noci hoří olejová lampička, věčný plamen víry a domova jakéhokoliv náboženství...)

Žena pro nás připravila čistou slámu v rohu místnosti – i oni sami spali na slámě. V posteli u kamen spala jen babička a nejstarší syn. Všichni jsme spali v této jediné místnosti.

2. až 10. října ve Lvově

Topili jsme se ve formulářích, snažili jsme se získat vízum k přechodu hranic. Navštívili jsme sovětský a britský konzulát, bylo nutné získat nejprve britské vízum, které bychom mohli dostat ve Varšavě, abychom pak mohli vstoupit do Indie. Ostatně jsme si mysleli, že se nám to nepodaří, protože sovětsko-indické hranice jsou uzavřeny vzhledem ke vztahům mezi Sovětským svazem a Indií. Na sovětském konzulátu jsme získali vízum platné jen 30 dní, ale obnovitelné v kterémkoliv sovětském městě. Budeme také moci prodávat své pohlednice a eventuálně i pracovat. Za tyto formality jsme nemuseli nic platit.

Nechali jsme si udělat štoček na výrobu našich pohlednic a vyrobili jsme si tabulky na naše zavazadla.

Místní dělnický esperantský kroužek měl převahu žen. Navštívili jsme zde sídlo metalurgických odborů. Místnost byla obyčejná, na plakátu byl Karel Marx. Také jsme navštívili Lidový dům, kde dělníci hráli karty, nebo si klidně povídali. Byla to schůzová místnost tesařů, kteří právě stávkovali za zvýšení platu.

Abychom si upřesnili naši další cestu do Oděsy, šli jsme bez výsledku k několika sportovním organizacím a jiným společnostem. Shledali jsme, že přírodní překážky jsou překonatelné, ale umělé překážky – hranice, jazykové bariéry a politika – jsou největší a nejtěžší obtíže.

Pátek 12. října 1928 – Do Sovětského svazu

Poslední desítky kilometrů v Polsku jsme jeli po velmi špatné, až hnusné cestě. Vesnice byly vzdáleny daleko od sebe. Okolo jedné hodiny jsme dorazili do pohraniční vesnice Bodvoloczyska. Ačkoliv naše víza byla již čtyři dny neplatná, policie nás propustila bez pokuty.

Zde je nutné přecházet hranice ve vlaku. To je pravidlem. Ve vlaku jsme byli jen my dva a ještě jedna paní. Už se stmívalo a vlak se jen pomaličku rozjížděl. V polotmě jsme viděli zoraná pole podél trati. V 17 hodin jsme přešli mezinárodní most přes říčku Zbucz. Vlak o třech vagónech zastavil: byli jsme v Sovětském svazu. Zachvátily nás emoce. Mnohokrát jsme slyšeli, že jedeme

do země lidí, kteří nosí v zubech nože, do hrozné země, opředené mystickým strachem.

Sovětský policista vystřídal polského. Podali si ruce a vyměnili cigarety. Vlak pomalu pokračoval a v 17,10 zastavil. Do vagónu vešel celník. Dali jsme mu naše pasy. Mohli jsme si vystoupit a museli jsme si vynést naše kola a zavazadla.

Pak jsme vešli do čistého vyběleného sálu, který byl přeplněn celníky a milicionáři. Jeden z nich se nám věnoval. Byl elegantně oblečen do khaki saka a krásných černých kalhot a měl překrásné pouzdro na revolver. Protože jsem byl Francouz, musel jsem rozbalit svá zavazadla a ukázat každý papírek, i ten nejmenší. Paul, jako Němec, nemusel nic. (Ano, jen o několik měsíců dříve byla Francie ve válečném stavu se Sovětským svazem, když proběhla světoznámá vzpoura francouzských námořníků v Černém moři.)

Stěny místnosti byly pokryty ohromnými plakáty a uprostřed na čestném místě byla fotografie Lenina, toho Lenina, kterého na Západě označovali za velmi nebezpečného banditu...

První velké překvapení! Zde neexistují hotely! Železniční dělník nás přijal na tuto noc do svého domku. Uvnitř byla „německá“ čistota. Upozornil nás, že musíme své hodinky nařídit o jednu hodinu zpět. Od teď, čím dále pojedeme na východ, to budeme dělat pravidelně. Pak jsme šli spát – podle slovanského způsobu - vedle pece na vyzdřenou podlážku, kde je možno se během mrazivé noci ohřívat.

13. října 1928

Sotva jsme vyjeli z vesnice, oslovili nás 3-4 vojáci a náhle tu byl celý oddíl, který nás obstoupil. Všichni vojáci měli kabáty až na paty neurčité žlutavé barvy. Jeden z nich, který měl malou trojúhelníkovou značku na límci, nás žádal o naše pasy.

A další překvapení! – Cesta skončila. Dál nevedla ani pěšina! Jak jet na kole za takových podmínek? Chtíc nechtíc, musíme dál po kolejích nebo po pěšince vedle trati, pokud nějaká existuje. Bylo to velmi nesnadné. Hned, jak jen to bylo možné, jsme se ptali proč v Rusku nejsou silnice. Odpověď zněla: „Protože jsme je dosud nepotřebovali! Brzy bude země na šest měsíců tak promrzlá a zamrzlá bude i každá řeka a saně projedou všude a ani mosty nebudou potřeba!“ Asi to pochopí jen severané, ale pro nás to bylo nepochopitelné.

Po padesáti kilometrech jsem dostal nápad: jet kolem po kolejích jako vlak. Ale až po roce byla moje myšlenka natolik zralá, že jsem ji mohl využít.

15. října

Sněhová vánice. Našli jsme útulek v domku u železnice. Ráno, když jsme se chystali odejít, náš hostitel umístil naše kola na plošinu drezíny a dvě hodiny jsme se vezli se směnou železničních dělníků. Náš výlet byl zábavný. Jeli jsme uprostřed zasněžených polí pod zářícím sluncem v ranním mrazu. Když proti nám přijížděl vlak, s překvapivou zručností všichni společně položili drezínu stranou. Překvapilo mě upřímné kamarádství, které spojovalo všechny tyto muže. Smáli se, byli spokojeni, přestože byli různého stáří. Asi tři kilometry od stanice začali muži pracovat. Než jsme odešli, stiskli nám ruce, zazpívali sloku z Internacionály a tleskali.

Rozhodli jsme se jet vlakem přes zasněžený úsek. Ale museli jsme čekat celý den. Teprve ve 23 hodin přijel velice pomalu vlak. Ale nastoupit bylo obtížné. Množství lidí tam již stálo disciplinovaně v řadách.

Ruské vagóny jsou vlastně veliké bedny, které se pohybují bez otřesů a velice pomalu. Vagón je široký, lavice dřevěné, strop je vyšší než u vagónů ve Francii a místo sítí na zavazadla je dřevěná příčka, na které se také dát spát. Krom toho je vagón také dobře vytápěný. V každém voze má trvale službu průvodčí, který je zároveň i hostinským. Kontroluje, uklízí, hlídá a chová se jako policista. A hlavně, upozorňuje cestující kdy mají vystoupit. Skutečně, v této zemi jsou cesty neskutečně dlouhé, ostatně celá země je ohromná! Také proto každý cestující má sebou vlastní přikrývku. Cestující se chovají družně, jinak než ve Francii. Rus je člověk společenský a hovorný.

Na nádražích v čekárnách je vždy plno. Množství venkovanů táboří na podlaze, protože všechna místa jsou rezervována mnoho dnů dopředu a očíslována. Často se velmi dlouho čeká na vlak. Železnice je jediné dopravní spojení. – Později mi to vysvětlil muž, který pracoval v Rive-de-Gier.

V Balta nás přijala německá menšina. Byli jsme hosty u učitelké rodiny a navštívili jsme i školu. Všechno bylo absolutně čisté a v pořádku, jak dům tak třída. Nábytek byl úplně nový. Ve třídě bylo 40 žáků, relativně dobře oblečených. Při našem příchodu vstali. Učitel jim vysvětlil účel naší návštěvy. Jejich obličeje vyjadřovaly překvapení a zvědavost. Nad stupínkem visel portrét Lenina. Než skončila hodina, děti nám zazpívaly národní píseň a Internacionálu. Po odchodu dětí nám učitel ukazoval pěkně upravené učebnice v němčině. Vysvětloval, že je vše vedeno podle leninské metody. Viděl jsem i obrázky Pařížské komuny a scény z povstání v Leningradě před sotva deseti lety.

Později jsme se často setkali s etnickými menšinami: židovskými, německými, tatarskými, rozestými hustě po sovětském území v hermeticky uzavřených koloniích s vlastními zvyky, ale žijící vždy v dobrých vztazích se svými sousedy a pod sovětskou vládou.

Přestože jsme měli platná víza, v každé vesnici bylo nutné pro další cestu podstoupit spoustu formalit. Každý okres je zde více méně autonomní a naše víza musela orazítkovat každá místní autorita. A to nás velmi zdržovalo.

Navštívili jsme městské tržiště. Kvůli špatné úrodě byl chléb drahý a navíc porcovaný (500 g denně na osobu). Ale je zde také volný trh. Porcování chleba je striktně dodržováno pro městské dělníky, ve venkovských prodejnách je chléb volný. (Ve Francii se v té době psalo v novinách o hladu ve městech, kde jsme tenkrát byli.)

Vrátili jsme se na nádraží. Stály tam venkovské povozy, které přivezly zboží na zítřejší trh. Přemýšlel jsem, kde budou všichni ti lidé nocovat. Dozvěděli jsme se, že v každé vesnici je „obecní dům“ kde mohou trhovci zdarma přenocovat.

17. října 1928

Po půldenním pokusu používat cestu mimo železnici jsme se vrátili zpět na cestičku podél kolejí. Projížděli jsme německé kolonie, vesnice obývané Němci, kteří sem migrovali po několik generací, ale kteří si stále uchovávali svůj jazyk a své zvyky. Přijímali nás chladněji než Ukrajinci.

19. října 1928 V Oděse

V 16 hodin jsme se dostali na dlážděnou silnici a brzy se objevily první domy, popravdě řečeno: ruiny domů – Oděsa. Říkali mi, že tato část Oděsy byla zničena výbuchem v roce 1918 a pak zcela zničená při revoluci.

Brzy nás obklopilo množství lidí a my jsme čile rozdávali naše pohlednice. Nemohli jsme předejít velkému shlukování lidí, naše vybavení bylo nápadné, vzbuzovali jsme pozornost.

S námahou jsme se zorientovali a našli bydliště našeho esperantského dopisovatele Axelroda. Nebyl doma, ale byli jsme očekáváni. Nechali nám čas trochu se dát do pořádku a umýt se. Dali nám poštu. Byla to první zásilka, kterou jsme obdrželi od našeho odchodu z Döbeln. Mezi tím přišel náš přítel...

Sobota 20. října

V šest hodin ráno naši hostitelé vstali a šli do práce. Přišli tiše, aby zavřeli naše okna a my mohli déle spát. Slyšel jsem pískání vlaků, nádraží bylo nedaleko. Brzy přišel esperantista Bulbat a po snídani nás provedl městem. Úzkokolejkou jsme jeli k dalšímu esperantistovi Tesslerovi na předměstí. Všude bylo vidět stopy občanské války: polorozbořené domy, špatné nedlážděné ulice, nepopsatelný zmatek, který vše ovládal. Bytová krize, chléb, cukr, maso pochopitelně na lístky...

Přítel T., který bydlel v podkroví kdysi krásného paláce, nás odvedl na úřad státní policie GPU. Na rozdíl od obyčejných občanů, kteří často chodí v hadrech, jsou policisté, hlavně pak jejich nadřízení, velmi slušně oblečení: lesklé nové obleky, dobře vyleštěné holínky ze žluté kůže atd. museli jsme čekat dvě hodiny na povolení k pobytu ve městě. Pak nám byl povolen pobyt jen na 4-5 dnů. Jakmile jsme vyřídili tyto formality, navštívili jsme sportovní federaci, která se měla zde postarat o náš pobyt. Také tady nás obklopila spousta lidí,

mladých sportovců, zvědavých si nás poslechnout. T. nás potom odvedl k soukromníkům na jídlo. Ale dříve jsme museli sehnat chleba na černém trhu a to bylo velice nesnadné. (To pochopí ten, kdo žil ve Francii v době války 1914-18.) V privátním hostinci jsme jedli dobrou polévku, vepřovou pečení a smažené brambory za 40 kopějek, tj. přibližně 6-7 tehdejších franků.

Francouzsky mluvícího spisovatele – beletristu – jsem požádal, aby mi vyprávěl o svých pocitech z nového režimu. Řekl mi, že pro střední vrstvy a svobodná povolání je život obtížný, horší než před Revolucí, ale pro námezdně pracující a drobné rolníky se životní podmínky zlepšily.

Po jídle nás zavedli do nějakého bytu, protože jsme se v hotelu, kde jsme měli původně bydlet, nemohli ubytovat. Konal se tam kongres a delegáti obsadili všechny pokoje. „Buržoazní“ domy byly všechny obsazeny dělnickými rodinami. Bytová krize způsobená občanskou válkou byla hrozivá nejen zde ve městě, ale i v celém Sovětském svazu. Nezaměstnaným se jen málo pomáhá. Tato sociální vrstva je opravdu nešťastná. T., který je také nezaměstnaný, se mi přiznal, že se nemůže do sytosti najíst.

Když jsme se vrátili k Axelrodovi, zkusil jsem si shrnout své dojmy: Ve městě jsou krásné domy, krásné přímé ulice s pěknými stromy, také krásné pomníky, velké divadlo – ale nade vším se snáší stín občanské války. Město je dosud otřeseno příliš čerstvými událostmi a mám dojem, že hledá východisko dosud nedefinované... Už vyrostlo několik pěkných nových domů. Nejdříve opravili kostel – kdo by tomu věřil ve Francii? Několik kostelů vypadá jako nové, navštěvují je hlavně muži. Ulicemi projíždí nespočetné množství koňských povozů a mnoho kol, ale je zde vidět jen několik motocyklů a málo aut. Cesty jsou všeobecně špatné. Je zde hodně „klubů“, kde zasedají různé městské spolky. Je málo výčepů. Na ulicích je vidět mnoho uniforem a v nočním pološeru se objevují i prostitutky. Ve Francii se říkalo, že Sovětský svaz potlačuje prostituci, ale ona skrytě existuje dál. Jen soukromé obchody jsou večer osvětleny. Také kina, ta bývají otevřena hlavně na konci týdne.

Neděle 21. října 1928

V překrásném sále „Mezinárodního klubu“ jsme se opět setkali s esperantisty. Byla to schůze. Vládla nápadná disciplína. Řečníci se střídali po dvou třech minutách. Otázky se psaly na lístečky a donášely se председovi. Vysvětlovali jsme cíle naší cesty. Na závěr nám dlouze tleskali a s nadšením kupovali naše pohledy. Hned pak následovalo bezplatné filmové představení „Fašismus a prostředky boje proti němu“. Film byl s německými titulky (uvědomme si, že zde existuje mnoho německých národnostních skupin). Večer okolo jedenácté jsme se pěšky vraceli a přítel, který nás doprovázel, nakupoval potraviny v ještě otevřeném družstevním obchodě. Platil kupony. Divil jsem se... Vysvětlil mi, že je to zde obvyklé. Nakupuje se na kupony, které mají platnost ve všech místních družstevních prodejnách.

Pondělí 22. října

Šli jsme na GPU, abychom si vyzvedli naše pasy. Ve všech městech, která ještě navštívíme, budeme muset vždy uložit pasy při příjezdu na policii. Ta po nekonečném dohadování bude buď souhlasit, nebo nám ODMÍTNE povolení k pobytu vydat. To nás bude nutit k různým diplomatickým úskokům a bude to prodlužovat naši cestu. Budeme ztrácet mnoho času opatřováním „ubytovacího lístku“.

Navštívili jsme také redakci „Izvestija“, abychom si dali vytisknout nové pohlednice a letáky. Ale bylo nutno, abychom si to sami udělali a donesli si i vlastní papír!

Díky našim esperantským přátelům, kteří nám opatřili ložní prádlo, jsme mohli přenocovat v luxusním hotelu v prvním poschodí určeném pro politické a odborové hodnostáře. Druhé poschodí sloužilo pracujícím.

Navštívili jsme „Dům služeb“, kde náš přítel T. vedl svůj esperantský kurz. Velmi bratrsky nás tam přijali. Kurz měl třicet žáků. Všichni byli mladí. Na zdi byla nástěnka s karikaturou, která kritizovala příliš pozdní čas promítání v kině (22 hodin). Výstavka s časopisy z celého světa vysvětlovala cíle a prostředky esperanta. Po skončení výuky byl zvolen výbor třídy. Po našem vystoupení nás naléhavě prosili, abychom ještě navštívili jejich umělecký sál. Představte si jednu z nejkrásnějších scén Paříže: rozlehlý sál, nový a třpytící se. Na zdech ohromné portréty hlavních vůdců revoluce. U vchodu tabule s oslí hlavou kouřící dýmku: „Je zakázáno kouřit“ a osel odpovídá „Ale vždyť já kouřím!“ Bylo to nápadné a komické. Na scéně velmi malé děti nacvičovaly nějakou scénku...

Úterý 23. října

Navštívili jsme okresní vedení organizace Komsomol. Tady nám vysvětlili mnoho věcí:

- že jsou dva druhy chleba, protože úroda byla deficitní
- tak dobrý stav kostelů je proto, že je ještě hodně věřících, kteří na opravu věnují finanční částky a organizují sbírky a také existuje skrytá zahraniční pomoc. Stát se podílí jen v těch případech, kdy se jedná o kostely přestavované na kluby nebo něco podobného.
- že mzda se vyplácí podle schopností, proto je velké rozpětí 50 – 500 rublů měsíčně. Člen Komunistické strany může dostat vyšší mzdu, než tu, která je určena organizacemi. Na to se dává zvláštní pozor. Za stejnou práci dostávají ženy stejnou mzdu jako muži.
- že existují pokladny solidarity hlavně pro staré a právě narozené. Novorozenci dostávají bezplatně oblečení.
- že kola jsou velmi drahá, protože v Sovětském svazu není téměř žádná továrna na jejich výrobu. Průmysl má naléhavější úkoly a také jsou potřeba věci, které je nutno dovážet.

- že nezaměstnanost je zejména kvůli nedostatku úvěrů na obnovu nebo zakládání nových podniků.

Navštívili jsme také zdejší „Dětskou vesničku“. O tom jsem hodně četl ve Francii, a musím přiznat, že jsem byl přesto velmi překvapen. Představte si skutečnou vesnici se všemi domy, ulicemi, klubem a školami. Vše je velmi čisté, ale chudé. Vedli nás do klubu, do pracoven, do jídelny, ložnice, zábavních a herních místností a naposledy do kanceláře „ředitele“. Dospělých osob je tu opravdu málo, na 200-300 dětí dvacítku dospělých. Vše co mohou děti udělat je ponecháno jim a jejich iniciativě. Děti pečou chleba, vaří, umývají místnosti, čistí ulice atd. Ve škole a i v jídelně jsou chlapci a dívky pohromadě a sedí spolu v lavicích. Jen ložnice jsou oddělené. Vstoupili jsme náhodou do místnosti bez dospělých – vládla tu obdivuhodná disciplína a bylo tu ticho.

Přítel hned překládal otázky dětí: Chodí ve Francii bohatí a chudí do stejné školy? Je učitel přítelem dětí jako u nich? Jsou tam oddíly pionýrů?...

Zdá se, že tyto děti se stávají podstatně dřív dospělými.

Navštívili jsme ještě různé dílny. Nastal čas večeře. Vedli nás do jídelny. Hlavní práci a nenápadnou kontrolu tu prováděli 2-3 muži. Začali porcovat jídlo a dávali talíře na pult a děti pokračovaly v obsluze samy. Děti nás pozvaly, abychom jedli s nimi. Po večeři nás ředitel vzal na prohlídku dívčí ložnice. Vládl zde perfektní pořádek – knihy pečlivě vyrovnané na poličkách a všechny postele byly pokryté bílými přehozy.

Nakonec jsme ještě do knihy návštěv zapsali své dojmy ve francouzštině a podepsali se. Pochopitelně jsme napsali několik slov v esperantu.

Popořadě se děti podepsaly do mého notesu a náš přítel T. připojil své přání k úspěchu naší cesty – světové cesty.

Z Oděsy

Z Oděsy naše cesta směřovala do přístavu Novorosijsk u Černého moře. Odtamtud bychom byli rádi jeli do Baku a potom přes Tiflis do Teheránu a pak do Indie.

Cesta z Oděsy nám přinesla další nezapomenutelné příhody. Nu – jedna z nich: Když jsme vyjeli z Oděsy, skupinka 5-6 nadšených chlapců a dívek se rozhodla nás trochu vyprovodit. Dívky dojely jen na okraj města. Zůstal s námi jen Michal a jeden z jeho kamarádů. Začali se učit esperanto a chtěli se věnovat cyklistickému sportu.

Vesele jsme jeli asi 20 kilometrů. Drželi jsme se pobřeží Černého moře blízko pláží v písčité stepi – skoro poušti, kde rostlo jen trní. Žádný strom, žádný stín, ani kousek zeleně, kromě ústí říček, přes které jsme se museli brodit. Pomalu, ale vytrvale se nádherné slunce zvedalo k obloze stále výš. Odjeli jsme z Oděsy a téměř jsme ani nejedli a cesta na kole stepí není příjemná procházka. Suchý a ostrý vítr nám často zahnal do drátů kola nepříjemné trní...

Vyjeli jsme za svítání. Náhle kolem půl deváté zděšení! Jeden z chlapců omdlel. Na obzoru nebylo nic vidět – napravo moře, modré a klidné, všude okolo jen monotónní nehostinná step. Zastavili jsme. Dal jsem chlapci napít z mé plechové láhve. Radili jsme se co dál. Všichni jsme měli hlad, ale neměli jsme nic k jídlu. Bylo to snadné pochopit: v dětské vesničce bylo všechno jen na příděl. Došlo k úplnému selhání. Bez paliva nefungují ani lidé. I Paul byl netečný a jevil známky únavy po dvou hodinách jízdy. Co dělat? Zdálo se, že pouze já mám ještě nějakou sílu. Šel jsem tedy dál, abych našel nějakou pomoc.

Naštěstí písečná duna pod kterou jsme stáli nám zakrývala výhled na ústí potůčku. Potůček je voda a voda je život. Po půlhodině jsem se dostal k potůčku u kterého jsem našel rybářskou vesnici a ve vesnici hostinec (opravdu nezvyklá věc v tomto kraji v období perzekuce „kulaků“ – střední třídy starého režimu). Špatně mi rozuměli, ale prodali mi 3-4 spásné chleby a kvas. Vrátil jsem se s plně naloženým kolem zpátky.

Pod nemilosrdně jasným sluncem čekali na mě mí společníci jako na smilování. S radostí horlivě přijali svačinu. Po této nucené zastávce jsme pak zcela hladce dojeli do hostince.

Sešla se celá vesnice aby nás přivítala. Naši mladí ukrajinští přátelé se rozhodli, že nás zde opustí. Než odjeli, objednali ještě pro nás jídlo. Přátelé moji, jaké jídlo! (Když přihlédnete k tehdejší době a místu!) hody se konaly v sále hostince s výhledem na moře. Všechny stoly byly plné. Z jídelníčku: předkrmy – plody moře, hlavní jídlo – amoleta se slaninou a s bylinkami, vše kořeněné paprikami a okurkami, a ještě – ano! – výborné bílé a červené místní víno!

Zdálo se mi, že jsem se právě vrátil do mé krásné jižní země. Nic nechybělo: krásné ideální počasí, zelenomodré moře, zářící slunce, družná nálada Gaskoňců, prostě jižanů, písně, národní tance a ... krásné dívky jako z Dumasova románu! (Ačkoliv jsem ztratil zápisník z této doby, nyní po čtyřiceti letech kdy píšu tyto řádky, je vzpomínka zcela svěží...) ta obdivuhodná slovanská pohostinnost, lidské bratrství! V tom sále kromě nás – Francouze a Němce – byli ještě Židé, Rusové, Ukrajinci a původní zdejší obyvatelé, rybáři, vinaři, poutníci...

Ale vše má svůj konec, museli jsme se rozloučit. Naši přátelé se vrátili do Oděsy a my s plnými těžkými žaludky jsme pokračovali ke Dněpru a na Krym.

(Poznámka: Později jsme se dověděli, že náš přítel Michal, který jel s námi z Oděsy, se sám vydal na kole po Sovětském svazu.)

Nikolajev

Na Nikolajev mám dvě význačné vzpomínky: nekonečný pontonový most, les stožárů a továrny s kouřícími komíny – a setkání (díky esperantistům) s veteránem Krymské války - války Bílé a Rudé armády.

Byl to lékař asi 25-30letý a mluvil trochu francouzsky. Vypravoval mi o poslední bitvě Revoluce, která proběhla na Perekopu, šíji Krymského poloostrova. Bílá armáda tam byla zahnána do moře a úporná bitva se odehrávala převážně ve vodě. Tenkrát byl ten lékař obyčejným dělníkem a partyzánem. Byl za své statečné činy vyznamenán a hned po skončení války vstoupil na fakultu, aby vystudoval medicínu. V té době byla totiž ruská elita rozprášena nebo odešla do exilu. Revoluce proto hned zakládala novou inteligenci: vědce, inženýry, agronomy...

Perekop

Po odchodu z Chersonu jsme zamířili na Perekop. Když jsme k tomu místu dospěli, musím opravdu přiznat, že pokud bychom nebyli upozorněni na místní podmínky, pravděpodobně bychom se ani nepokoušeli projít.

Šíje, se ve své nejužší části v této sezóně skládala ze stometrového pruhu písku, který se pohyboval. Moře, obloha a písek byly bitevním polem před 7-8 lety. My, jsme se s našimi plně naloženými koly zde brodili více než dvě hodiny pískem, než jsme vyšli z toho nepevného prostoru.

Opustili jsme šíji a uviděli jsme stopy karavanní stezky. Poušť, zvířecí vybělené kosti obroušené pískem a roztahané dravou zvěří, svědčily o suchu tohoto kraje. Byli jsme tu schopni ujít jen několik stovek metrů za hodinu v pohyblivém písku. Naštěstí jel ale povoz a kočí souhlasil abychom si vzadu na vůz dali kola. Tak jsme překonali 15 kilometrů.

Muž si hned všimnul, že jsme cizinci a podařilo se mu sdělit mi, že asi 40 kilometrů blízko je hostinec a hostinská je Francouzka. Moc jsem se snažil, abych pochopil jeho vysvětlování. Moje překvapení bylo stejně veliké, jako chuť najít to místo, kde bych se mohl snadno dorozumět a na vše se vyptat. Cesta však byla tak špatná, že jsme tam dorazili až druhý den v poledne ve žhavém slunci (byl konec října!).

Cesta se již zdála používanější a vesnic bylo víc. Okolo poledne jsme tedy přišli do vesnice Armyank (alespoň doufám, že se tak jmenovala). Našli jsme to, omyl byl vyloučen: na veřejném prostranství u okraje cesty nejkrásnější dům. Těžko říci, kdo byl více překvapen, zda žena, nebo my. Přijetí bylo zpočátku chladné, ale pak nám ta krásná 40-50letá žena vypravovala celou historii svého života.

Její manžel vlastnil před Revolucí krásný a rozlehlý statek, největší mlýn v celém okolí, mnoho farem a dům, ve kterém jsme nyní seděli. Ten dům sloužil v poušti jako oáza, kde se přepřahali koně a jako hostinec, neboť v okruhu padesáti kilometrů jenom zde byla nevysychající studna s pitnou vodou. Jen si představte takové bohatství, když v těch několika studních kolem byla slaná voda, více méně špinavá. Revoluce manželům vše vzala a jí nechala tento dům a studnu. Nový režim jí dovolil, aby se starala o vodu, stáj a noclehárnu. Její manžel žil na jedné ze svých bývalých farem...

Pod její střechou jsme strávili jednu noc a znovu se vydali na cestu.

Simferopol

Simferopol je administrativní středisko Krymu.

Cesta byla velmi rozbitá, ale existovala. Čas od času jsme nacházeli naftovody a zárodky stavby železnice. Země: step, poušť, slunce, písek, vybělené kosti, monotónní rovina, ale také nebezpečí pohyblivého písku – hlavně, když bylo potřeba přejít říčku, ale těch tady bylo málo.

Přesto jsme u jedné takové našli tábořiště bohatých nomádů - dvou lovců. Jeden z nich uměl francouzsky. Vypravoval nám, že jsou bývalí továrníci, ale zůstali řediteli a jsou dobře placení a nemají ani dřívější starosti. Jako všichni pracující si užívají dovolenou a používají tovární džíp při lovu.

Na horizontu se objevila nezvyklá kostelní věž: minaret. Ano, původní obyvatelstvo Simferopolu bylo muslimské. Svědčily o tom i burnusy, ve kterých byli oblečení obyvatelé. Tenkrát byl Simferopol vesnička sužovaná sluncem, ale přesto jsme zde našli domorodé i ruské esperantisty.

Jídlo – to si nejlépe pamatuji – se skládalo hlavně ze smaženého masa. Slunečnice a tabák spolu s vinnou révou jsou hlavním bohatstvím úrodných zdejších údolí. Jí se tam také hodně paprik a rajčat.

Dva – tři dny zastávky si vyžádaly nevyhnutelné administrativní formality. Dalším naším cílem byl Sevastopol.

Sevastopol

Krajina se náhle změnila jako mávnutím proutku víly. Cesta byla dlážděná, lemovaná krásnými stromy jako v okolí Marseille. Olivy a vinná réva pokrývaly svahy kopců směrem k moři. Sjížděli jsme nekonečný svah a ... náhle se objevil před našima očima přístav ozdobený prapory a květinami, jako by právě probíhala slavnost. Velké množství člunů bylo vyšperkováno šňůrami, na kterých visely miliardy praporků a lampiček. Moře bylo skvěle modré a město u našich nohou bylo méně rozbité po válce nežli Oděsa. Vily jako ve Francii zde stály na svazích v dlouhé řadě podél cesty.

Jako obvykle nás čekali esperantisté. Pan Chapiro byl delegátem světové organizace, předsedkyní klubu byla žena a celý výbor byl ženský. Mezi nimi i bývalá manželka „šlechtice“. Aby se uživila využívala své půvaby, ačkoliv mluvila plyně francouzsky, německy, rusky a samozřejmě esperantem. Záhada lidského osudu a porevoluční dekadence?

Navštívili jsme město a okolí a krom jiného panorámu známého opevnění Mac-Mahon. Kruhové muzeum stojí uprostřed bitevního pole a obrovské fresky připomínají bitvu. Na mne jako na Francouze to udělalo hluboký dojem.

Jalta

Opustili jsme Sevastopol po cestě podél moře. Poprvé a naposledy jsme v Sovětském svazu jeli po opravdové silnici. A vrchol všeho komfortu – blízko

Jalty: asfaltová silnice! Jalta a její okolí je ruské „Azurové pobřeží“. Před Revolucí byla Jalta místem dostaveníček ruské aristokracie, která teď odešla z překrásných paláců a vil. Sovětský svaz změnil Jaltu na rekreační oblast pro sovětské pracující a pro „elitu“ zahraničních pracujících. Bylo tu vidět množství lidí v národních krojích a na plážích se ještě slunilo mnoho lidí různých barev pleti.

Zůstali jsme jen kratičce na tomto krásném místě, protože jsme chtěli přejít Kavkaz ještě před zimou.

Jedno z nejpodivuhodnějších dobrodružství z celé cesty jsme prožili následující den: naložili jsme naše kola na loď za pozornosti mnoha zevlounů. V podstatě mohla cesta lodí trvat asi hodinu, protože záliv je široký asi 10 kilometrů. Ale právě když jsme opustili břeh, spustila se bouře. Byli jsme najedení. Nikdy v životě jsem neměl mořskou nemoc, ale tentokrát... Námořníci mě museli vynést na palubu a tam jsem na lanech „pohodlně“ zvracel a hroutil se. Zatím Paul klidně dál kouřil a diskutoval s posádkou. Přes své nezadržitelné křeče jsem byl schopen pozorovat a být nadšen monumentalitou nezkrotného tekutého živlu. Palubu potápěly hory vody, které by mě odnesly, kdybych nebyl hluboko pod lany. Byl jsem na přídi té kocábky a cítil jsem, jak vlny štípají loď. Pochopitelně jsem se topil.

Lodníci mě přesvědčovali, že – možná paradoxně – je paluba nejvhodnějším místem, kde lze vzdorovat mořské nemoci.

Kvůli bouři trvala cesta déle, než se předpokládalo. Konečně v pět hodin jsme vyšli z lodi ven na písčný opuštěný poloostrov, na břeh zcela zametený mořskou pěnou. Byl jsem v politováníhodném stavu a zůstala jen hodinka denního světla, abychom našli nejbližší vesnici...

Úplně podobně jako na Perekopu jsme jeli „měsíční“ krajinou: voda, písek, mlha; žádná orientace uprostřed písčných vln. Kromě toho ještě začalo řídce pršet. Konečně jsme se dostali z písku, ale do jílovité stepi, kde se nedalo rychle pokračovat. Brzy se setmělo a nikde nikdo. Museli jsme jít pěšky, bláto bylo jako lepidlo. Mlha, déšť, rozprostřela se temná noc a začal liják! S koly se již nedalo ani jít. Ostatně, také kam? Jen díry v cestě nás ujišťovaly, že jsme ještě na ní. Žádná hvězda, žádné světýlko, jen voda, bláto, inkoustově tmavá noc, naštěstí ne příliš studená. S Paulem jsme se radili a rozhodli jsme se, že já, přes následky mořské nemoci, půjdu dál na průzkum a Paul zůstane s oběma nepoužitelnými koly sám.

Vyšel jsem v dešti, stezku jsem jen tušil. Paul si ponechal baterku. Asi po hodině jsem konečně uviděl záblesk světla. Brzy mě zastavil štěkot tří nebo čtyř psů, ale ti naštěstí byli uvázaní. Lampa rozrážela tmu a trochu osvětlovala bílé zdi. Začal jsem křičet, abych přehlušil psy a liják s počínající bouří. Takový neočekávaný příchod v takovou hodinu a v takovém nečase mohl zalarmovat jen odvážlivce. Někdo vyšel, ale vrátil se hned do domu. Za několik minut vyšel

znovu, doprovázen 3-4 siláky s lampami. Vytáhli mě z bláta zpoceného a špinavého. Moji spasitelé mě dovedli do veliké kuchyně, kde mě hned obklopilo 10-15 dětí a stejně tolik dospělých... samozřejmě hned poznali, že jsem cizinec a bez zbytečných řečí mi dali vodu na umytí, kalhoty a suchou košili. Až potom jsem začal vysvětlovat. Pochopil jsem, že jsem se dostal do kolchozu nebo do nějaké kolektivní rodinné farmy. Začal jsem francouzsky, marně, pak několik německých slov, ještě víc marně. Rozhlédl jsem se a uviděl dítě se školní tabulkou a tak jsem začal vysvětlovat kresbou, úplně přirozeně, jako se učí esperanto. A jaký zázrak! Podivuhodnost mezinárodního jazyka: dítě se začalo ptát elementárním, ale správným esperantem. Pak už bylo snadné sdělit těmto hodným lidem, že Paul a naše kola tam venku... A jak se tyto děti naučily esperanto? Úplně jednoduše: ve škole, kde učitel o své vůli vedl kurz a rozdával knihy.

Mnoho času ráno zabralo, než jsme vyčistili naše kola, naše zavazadla a vše zkontrolovali. Před naším odchodem nás matky vybavily chlebem, mlékem, máslem... atd., abychom mohli pokračovat v cestě, nyní již relativně krátké – jen asi 40 kilometrů.

Počasí se naštěstí zlepšilo, bylo ideálně krásně. Museli jsme přejít hory, kde cesta byla jen v našich představách. Ale uprostřed pohoří jsme našli dělníky, kteří začali stavět silnici.

Novorosijsk

Hned když jsme dojeli do Novorosijska vznikly komplikované problémy: nejdříve prodloužení pobytu a vízum pro Kavkazsko. Skutečně, každá republika byla více méně autonomní a tedy svobodně vydávala nebo odmítala víza.

Následkem toho jsme se museli já a Paul rozejít. Paul mohl pokračovat do Tiflisu a Baku, ale já jsem musel jet do Moskvy pro potvrzení do mého pasu.

Po létech, v roce 1933, po mém návratu do Francie, jsem se sešel s Paulem zcela náhodně v Toulouse v jižní Francii. Podařilo se mu tehdy dojet do Íránu uprostřed zimy. Tam mu omrzly nohy a ležel v nemocnici. Přesto pak ještě pokračoval kolem Středozemního moře přes Alžírsko, Maroko a Španělsko. V roce 1933 se přes Francii vracel pomalu domů...

5. února 1929

V půl osmé ráno jsem zkusil vyjet přímo do Tiflisu. Počasí bylo poměrně teplé a vlhké, ale po několika kilometrech začala být cesta kluzká a často jsem padal. Ale jel jsem dál a přijel jsem do prostředí zalitého sluncem, kde led roztával. Překrásná krajina: vlevo zářící, sněhem pokryté vrcholky hor, vpravo poklidné modrozelené moře ozářené vycházejícím sluncem. Odpoledne za vesnicí Gelengick se krajina náhle změnila. Opustil jsem moře a začala plískanice, silně se ochladilo a začal padat sníh... Ve tři hodiny odpoledne sněhová vrstva již dosahovala do půli kol. Sníh ležel na zledovatělé cestě, která se stále více svažovala. Musel jsem jít pěšky. Brzy se vše ztratilo pod vrstvou

sněhu. Ochlazovalo se dál. Potil jsem se. Přicházela noc, stále více zuřila vánice a pak zase ticho, nikde žádné přístřeší. Zapadal jsem do sněhu až po kyčle a nohy mi mrzly. Nemohl jsem již dál. Uvažoval jsem o tom, že bych měl zbylé síly použít na návrat.

Cesta byla tak kluzká, že vyjít sněhem nahoru bylo stejně namáhavé jako sestoupit. Už jsem si myslel, že nechám kolo na místě, abych se snáze zachránil. Ještě několik kroků a za zatáčkou jsem uviděl člověka s povozem dřeva. Znovu jsem dostal odvalu, vrátil se ke kolu a dohonil vůz. Dva venkované již na dálku pochopili, že je prosím o pomoc. Mne i kolo vzali na saně a vrátili jsme se do Gelengicku až úplně potmě. Zatím přestala vánice. Nocoval jsem u venkovanů a ráno jsem je s pomocí slovníku prosil o radu na další cestu. Říkali, že hory zůstanou zasněžené ještě alespoň dva měsíce a že je nebudu moci přejít a bude tedy rozumnější, abych se vrátil do Novorosijska...

Znovu v Novorosijsku.

Po obědě jsem šel k esperantistovi Mialetovi. Můj návrat ho nepřekvapil. Celý den bylo ošklivé počasí - vítr známý „Nordost“ a sníh. Museli jsme na úřad pro cizince, kde mi prodloužili vízum na několik měsíců. Stejně jako posledně mi slíbili ubytovnu a jídlo na stejném místě – ve škole pro mládež – a odvedli mě do Odborového svazu, aby mi tam našli práci. V sále již čekalo na 200 nezaměstnaných. Myslel jsem tedy, že budu muset dost dlouho na práci čekat. Řekli mi, že definitivní odpověď dostanu další den.

Pátek 7. února 1929

Nalezli pro mne místo truhláře v Autopromtorgu, kde se vyrábí a opravuje vybavení pro dopravní prostředky. Nejobtížnější bylo získat odborovou kartu, kterou se dá vyřešit spousta formalit a umožňuje práva, která ve Francii nejsou známa – např. slevu na vlak, lístky do divadla, výhody v případě nemoci, zajištění v nezaměstnanosti... atd. Společně s kartou jsem dostal 3 ruble. Pochopitelně, že všechno to se mi příliš nelíbilo, ale umožňovalo mi to být v klidu a nemyslet příliš na zimu (bylo 16-18 stupňů! pod nulou). Přístav byl zablokován ledem pokrytým sněhem a mnoho lodí bylo v přístavu uvězněno.

Od 12. února jsem pracoval v Autopromtorgu. Tato práce byla pro mne nová a proto mě zajímala: pracoval jsem jako truhlář při vybavování karoserií autobusů.

Neděle 7. dubna 1929

Dnes byl pro mne VELKÝ DEN po usilovném týdnu. Dostal jsem výplatu a skončil jsem s prací. Naposledy jsem navštívil své kamarády esperantisty Antipova a Kagnebského. Antipov mi představil dvě-tři dívky a chtěl, aby mě doprovázely na večírek. Byla to frivolní záminka k veselému domácímu vyjádření ruské pohostinnosti. Hezky jsme se bavili a také jsme tancovali.

Abych mohl opustit Novorosijsk, musel jsem použít vlak. Je zde totiž mnoho tunelů a ty je možno zdolat pouze vlakem. V půl druhé přijel vlak tak rychle, že jsem měl sotva čas rozloučit se s K., s věrným přítelem Pavlem Kapustinem. Ve třičtvrtě na čtyři byl vlak již v Krinskazu a já jsem opět mohl naložit svá zavazadla na kolo. Slunce krásně svítilo. Již jsem se těšil na kolo, až na něj nasednu po dlouhých měsících. Kolo perfektně fungovalo a cesta byla rovná s vyjetými kolejiemi.

Daleký cíl: Jekaterinodar – Stalingrad

Blízký cíl: Krasnodar

Jediná cesta: železnice. Jiné cesty...? Neexistují! Někdy jen stopy cest, kudy jeli vesničané podél trati, ale většinou v této sezóně tu byly nekonečné močály. Slunce zářilo, vítr byl příznivý... Pospíchal jsem. V půl sedmé jsem dojel na stanici Lunelnaja. Daleko za mnou se hory topily v rudém požáru západu slunce. Podivuhodně krásné! ... Sbohem Novorosijsku! ...

Tuto noc mě hostil železniční noční hlídač a spojil mě s esperantistou Mironem. Ten mě s nadšením přijal: čaj, povídání, čerstvý chléb, divadelní večer vesnického souboru ... skoro 100 osob, jistě téměř všichni obyvatelé vesnice.

Poznámka: Od nynějška během celého roku jsem sledoval železniční koleje až do Vladivostoku a žil jsem životem sovětských železničářů. Začal jsem zkoušet pohybovat se na kole po kolejích. Nejprve jsem zkoušel vyrobit drobný přístroj, který jsem vymyslel a smontoval kvůli blátu, abych do něj nezapadal. Ale pak mě napadlo, že bych se mohl pohybovat po kolejích, když to po zemi nešlo. Dlouho jsem svůj nápad vylepšoval a při první příležitosti jsem ho zkusil realizovat.

Středa 17. dubna 1929

Obklopili mě a vyptávali se. Je překvapivé, jak jsou zde všichni zvědaví. Naivní vesničané mají čisté duše. Jejich nadšení je sympatické! Žádná neupřímnost od vesničanů ani od policisty nebo železničářů. Bratrská pohoda vládne mezi cestujícími. Více méně se slovníkem v ruce zvládám žargon a diskutujeme... Přes svoji zřejmou prostotu mi vesničané pokládají duchaplné otázky: zda je ve Francii dost chleba, jaké jsou mzdy a životní úroveň, jak vládne pracující třída, zdali se nebojím vězení až se vrátím domů...

Sobota 19. dubna 1929 Stalingrad

Asi po šesti hodinách jízdy – asi 36 km – jsem dorazil ke Stalingradu. Cesta byla plná bláta, přerušovaná četnými potoky. Další kilometry jsem jel podél Volhy. Asi v poledne mě přijala ve svém domově esperantistka a pohostila mě rozličným jídlem.

Byl jsem na předměstí Stalingradu. Po Volze se plavilo ohromné množství dřeva a bzučely pily. To množství dřeva bylo překvapivé, protože v okolí nejsou

vidět stromy a v krajině, kterou jsem projížděl, vesničané topili jen slámou a hovězím trusem, vysušeným a upraveným do cihel. Také jsem zde potkal mnoho velbloudů, které používali místo koní.

Přišel jsem do Stalingradu ještě rozbitého od občanské války a spáleného požáry. Oheň zničil v roce 1912 na pět tisíc dřevěných stavení. Město bylo vlastně stavebním pracovištěm. Dešťová voda učinila z ulic stoky, protože zde dosud nebyla kanalizace. Pobíhala tu prasata a psi. Když jsem se dostal do centra, uviděl jsem pěkné tramvaje, moderní domy a asfaltové silnice. Nad tím dominovala katedrála a mnoho zelených kopulí kostelů okázale prezentovalo přepych uprostřed ruin a stavebních pracovišť.

Bez problémů jsem rychle našel esperantisty Muhina a Hericka – oba lékaře – kteří mě přijali po slovansku s nepopsatelnými sympatiemi... Po večeři jsem šel do Lidového domu, do jedné z nejkrásnějších staveb ve městě, kde se schází místní esperantská skupina a samozřejmě jsem přednášel.

25. dubna jsem opustil Stalingrad

26. dubna jsem měl 23. narozeniny

1. května 1929 v Nikolajevsku

Účastnil jsem se velké prvomájové přehlídky, kde v průvodu předváděli Chamberlaina a jeho obnovené zbrojení, Mussoliniho jako tanečníci, Pilsudského v generálské uniformě, Společnost národů symbolizovanou tlustou ženou, Trockého klečícího před buržuou, staré hlavouny se směšnými obrovskými nosy a dlouhýma ušima, byrokratismus jako mrtvolu člověka pokrytou papíry... Všechny tyto alegorické vozy táhli velbloudi. Defilovaly také školní děti, dále Komsomol, dělnické a rolnické odbory, sportovní a hudební skupiny, policisté beze zbraní... prostě – celá vesnice.

Dojel jsem pak do autonomní republiky povolžských Němců.

Poznámka: Na celém území existují jakoby autonomní regiony, kde se mluví jen německy a kde je charakteristický německý způsob života. Domy a silnice vypadají lépe, ale přijetí je chladnější. „Pohostinnost je v protikladu ke stupni životní úrovně lidí.“

Středa 11. května 1929 Moskva

Již tři dny jsem v Moskvě. Tentokrát se rychle vyřídilo vízum. Krom toho mi sovětský turistický klub slíbil pomoc při realizaci přístroje, který by mi umožnil jet na kole po kolejích, abych snáze mohl projet Sibiří.

V blízkosti Moskvy jsem navštívil řemeslnické dílny pro učně a také převýchovný ústav pro prostitutky. Ženy zde vyrábějí punčochy. Jestliže splní normu, dostanou mzdu. Mohou kamkoliv volně vycházet. Později se vrací do továren, ale jsou kontrolovány speciální sociální službou.

22. května - opustil jsem Moskvu.

Můj cíl: Vladivostok a Japonsko – Transsibiřskou magistrálou

Úterý 11. června 1929 Kazaň

Dnes večer jsem dojel do Kazaně, hlavního města Tatarské republiky, známého univerzitního města. Moje úkoly – vždy stejné – vízum a údržba kola. Zde budu znovu zkoušet to, co se mi nepodařilo v Moskvě: zkonstruovat přístroj ke kolu k jízdě po železničních kolejích a získat povolení takto jezdit. A dojet až do Vladivostoku.

Zde vám musím vysvětlit tehdejší situaci na Sibiři: Již asi 12 let zde Revoluce triumfovala, ale po zničení „starého světa“ (a pozor, to není slovní hříčka!) se muselo všechno dělat podle příkazů a vše nové mělo přednost. Oficiálně byl člověk jako já považován nejen za blázna, ale také za hlupáka a otrapu. Přesto propagace esperanta mnohé zaujala a ačkoliv „poloviční blázen“, přešel jsem nakonec Sibiř pouze na svém kole a po odpudivých cestách.

Kromě velikého množství lidí, kteří mi fandili, hlavním mým podporovatelem byl AVTODORG, což v ruštině znamená „Svaz pro rozšiřování automobilových cest a všech moderních dopravních prostředků“. Pro tuto společnost jsem byl příkladem vytrvalosti a naděje pro budoucí dopravní síť. Velký vliv měla vřelá přijetí u známých turistických a sportovních klubů, zejména cyklistických. Měl jsem příležitost zde najít nejen schopné esperantisty, ale také nebojácné, čestné a čilé lidi. Jestliže „víra hory přenáší“, pak důvěra těchto přátel mi umožnila překonat všechny překážky.

Tři týdny jsem se snažil s Anonimovem, Trigulovem, Skarajatinem a slečnou Kisilevou u vládních instancí, Avtodorgu a menších podniků realizovat svůj nápad. (Nezapomeňte, že zde bylo vše zestátněno...) V malém podniku na opravy se dělníci pro moji myšlenku nadchli a překonali odpor ředitele, ale já jsem musel sám získat nutný materiál na výrobu mého přístroje „na černém trhu“, který byl podle zákona zakázán. Nakonec mi opravna po několika dnech „zapůjčila“ výborného mechanika a mohl jsem se pustit do práce. – Ale! V dílně nebylo zholo nic, ani kladivo!

Přesto 22. června, o deset dní později byl přístroj podle mého návrhu hotov. S mechanikem Rušem a několika esperantisty jsme hned šli přístroj vyzkoušet na koleje. Podivný přístroj... nebyl jsem schopen na něm jet, ale chlapec, který vůbec neuměl jezdit na kole, triumfálně jezdil jako šampión! Pochopil jsem, že problémy si dělám sám, musel jsem se nejprve naučit používat svůj vynález. Tak jsem se učil a ještě jsem svůj vynález vylepšil.

Neděle 30. června 1929 – poprvé na kolejích

Odjel jsem z Kazaně se svým přístrojem díky pomoci slečny Kisilové a kamaráda Anonimova, kterým se podařilo pro mne získat pomocí jejich až bláznivým nadšením „první povolení cestovat po kolejích Transsibiřské magistrály“.

Hloučky zvědavců, mezi nimi i novináři, mě fotografovali a vyptávali se. Ve stejný den se objevily o mně a mém přístroji články v novinách dokonce v Japonsku a v Číně. (I v Indočíně a v Siamu – nyní Thajsko – tato novinka vešla ve známost, protože když jsem později přijel do Bangkoku, řekli mi, že můj vynález je okopírován a používán. Pak jsem se ještě dověděl, že se v Bangkoku jezdí na kolejích sázkové jízdy. Viděl jsem i fotografie sportovců, kteří jeli na kolejích z Vladivostoku na západ do Moskvy!)

Nu, okolo jedenácté jsem se tedy konečně osvobodil ze středu zájmu. Na shledanou a DÍK, drazí přátelé z Kazaně!

Musím přiznat, že přes všechny zkoušky jsem důvěřoval svému stroji jen napůl – a i sám sobě. Od začátku jsem se cítil nepohodlně a jel jsem pomalu. Po hodině jsem poprvé spadl a po celý den jsem reguloval a piloval „mašinu“. Večer v šest hodin začalo pršet. Po dešti jsem vyjel, ale na vlhkých kolejích pneumatiky klouzaly do stran a já si poškozoval jemné součásti kola. Tentokrát se mi rozbila řídítka.

Stmívalo se. Ještě se mi podařilo dojít do vesničky, kde mne hned obklopili zvědavci a zvali mě přenocovat. Byl jsem unavený a rád jsem souhlasil. Za deset minut jsem již seděl u prostřeného stolu s bílým chlebem, čajem a mlékem. Za další hodinu jsem již ležel.

Tak skončil den pro mne tak důležitý!

Bylo jisté, že skutečně mohu cestovat na kolejích. Ujel jsem 70-75 km. Bilance: zlomená řídítka a překroucené lanko. Každé učení něco stojí, ani já jsem neměl výjimku. Naštěstí jsem objevil zručného zámečníka, který mi příští den se svou neuvěřitelnou zručností a se starou rašplí řídítka spravil.

Přednostové na stanicích ode mne nic nepožadovali, ale železniční hlídači třikrát za den žádali ukázat povolení. Články v novinách přinášely své ovoce. Na stanicích mě očekávali a prodej mých pohlednic byl uspokojujivý.

Můj přístroj vážil 10 kg. S váhou kola a zavazadel to bylo asi 25-30 kg celkem. V případě nebezpečí - příjezdu vlaku – jsem měl dost času, abych sjel z kolejí. Jen jednou jsem byl překvapen, ale zachránila mě duchapřítomnost...

Transsibiřská magistrála je dvoukolejná. Jel jsem vpravo. Měl jsem podle předpisů signální červený praporek pro vlaky, které přijížděly za mnou. V Mandžusku pak byla už trať jen jednokolejná, no... čtenář si o tom přečte dále. Já dodávám, že 80% cesty je tam přímka na rovině podobné kulečnickové ploše...

Sobota 6. července 1929

Dnes v šest hodin jsem vyjel z Mojgy a pokračoval jsem lesy a pískem, krajem podobným „Landes“ ve Francii. Komáři, všude komáři! Jsou to ta nejkrutější zvířata zdejších lesů a bahno je úhlavním nepřítelem člověka.

Té noci jsem zneklidněl: poprvé jsem měl potíže s přenocováním. Dorazil jsem k osamělé „izbě“ a když jsem zastavil a požádal o nocleh, pocítil jsem od těch lidí nechuť mě ubytovat, i když jsem jim nabízel peníze. Mělo mě to trknout hned, ale byl jsem tak unavený, že jsem nemohl dál. Sotva jsem se uložil do postele, začal na mne útočit hmyz. Za úsvitu jsem vstal a prohlížel místnost: dům byl plný milionů štěnic a blech, jichž jsem se stal obětí. Pochopil jsem, proč mě vlastně nechtěli přijmout – bylo jim hanba. Hned jsem sesbíral své věci a odešel.

Jak jsem se blížil k podhůří pomalu se ztrácela rovina. Spatřil jsem kulaté vršky pokryté jedlemi. Počasí bylo nádherné.

V jednu odpoledne jsem dojel do stanice Krasnofinsk. Po obvyklých formalitách jsem šel do města. Obchody byly otevřené, ale lidé na ulicích nebyli. Prodej mých pohlednic se nezdařil. Přesto jsem se sešel se dvěma esperantisty, kteří mě pozvali domů. Hned jsme se šli koupat do řeky, která protékala městečkem. Údolí bylo překvapivě krásné, obklopené relativně nízkými horami s jedlovým porostem. Říčka klidně plynula a voda v ní byla zelená, křišťálově čistá. Všichni, muži i ženy se koupali zcela níz, úplně přirozeně.

Středa 10. července 1929

Postupně jsem začal šplhat do srdce samotného Uralu. Jaká krásná země! Vesnice jsou od sebe daleko položené a teplota se snižuje ve srovnání s rovinou. Ve vesnicích na cestách se houfují domácí zvířata: slepice, prasata, krávy, ale lidského živáčka nevidět. Dojel jsem do jedné takové vesnice a sotva se mi dařilo vyhnout se tělům početných mužů a žen, kteří leželi opilí na cestě. Snad po nějaké slavnosti?... Bylo to na zvracení vidět celou vesnici k smrti zpitou. Všechny domy byly otevřené, ale nikdo nekradl, nikdo neznásilňoval.

Pátek 12. července 1929 Sverdlovsk (Jekatěrinograd)

Poslední etapa před Sverdlovskem byla dlouhá 40-50 km. Kolem čtvrté jsem uviděl město podobné rozložitě vesnici, šplhající do kopce v zeleni hustého lesa. Na vrcholu byly dlouhé, široké cesty, podobné bulvárům, ale bez lidí. Byly velmi prašné. Celé město je rozsáhlým staveništěm, mnoho utrpělo za Revoluce. Tady ve Sverdlovsku – dříve Jekatěrinogradu – byla popravena carská rodina.

Nikdy dříve, ani v Moskvě nebo ve Stalingradu, jsem neviděl tolik továrních budov. Všechno se staví současně: kanalizační síť, železnice, tovární haly, obytné domy. To způsobuje prach, který se vznáší nad městem.

Úterý 16. července

Třídenní nepřetržitá veselá slavnost u příležitosti výročí osvobození Uralu od Bílé armády generála Kolčaka. Všude hrála hudba a tancovalo se pod širým nebem. Navštívil jsem muzeum Revoluce, instalované v historické budově, kde

byl car Nikolaj II. a jeho rodina popraveni. Ohromná kresba na zdi představovala hlavní epizody.

1. září 1929

Mou cestu okořenily neočekávané události! Dnes poprvé od mého příchodu do Sovětského svazu jsem byl uvězněn železniční ochranou.

Byly asi tak tři hodiny, když jsem dojel do Yurgy cestičkou podél trati. Hlídač přesto, že mě přijal přátelsky jako obvykle, mě vedl k vedoucímu stanice, který mi vysvětlil, že musím být pod dozorem – a zamkl mě do místnosti, kde svítilo světlo, ale dveře střežil ozbrojený voják. Ve 21 hodin mě odvezli vlakem do Taigy a předvedli mě na GPU. Tady mě zavřeli na noc do klubovny bez jídla a pití. Spát jsem musel na podlaze. Když moje zadržení trvalo dál bez jídla a pití a bez jediného slova, rozhodl jsem se napsat protest náčelníkovi policie. Napsal jsem i esperantistům, ale předpokládám, že mé dopisy nikdy nedostali.

Konečně mě za dva dny zavolal náčelník k sobě a poprvé žádal můj pas. Řekl mi, že doufá, že mě bude moci večer uvolnit. To se pak také stalo v 18 hodin. Vedli mě zase k náčelníkovi, který se mě rusky vyptával. Byl to dialog dvou hluchých. Koktal jsem jednoduchá slova, ale ruský hovor jsem nechápal. Jen jsem pochopil z jeho napětí, že se mi asi omlouvá. Z mé strany jsem ale žádal vysvětlení. Pak jsem vyrozuměl, že před dvěma dny mu telefonovala železničářka ze služby, že neznámá osoba, podivně vybavená přístroji, s holými koleny... atd. ... atd. vyšla z lesa, přešla most a zmizela opět v lese.

Čtenář jistě pochopí, že Revoluce stále ještě trvala... vlastně ještě neskončila válečná perioda. Kromě toho se událost stala v panenské přírodě, kde žijí skřítkové všech druhů, bandité a sabotéři. Můj příchod byl tak neočekávaný, že zděšení venkovanky bylo pochopitelné. A konečně – pohybovat se po kolejích bylo zakázané. Všechny tyto podrobnosti si vyžádaly od náčelníka více telefonátů ve dvou dnech, než jindy za dva roky.

Můj přístroj byl uskladněn ve stanici Mariinsk. Prověrka to potvrdila. Nebylo už nutné mě hlídat. Dali mi dobré jídlo a nechali mě zdarma jet do Mariinska.

Neděle 13. října 1929 Irkutsk

Již 3-4 dny jsem v Irkutsku. Hostí mne rodina, kde všichni její členové praktikují esperanto.

Překvapení, která mě zde čekala:

1. nedošel žádný dopis
2. ztratil se i balík se zimním oblečením, který jsem si sem poslal
3. francouzská ambasáda mě informovala o nemožnosti získat vízum do Mandžuska, tedy i do Číny. Naproti tomu jsem měl právo jít do Čity a tam přezimovat
4. v Mandžusku probíhá skrytá válka

Naštěstí i zde pomohli esperantští přátelé z čilého klubu mladých studentů. Podařilo se jim obstarat pro mne nové povolení k jízdě po kolejích.

Středa 16. října 1929 jezero Bajkal

Pro přejetí 8-12 kilometrů byla nutná opravdová expedice! Most přes Angaru se přejíždí se speciálním povolením.

Do klubu v Inokiensku jsem dorazil v 18 hodin, stejně tak jako včera i dnes na mne čekalo množství mládeže. Tleskali, když jsem přijížděl. Sál byl plný. Přišlo i mnoho starších železničářů a po schůzi jsem prodal hodně pohlednic. Nakonec asi čtvrt hodiny tleskali a doprovázeli mě až na nástupiště k vlaku. Dál jsem pokračoval vlakem po okraji Bajkalu do stanice Sludiansk, která leží za soustavou tunelů u západního cípu jezera. Tam jsem si zase připnul svůj přístroj na kolo a mohl jsem jet dál sám po kolejích.

Málokdy jsem spatřil tak krásné panoráma! Dole vlevo široké jezerní moře, jehož severní břeh se ztrácel v mlze, přede mnou a vpravo nádherné, sněhem pokryté vrcholy hor, koleje, které se třpytily ve vycházejícím slunci. Voda dole byla neuvěřitelně čirá tak, že jsem často viděl mnoho metrů hluboko až na dno a viděl hejna ryb různých tvarů a velikostí. Zdálo se, že jezero má úžasnou smaragdovou barvu.

Každých 20-30 kilometrů mě vítaly květinami ozdobené staničky. Lidé, kteří stáli při trati, mi vždy tleskali a věděli o mém příjezdu.

... Byly to nezapomenutelné dny – procházka kolem jihovýchodní části Bajkalu v nádherné krajině, kterou osvětlovalo kouzelné podzimní slunce. (O dva až tři týdny později jezero zamrzlo.)

Pondělí 4. listopadu 1929 Čita

Asi 5-6 dnů jsem už tady byl a marně jsem se snažil získat vízum do Mandžuska. Hrozil konflikt na hranicích. Bylo nebezpečí, že mě vrátí do Irkutsku. Čita byla v pohraniční ohrožené zóně. Nedovolovali mi ani jet vlakem po sovětském území podél Amuru do Vladivostoku.

Obával jsem se, že se dál nedostanu.

10. listopadu Irkutsk

Všechno má svůj konec i svátky. Nyní se mince obrátila. Ne lidé, ale události mě přinutily k objížďce. Čínsko-ruská válka hrozila u východní hranice. Tento konflikt, na Západě zcela neznámý, zaujímal zde v rádiu první místo. Číňané požadovali celý sovětský východ a suverenitu nad železnicí v Mandžusku, kterou obhospodařovali Sověti. V pozadí se rýsovaly japonské zájmy. Japonští imperialisté již okupovali Mandžusko.

Má situace byla neudržitelná. Moje zacházka bude dobrodružstvím, krokem do neznáma. Kdo mě přijme...? Již jsem nebyl známý turista, ale podezřelý cizinec...

13. listopadu 1929

Vítr šovinismu foukal v Irkutsku. Situace se stávala každým dnem vážnější. Úřady mě informovaly, že se musím hned vrátit do Francie, jak už mi bylo řečeno v Čitě. Vytýkali mi, že jsem se neoprávněně pohyboval po kolejích. Ale naštěstí se o mé záležitosti začala starat skupina esperantistů a obrátili jsme se na jiné úřady...

Středa 20. listopadu Novosibirsk

Měl jsem ještě čas požádat o železniční slevu. To dokazovalo, že úřady se přece jen tolik na mne nezlobily – ale musel jsem jet zpátky na západ. Má cesta vlakem trvala 48 hodin mezi Irkutskem a Novosibirem. Pro cestu na kole jsem k tomu potřeboval dva měsíce!

Když jsem dojel, našel jsem všechno v pořádku. Žádné přiděly, normální život. Volněji jsem dýchal, ale co vše jsem ztratil...? Obsah své peněženky.

8. prosince Irkutsk

Po průtazích se mi konečně podařilo získat povolení k pobytu. Tady v Irkutsku jsem byl již před začátkem prosince. Zima byla krutá: minus 25-30 stupňů. To mě nutilo zůstat celý čas doma. Prozatím jsem bydlel u rodiny M. Mým jediným rozptýlením bylo kino.

Žádal jsem o byt a o práci a čekal jsem. Konečně pak od 9. prosince jsem začal pracovat v jednom podniku jako tesař.

Přestože byl mráz, klempíři a tesaři pracovali na střeších. Mezi dělníky byly také ženy. V 16 hodin se vrata podniku uzavřela a dělníci byli nuceni chodit na schůze, ty pro mne naštěstí nebyly povinné. Ředitel tam naříkal na nízkou produktivitu práce a malou efektivnost podniku. Denně tam také promlouval nějaký řečník.

Zima již dosahovala 40 stupňů. Stadion byl upraven na kluziště. Mnohokrát mi namrzl nos.

Vánoce 1929

Štědrý den byl pracovní den, jako každý jiný. Na následující den vycházelo pravidelné volno, ale byla vyhlášena dobrovolná neplacená směna na podporu zprůmyslování země. Zahájil jsem kurz esperanta.

5. ledna 1930

Je mínus 45 stupňů, ale práce nebyla přerušena. Zedníci stavěli kamenný most, party dělníků opravovaly trať a elektrické vedení.

Na zledovatělých svazích jsem mohl jezdit na kole.

8. května 1930

Po nespočetných obtížích jsem dnes konečně získal svůj pas a mohl jsem vyjet. Nejprve do Čity vlakem, protože cesta zde ještě nerozmrzla.

26. května 1930 Radziesk N° 86

Dojel jsem k hranicím. Za dvě hodiny již budu v Číně. Poslední dny v Sovětském svazu byly pro mne vyvrcholením celého pobytu tam.

Tři dny u přítele Sukova jsem byl obklopen přívětivostí, štědrostí, slovanskou pohostinností z čisté duše. Aleviane, malá stanička na příkrém svahu, pěšky zcela nepřístupná, zanechala ve mně trvalou vzpomínku. Život tam byl paradoxně lepší, než kdekoliv v této zemi. Možná to bylo pašováním... Jako bych se vrátil domů, takové bylo přijetí u Sukova. Jeho matka se o mne starala jako o svého syna. Kromě toho, třebaže to byla jen vesnice, každý den tu hráli v kině a tancovalo se (řídka věc v Sovětském svazu!), nebo víckrát v měsíci se konal koncert místních folklorních a uměleckých skupin.

Po třech dnech jsem opět vyrazil na cestu. Celý den mě obtěžoval silný vítr. Jel jsem po náhorní rovině a po horách. Sledoval jsem údolí Anon. Údolí bylo asi 800-1000 metrů široké, po stranách byly pouštní kopce. Jen sem tam byla osamělá chata. Chaty Burjatů, kulaté se špičatou střechou, připomínaly indiánské příbytky z „Far West“. Pochopitelně tu bylo vidět v přírodě hodně dobytka.

Asi v 11 hodin jsem uviděl jezdce na koni. Bleskem sjel sráz přímo ke mně. Když přijel až ke trati, zastavil jsem a navrhl závod v rychlosti. Souhlasil. Závodili jsme asi 500-1000 metrů na rovné trati a podařilo se mi zvítězit. Jezdec se pak přiblížil a já jsem s překvapením zjistil, že se jedná o krásnou burjatskou dívku, která si mě prohlížela, jako bych byl z jiné planety. Začal jsem konverzaci, tedy, pokusil jsem se. Měla velkého bílého koně a velké pohodlné sedlo, ale neseděla na něm jako „amazonka“. Konverzace s ní nebyla možná. Určitě neuměla rusky. Daroval jsem jí tedy jednu z mých pohlednic. Přijala ji s dětskou radostí. Rozuměl jsem jí jen jedno slovo z těch, které mi říkala, když mi děkovala: „jurta“ – a ukazovala mi směr severozápadně. Určitě mě zvala, abych navštívil její rodinu a domov. Bohužel jsem odmítl její pozvání, nechtěl jsem ztrácet čas a jurty vypadaly na kopci takové malé jako čínský klobouk na Číňanovi.

Když jsem zase vyjel, uviděl jsem velkou kládu – mnoho metrů dlouhou, na koncích oplechovanou.

Sbohem Sověti! Nebo možná nashledanou...?

Vždy si uchovám nezapomenutelné vzpomínky na 18 měsíců, které jsem zde strávil. Den po dni jsem zde prožíval radost, smutek, utrpení a také naděje tohoto velkého, pohostinného a pracovitého národa.

(Toto jsem si zapsal v pondělí 26.5.1930 ve stanici Masejevskaja.)

26. května 1930 na čínsko-mandžusko-sovětské hranici Radziesk N° 86

Tato etapa až sem byla bez incidentů. Jen jsem viděl díry v zemi po granátech, torpédech a vojenské zákopy. Ještě před třemi měsíci zde zuřila válka. Očekávalo se, že ještě dlouho potrvá...

Stejně jako všude dřív i tady jsem byl bratrsky přijímán železničáři, celníky i pohraničníky. Daleko odtud stálo ohrazení z ostatních drátů u řeky Argun, která odděluje obě země. Na vrcholu kopce vlevo asi 3 kilometry daleko se objevilo město, první Mandžuská stanice.

Počasí bylo pěkné, terén – údolní louky.

Přechod hranic byl až směšně snadný v porovnání s tříměsíční námahou opatřit si vízum!

27. května 1930

Dnes na jednosměrné trati musel zastavit vlak uprostřed louky, aby mě nepřejel. Cestující vystoupili, obklopili mě a tleskali. Žádali autogramy a kupovali si mé pohlednice.

V 17 hodin jsem dorazil k sovětsko-mandžuským hranicím, kde jsem našel – pochopitelně – esperantistku. Kvůli neplánované zastávce vlaku vzniklo zpoždění. Byl jsem netrpělivě očekáván.

Posledními občany, které jsem potkal na sovětském teritoriu byli...dva zamilovaní. Stáli na mostě přes Argun a líbali se uprostřed válečných kulís.

Pro mne byl tento pohled symbolem vítězství života nad smrtí. Právě na tomto místě se několik měsíců před tím odehrála hrozná bitva mezi sovětskou a čínskou armádou.

A první člověk, kterého jsem potkal za hranicí, byl k mému překvapení...japonský pozorovatel, který hned telegrafoval do Japonska o mém příchodu. Výsledek toho jsem pak brzy poznal, když jsem dojel do Charbinu, okupovaného částečně Sověty a Japonci. Množství lidí, možná 2000 zvědavců mě očekávalo s ovacemi po obou stranách železniční trati. Přejížděl jsem ohromnou řeku Singari po překrásném viaduktu, dlouhém alespoň kilometr. Když jsem dojížděl na východní břeh, opět mě obklopily zástupy lidí a vítal mě potleskem. Lidé mě dotlačili k novinářům a ti mě fotografovali. Nečekal jsem takové přijetí: 6 či 7 japonských, čínských a ruských novinářů se dohadovalo, jak se mnou udělat interview. Problém vyřešil pan Geno, který mluvil perfektně francouzsky.

Večer mě pak navštívil jeden z mých starých korespondenčních přátel, přítel Anciferov, železničář transsibiřské sítě. S ním přišli také dva francouzští obchodníci, pánové Eartovi.

Haylar, 31. května 1930

Včera jsem jel celý den pouští, správněji po okraji pouště Gobi. Viděl jsem stáda dobytka, koně a ovce doprovázené vysokými šikmookými lidmi se žlutou pletí...opravdové divochy. Ale slovo „divoch“ v tomto případě nevystihuje ten správný výraz, protože za „divochy“ považují oni nás – bělochy.

Problémy mi dělal vítr, který přinášel jemný rozptýlený písek, který vypadal jako mlha. Dusil mě a zcela mě pokrýval. Musel jsem si chránit oči, nosní dírky a uši jako to dělali domorodci. Pro příchozího, který to nikdy neviděl je to ale grandiózní výjev: vrcholy dun se mění, vystupují a zase se ztrácejí v nepopsatelných vírech pod olověným sluncem. Je to podobné „zuřivému moři“ z bílého měkkého písku, který vším proniká až do záhybů co nejpečlivěji přikrytého spodního prádla. V několika minutách jsou koleje zaváté a v nejnebezpečnějších úsecích jsou vybudovány podél trati protipísečné zábrany, aby chránily železnici.

Náhle jsem spatřil za dunou stanici. Kde se tady vzal ten osamělý dům? Jak politováníhodný je přednosta stanice se svou rodinou zde v takové pustině! Je zbytečné zdůrazňovat, že do těchto míst se vše, zejména voda, musí dopravovat v pancéřových speciálně chráněných cisternách.

Opravdu by člověk v této nezvyklé krajině uvěřil tomu, že se nachází na nějaké cizí planetě, kde se na ocelových pásech projíždějí nestvůry plivající oheň.

Za takových podmínek a v podivném duševním stavu jsem 29.5. dojel do Haylaru pokryt písečným prachem, zpocený a žíznivý.

Stanice Buksedu 3. června 1930

Už tři dny mi znemožňují pohyb mlhy a hustý deštík. Přesto se mi včera podařilo dostat se až sem přes téměř třicetikilometrový pouštní hornatý úsek. Musel jsem žádat o povolení, abych mohl projet tunelem. Když jsem vyjel z tunelu, ocitl jsem se v překrásném kruhu hor. Ze zdola jsem spatřil železnici šplhající po úbočí hor v úžasných serpentínách. Vypadalo to jako jedno z nejkrásnějších uměleckých děl, které jsem kdy viděl – ale kvůli vlhkému počasí jsem měl spoustu potíží na kluzkých kolejkách ve svazích. Musel jsem odmontovat svůj přístroj a s naloženým kolem se trmáčet po úzkých cestičkách. Skutečné alpinistické hrdinství! A tak po dlouhém zpoceném dni v nezapomenutelné přírodě jsem se dostal do stanice Buksedu.

Samozřejmě mě hned po mém příchodu zastavil policista, který nevěřil svým očím. Pozorně hodnotil mě i má zavazadla a zeptal se mě kromě jiného: „Jste Žid?“ ... Poprvé jsem uslyšel tuto otázku. Snad kvůli legendě „O putujícím Judovi“...? Ale náhle jsem z toho pocítil všechnu tu nenávist, nedorozumění a chladná srdce, která pronásledují židovský národ.

Charbin, 11. června 1930

Den hodný zapamatování. V osm hodin jsem byl na nádraží, abych se setkal při zastávce transsibiřského vlaku se čtyřmi význačnými japonskými esperantisty, kteří cestovali na mezinárodní kongres v anglickém Oxfordu. Hlavní delegát byl ředitel důležitých japonských novin. Samozřejmě mě opět fotografovali a udělali se mnou rozhovor, otištěný pak v místních i mezinárodních novinách. Současně jsem obdržel písemné pozvání od jedné

význačné japonské esperantistky – slečny Oouada. Zvala mě do Curugu, přístavu, který leží naproti Vladivostoku... Musím říci, že díky tomu se mi všude v Japonsku dostalo přívětivého přijetí – a nejen v Japonsku, ale v celém zbytku Asie. Takové podivuhodné dobrodiní! Výjimečné!

14. června

Hostil mě pan P., význačný meteorolog – esperantista, člen a delegát UEA (Světová esperantská organizace), u kterého jsem se opět setkal s japonskými přáteli. Jeho „buržoasní“ pohostinnost nepřevýšila tradiční ruskou pohostinnost. Sloužily mi dvě krásné dívky. Předkládaly mi jemná jídla se spoustou předkrmů, vodku a koláče... vládl ten správný esperantský duch a pohoda, které jsou zcela nepochopitelné těm, kteří esperanto neznají. Mezi účastníky byl i další Japonec, pan Osako a Číňan pan Tsin Si Tsin, vysoký funkcionář. Bylo to opravdu mezinárodní setkání, při kterém jsem pociťoval tu jemnou radost, kterou vytváří mezinárodní jazyk: kdy každý u stolu se může vyjádřit jen v esperantu.

Po večeři jsme šli do čínské restaurace, kde nás pohostili čínským způsobem a jedli jsme hůlkami. Pět minut stačilo, abych se naučil je jakž takž používat. Pomocí těchto zvláštních hůlek si každý vybírá ze společné mísy do úst. Nápoje...? Během jídla se nepije. Voda se podává na vypláchnutí úst před každou další mísou a bylo jich podáváno mnoho. Viděl jsem mísu ve které byly na první pohled velké fazole, ale při bližším pohledu jsem viděl, že se jedná o tlusté housenky, podobné bílým červům. Pokradmu jsem se díval na své spolustolovníky a spatřil jsem jak je klidně vkládají do úst. Ovládl jsem svůj odpor a přestože jsem jistě zbledl, okusil jsem. No, bylo to dobré, možná výborné! Barva se mi vrátila a nával nevolnosti se vytratil. Ale byla by lež, kdybych tvrdil, že jsem jedl dále. Při konci stolování se odehrál stejný ceremoniál jako na začátku: vlhké ubrousky, vyplachování úst a mytí rukou. Doutníky.

23. června

Vydávám se z Charbinu dál na cestu...

Úterý 1. července

Nacházím se stále ve vysokých horách. Blížím se postupně k hranicím. Večer jsem zastavil ve stanici Silenke. Tam nebylo nic k jídlu. Naštěstí se o mne postaral jeden Rus, bývalý „bílý“ důstojník. Živil se lovem a vzpomínal s žalem na minulost. K večeři byla jelení kýta. Jedl jsem ji poprvé. No, bylo to výborné!

Řeka Poperečka

Včera po teplém dni jsem dorazil na pohraniční stanici Pogranichnaja asi kolem jedné. Stanice byla na vrcholu hory. Také tam na mě čekalo množství lidí a mezi nimi představitelé města. Přijali mě velmi mile. Pozvali mě na oběd do

místní komandatury a starosta, než odešel, mi věnoval 10 rublů. Jídlo bylo zakončeno vínem Bordeaux.

Náčelník policie plyně mluvil francouzsky, byl to Číňan, který studoval ve Francii. Také zde jsem našel esperantistu, který mi pomohl s nutnou údržbou mých věcí. Přišla také jedna paní, která také mluvila francouzsky. Kdo by uvěřil, že na čínských vrcholech hor se najde tolik lidí schopných mluvit francouzsky?

V šest večer jsem už opravdu přešel hraniční závoru a ocitl se znovu v sovětské provincii, uprostřed hor s vršky pokrytými sněhem.

Poznámka (z roku 1966) Ačkoliv jsem si tenkrát nic nepoznamenal, přidávám nyní pár dobrodružství, která se mi přihodila v Mandžusku:

Jel jsem rovinou poháněn větrem po kolejích na jednokolejné trati. Vzadu na kole jsem měl červený signální praporek. Náhle se ozvalo zahřmění a pískání. Otočil jsem hlavu a spatřil lokomotivu osobního vlaku, která zastavila 4-5 metrů za mnou. Jako myši z pasti se lidé vyhrnuli z vlaku ven, aby se podívali na příčinu zastavení. Když mě uviděli, ještě jedoucího na mém přístroji v krátkých kalhotách, opáleného a šťastně smějícího se od ucha k uchu, ozvali se hurónským, radostným pokřikem. Moje pohledy se rozprodaly ve chvíli – jako housky na krámě.

Jednou zase, to se přihodilo na svahu hory. Trať tu vedla samými serpentinami a to bylo velmi namáhavé. Mohl jsem kontrolovat trasu jen asi 20 metrů před sebou. Jel jsem směrem na východ na pravé straně. Náhle se s hřmotem přiblížila velká nákladní lokomotiva. Uviděl jsem strojvůdce jak v hrůze zvedl ruce. Měl jsem jen asi 3 vteřiny na to, abych zareagoval. Sjel jsem na zem z kolejí právě tak, jako toreador před býkem. Shodil jsem svůj přístroj a kolo se zavazadly v té chvíli, kdy se již těžká lokomotiva se všemi zablokovanými koly sunula asi třiceti- čtyřicetikilometrovou rychlostí v těch místech, ze kterých jsem právě uprchnul. Vše se zahalilo do oblaku jisker, páry a uhelného prachu. Když jsem přijel do následující stanice, ze které vlak vyjel, bylo zbytečné se hlásit o pokárání u přednosty a ... hle - ovace železničních zaměstnanců, incident už byl telefonicky nahlášen.

Když jsem zase jednou vyjel z dlouhého tunelu, rozevřelo se přede mnou krásné panoráma hor. Zastavil jsem, abych si odpočinul a prohlédl okolí a tu jsem něco spatřil: na stěně tunelu byla velká tabule z bílého mramoru s nápisem ve francouzštině – „Transsibiřská železnice, postavená francouzskými inženýry – jim patří naše úcta!“ Následovalo jméno cara Mikuláše a jména významných osobností, francouzských a ruských inženýrů, kteří se podíleli na výstavbě tohoto obdivuhodného díla. Musím podotknout, že Transsibiřská magistrála byla postavena větším dílem díky známé půjčce, vypsané vkladateli francouzské spořitelny; půjčce, která ještě nebyla splacena kvůli Revoluci a která byla dlouhou dobu předmětem jednání mezi Francií a Sovětským svazem. – Kterýpak čtenář to pamatuje? Kdo ještě ve Francii vlastní cenné papíry francouzské půjčky Rusům?

Než jsem opustil Charbin, pozval mě na návštěvu pan Dancier, Gaskoněc, reprezentant katolické misie v Mandžusku. Samozřejmě, že se také zajímal o Sovětský svaz. Hned jsme se spřátelili, vždyť jsme byli oba Gastoňci a používali v řeči stejný akcent. Kromě toho páter pod jasným, jednoduchým a příjemným vyjadřováním skrýval bystrost, toleranci a inteligenci. Děkoval jsem mu za skutečně solidní informace k mému plánu cesty do Číny a do Japonska, za jeho poznámky a názory zeměpisné, etnické, filozofické... byly konkrétní a užitečné. Dále si zaslouží další dík za to, že všude v Číně jsem byl vždy ochotně přijat ve všech katolických misiích. Skutečně, misie měly vzorové organizace a širokou působnost – navzdory všem pomluvám.

Díky otče Danciere!

Když jsem opustil hranici, sestoupil jsem dolů horskými klikatícími se tratěmi. Potkával jsem pancéřové válečné vlaky s různými děly, kulomety – známka to armádní sovětské připravenosti.

Po 25-30 kilometrech jsem dojel do první sovětské stanice Chabatova až ve 22 hodin v noční tmě.

5. července 1930 do Vladivostoku

Poslední den mé sovětské cesty byl jeden z nejúnavnějších kvůli silnému větru a lijáku. Projížděl jsem údolíčka a kopce, krátké rovinky.

Asi ve tři odpoledne jsem z vrcholku kopce uviděl jakoby zázrak – zelený, široký oceán. Ten zážitek byl nepopsatelný. Předě mnou se rozprostíraly zálivy, nerovné břehy se zubatými útesy. Byl jsem blízko malé stanice Ugolnaja, asi 50 km od Vladivostoku. Jméno naznačuje, že se jedná o uhelný revír. Do pěti hodin jsem jel podél moře a měl jsem dojem, jako bych jel po břehu Bajkalu – tak nápadná byla ta podobnost. Vpravo smaragdové moře, vlevo horské útesy...

Utěšené pobřeží pro radost i odpočinek. Úplné Azurové pobřeží. Byly tam lázně pod širým nebem, kde se koupalo množství lidí. Jezdilo tam více vlaků a proto jsem musel častěji zastavovat. Jinak tam foukal takový vítr, že mě donutil po třiceti kilometrech zastavit: věděl jsem, že by to mohlo ohrozit mou bezpečnost. S velkou lítostí jsem nastoupil do nákladního vlaku. Naštěstí tam byli velmi příjemní a ochotní hoši, kteří mi pomohli naložit kolo a zavazadla mezi bedničky s jahodami.

7. července

Neslavně jsme dorazil na stanici ve Vladivostoku, v zálivu obklopeném krásnými kopci a na jejich stránkách jsem uviděl město.

Přijel jsem nepozorovaně, protože přšelo. Ale na stanici mě čekal esperantista, přítel Zuy, mládenec, který mě bez rozpaků pozval k sobě domů. Rád jsem pozvání přijal.

Vladivostok 11. července 1930

Opatřit si povolení k opuštění Sovětského svazu není snadné. Nejdříve jsem musel čekat na loď do Japonska. A pak to nejdůležitější: peníze! Sovětské zákony jsou přísné. Není dovoleno vyvážet více peněz, než se dovezlo. Protože jsem měl při příchodu jen několik dolarů, nemohl jsem vyvézt více. Nu, říkám přímo: musel jsem zde nechat vše, co jsem si ušetřil. Prosil jsem, ale bez výsledku. Nechali mi jen lodní lístek a 2 dolary. Zákon je zákon a bylo by zbytečné něco říkat a bez užitku naříkat.

16. července

Byla neděle. Seznámil jsem se se skupinou francouzských námořníků a jedním sovětským, který znal esperanto. Rozproudila se velmi dlouhá debata s výměnou názorů a hledisek na námořní profesi. Nakonec všichni vyslovili přání, aby esperantisté byli k dispozici námořníkům ve všech světových přístavech.

Přirozeně a zcela pochopitelně jsem navštívil místní organizaci „Avtodorg“, abych poděkoval za pomoc, kterou mi poskytli. Navrhl jsem, že zde ponechám svou konstrukci na kolo pro jízdu na kolejích na památku – jako muzeální objekt.

Můj přístroj k jízdě na kole po železnici je uložen v muzeu automobilového klubu ve Vladivostoku.

Dohodli jsme se, že než odjedu, Avtodorg zorganizuje velkou přehlídku na hlavní třídě ve městě, táhnoucí se od západu k východu. Tuto poslední slavnost natáčel „Sovkin“, ale i cizí kameramani. („Sovkin“ je oficiální a jediná filmová organizace v SSSR.)

Byl vybrán 20.červenec, protože tento den je „Dnem sovětského automobilu“. Avtodorg zorganizoval shromáždění všech dopravních prostředků z celé oblasti. Opravdu, bylo tam více nákladních vozů než osobních. Samozřejmě přišlo i mnoho cyklistů. Bylo zřejmé, že všechny dopravní prostředky jsou staré a „mezinárodní“. Většina kol pocházela z válečné kořisti, ale všiml jsem si i nových kol, vyrobených v sovětských továrnách.

Můj výstup byl hlavním číslem programu a pro mne jakoby apoteóza. Nejdříve mě představili veřejnosti a novinářům. Řečník prohlásil, že jsem *první muž, který na kole překonal vzdálenost od Atlantického oceánu k Tichému – a to z vlastní vůle, bez oficiální pomoci, jen díky solidaritě a přátelství esperantistů.*

Vyjel jsem pak s dalšími od mořského břehu směrem do čínské čtvrti. Obklopili mě cyklisté, kteří mi pomohli jet s mým přístrojem tentokrát po silnici. Přístroj se skládá ze tří podpěr a proto musela být říditka blokována. Cyklisté tedy dobře chápou, že jízda tímto způsobem byla značně obtížná. Byl jsem sportovně oblečen, jen v krátkých kalhotách a košili. Počasí bylo ošklivé,

jak často bývá v blízkosti mořského břehu. Přišly přeháňky, přesto ale zde bylo hodně lidí a nadšeně tleskali. A toto nadšení možná vysvětluje, proč mě později Japonci a Číňané očekávali a přijímali stejně příznivě. Přehlídka byla filmována a zprávy o ní se rozšířily rychle do dalších zemí.

Čtenář se jistě zeptá, proč jsem musel tak dlouho zůstat ve Vladivostoku – odpověď je jednoduchá: kvůli byrokracii! Vždyť jen abych získal povolení zaplatit lodní lístek do Japonska rubly, bylo nutno obejít zákon, který nedovoloval ruble vyvážet. A já jiné peníze neměl. Co tedy dělat? Tady bylo nutno k mému vycestování ze země jakožto cizince vyhlásit výjimku! Jen kvůli mně tolik námahy!

Naopak, k tomu, abych mohl vstoupit do Japonska jsem nepotřeboval zhola NIC! Ani pas, ani vízum, ba dokonce ani peníze...

Poznámka: Připomínám, že Sovětský svaz byl během Revoluce ohrožován ze všech stran, zejména na tomto území, od japonských, britských, amerických, francouzských armád. Japonsko se jevilo jako nejsvobodnější národ v té době. Ostatně, nebojím se napsat, že pro mne tento národ a jeho lidé byli nejcivilizovanějšími právě tehdy.

28. července 1930 na japonské lodi Toju-Maru mezi Vladivostokem a Curugu

V sedm proběhl nástup na loď. Žádný problém na nástupní plošině. Již několik dnů byly splněny všechny nalodňovací formality. Můj lodní lístek zaplatila japonská agentura. Lodní kapitán mě hned zavedl do mé kajuty, kde jsem mohl převážet i svá zavazadla. Brzy mě navštívili i další členové posádky.

Samozřejmě mě moji kamarádi Skiba a Zuy vyprovázeli a dodávali mi odvalu k další cestě. (Vzpomínám si, že když jsem vyjížděl z Lyonu, doprovázely mě jen posměšky...!) Jejich upřímné city mě dojímaly. Navíc jsem poprvé v životě opouštěl kontinent – ano, Vladivostok přece jenom byl ještě kouskem Francie pro mne. Mé dobrodružství, má cesta dál bude neobvyklá. Ještě deset minut, poslední pozdravy mých přátel, mých bratří a poslední kontakt se ztratil...

Sbohem přátelé, sbohem stísnující dlouhá země! Zůstal jsem sám se svými myšlenkami, se svými vzpomínkami a nadějemi. Překvapivý pohled na novou krajinu mi přinesl rozptýlení.

Počasí bylo překrásné, moře klidné s jižní brízou. Slunce zářilo. Země se postupně ztratila z dohledu. Vladivostok na obzoru zcela zmizel. Zesílil hluk vody, která nás obklopovala. Projížděli jsme mezi houfy ryb, tlustých jako krávy, které nás provázely skoro po celou dobu cesty. S potěšením jsem je sledoval, jak si hrají.

Obdivoval jsem, pro mne nový zázrak, o c e á n.

Japonsko - pro mne nový svět...

První překvapení: Na japonské lodi se ke mně chovali jako...k příbuznému, dobře známému příteli – ačkoliv všichni z posádky, včetně kapitána dobře věděli, že jsem bez peněz a původem dělník.

Druhé překvapení: Esperantem jsem se dokázal domluvit přímo.

Třetí překvapení: Moře! Opravdu je děsné nacházet se na „skořápce“ hrůzně maličké na rozlehlém nekonečném oceáně!

Čtvrté překvapení: Země! Jak maličká mi připadala v porovnání s mořem. Uf! Náhle jsem pochopil, jakou radost měl Kolumbus, když dospěl k břehům Ameriky!

Páté překvapení: Japonská policie mi udělila povolení vystoupit z lodi bez problémů, ačkoliv jsem přicházel z „rudé země“.

Šesté překvapení: Japonsko samotné. – Ve srovnání se Sovětským svazem je to trpasličí země. Ale jaká země! Zelená, čistá, klidná, příjemná, krásná, snivá... Málem bych uvěřil, že jsem se vrátil do našeho kraje: jednotlivé rodinné domky, malá městečka se spoustou kopečků, krámky, opravdové šperky; živé ulice, čisté, bez poskvrny; usměvaví lidé zářící zdravím a nejvíc, pro cizího muže jako já, podivuhodně krásné dívky, velmi elegantně oblečené a zdvořilé. Všechny chodí naboso v sandálech připevněných překrásně vypracovanými řemínky mezi palcem a ostatními prsty.

Sedmé překvapení: V dřevěných domcích, skutečně krásných, chybí...nábytek! Podlaha je ze slámy a nikdo nevchází obutý. I v těch nejchudších obydlích si dříve než vejdou umývají nohy. K tomu účelu je u každého vchodu připravena voda a ručníky.

Osmé překvapení: V domech nejsou zděné přepážky. Místnost se upraví podle potřeby krásně zdobenými papírovými přepážkami, upevněnými u země a na stropě.

Deváté překvapení: U domků ze dřeva a papíru jsou zahrádky a dvorky, kde rostou květiny a jsou tam bazénky a vodotrysky, kde je možno pozorovat plovoucí rybky, želvy nebo plže a mlže a nade vším rostou vodní rostliny a keře. V noci bývají tyto zahrádky osvětleny a působí intimně.

Desáté překvapení: V každém domku i v tom nejchudším je koupelna ze dřeva nebo i z dražších materiálů a v ní zvláštní umývárna. Každý večer se všichni členové rodiny koupou, často všichni společně najednou nazí. (*V té době se u nás v Evropě teprve začaly objevovat první koupelny...*)

Jedenácté překvapení: Všude již v roce 1930 každá rodina měla rádio.

Dvanácté překvapení: V domech nemají žádné židle! Při psaní, při jídle a vůbec, se sedí na zemi. Podobně jako na Západě pracují krejčí.

Třinácté překvapení: Na ulicích jezdí spousta kol a dvoukolových vozíků, které táhnou muži. Často chybí chodníky, protože uličky jsou velice úzké, zejména ve srovnání se SSSR, kde byly ulice svou šířkou podobné západním bulvárům. Příčina je v rozdílu obou zemí: jedná je široší, druhá stísněná, ostrovní.

Čtrnácté překvapení: V Japonsku nepanuje xenofobie. Tu jsem mnohokrát (později) pozoroval v Číně. Zde v Japonsku mě všichni od nejvýše postavených lidí až po prostého chlapce zdravili s úsměvem.

Patnácté překvapení: Jeden esperantista mě oslovil na ulici a pozval mě na čaj. (Pití čaje je jediný společný zvyk Rusů a Japonců a u obou národů je to přátelský až důvěrný ceremoniál.) Obsluhovala nás usměvavá dívka v kleče, překrásně ustrojená do nádherného kimona s uzlem ve tvaru motýla.

Šestnácté překvapení: Nakonec mě kapitán lodi představil náčelníkovi policie. Ten mluvil tak špatně rusky jako já a přijal mě jako přítele. (*Příštího roku, když jsem se dostal do Indočíny, první slova francouzsky mluvícího náčelníka policie byla: „Vy jste pro mne jen vandrák..!“ – a to jsem se zde vyjádřil ještě slušně!*)

3. srpna 1930

Zahájil jsem 18. národní japonský kongres esperantistů

Přišli pro mne k lodi a doprovodili mě až do kongresového sálu. Byli jsme očekávání. První dojem: překvapení, napětí, které se brzy změnilo téměř v delirantní nadšení. Ovace, jako nikdy dosud! Obklopili mě, dotýkali se mne a mého kola, každý se na něco ptal... a provolávali slávu!!

Po nezbytném umytí jsem byl pozván, abych oficiálně zahájil 18. národní japonský kongres esperantistů, kde byla alespoň tisícovka delegátů ze všech provincií. Sál byl ohromný, ozdobený praporky všech barev. Stejně jako před dvěma lety v Lyonu jsem se znovu podivil tomu, jak jsme si všichni rozuměli. Taková zkušenost skutečně prokáže zázračné možnosti esperanta.

Po kongresu jsme se fotografovali v krásném přilehlém parku a rozdělovaly se pamětní medaile. Závěrem byla společná večeře ve velkém sále paláce. Pro mě to byl velmi zvláštní pocit sedět a jíst na zemi uprostřed vysoce postavených lidí, mezi nimi byli i staří hodnostáři. Nálada byla velmi slavnostní. Po večeři pak několik mladých začalo dovádět, zpívat a bavit se. Prosili mě, abych zazpíval francouzské národní písničky a pak dokonce požadovali Marseillaisu. Musím uznat, že všichni naslouchali s respektem a neskrývaným zájmem. Myslím, že od toho okamžiku jsem byl přijat za svého a velice mi to potom usnadnilo mou další cestu po Japonsku.

Večer ve čtvrti lásky...

Večer po kongresu mě dva přátelé zavedli do „čtvrti lásky“, kde jsem prožil nezapomenutelnou zkušenost. V Japonsku byla prostituce zákonná...

Na začátek jsme šli do kavárny, kde si k nám přisedly tři mladé ženy. Brzy se nám bez pozvání usadily do klína. Přátelé mi řekli, že toto nejsou prostitutky, které je možno požádat o „službu“, ale jen společnice, které mají nalákat zákazníky. 5-6 lahví piva už stálo na stole. Vysvětlovali mi, že je to prý nutné kvůli osmělení nechat se dál odvést do „čtvrti“. Nechal jsem se ovlivnit, byl jsem zvědavý. Pil jsem jen málo, abych si vše pamatoval. Do půlnoci jsme

navštívili ještě asi pět nebo šest těchto „kaváren“. V jedné z nich jsme potkali dva účastníky kongresu už opilé. No, takoví jsou lidé...

Konečně jsme se dostali do uličky prostitutek. Byly špatně osvětlené a muži, ženy i děti zde korzovali na chodnících. Ženy byly vystaveny ve výkladních skříních a množství lidí na ně civělo jako na vánoční výklady. Mnoho dívek za sklem bylo ještě velmi mladých, kolem patnácti let.

Přes toto všechno jsou tyto uličky ve vážnosti. Také tam nebyl žádný žebrák. Všechno bylo čisté: žádné papíry nebo odpadky, prach nebo bláto.

Ale čas utíkal, museli jsme si vybrat. Rozhodl jsem se „utrhnout“ asi tak devatenáctiletou dívku, která se mi zdála poněkud méně vyzývavá než její kolegyně. Moji přátelé dohadovali cenu. Vše se odehrávalo taktně. Když byl obchod dohodnut, „má“ dívka si vyzvedla u vedoucího navoněnou osušku. Zavedli mě do koupelny, kde nás tři zručné ženy mydlily, masírovaly a frotýrovaly od hlavy až k patě. V prvním poschodí byly vystaveny krásné nalíčené panenky. Pak nám připravili lůžko, pro každého zvlášť. Zavěsili praktické papírové stěny a vytvořili tak pokojík. Všiml jsem si, že i tyto papírové místnosti zajistí ticho a diskrétnost. Zdálo se, že už všichni spí!

Dívka mě očekávala oblečená do voňavého kimona. Žádná vyzývavost, prostá zdrženlivost. Dalo by se říci, že to byla mladá, trochu vylekaná snoubenka. Svlékl jsem kimono a ona ho pozorně složila (šaty mi po koupeli odnesli vyčistit a vyžehlit).

Pozval jsem ji beze slova, jen posunkem, aby se posadila vedle mne. Jemně jsem odložil její kimono a další a další prádlo. Zůstala přede mnou stát jako krásné, překrásné umělecké dílo, grációzní socha. Impulsivně jsme se k sobě přiblížili. Spočinula v mém náručí a začala své dobře naučené umění. V té chvíli jsme byli na světě jen my dva, řekl bych dva mladí živočichové, kteří se milují podle zákonů přírody a náhodou.

Mám vyprávět dál? Podrobněji? Čtenáři jistě pochopí situaci mladého muže, který již dávno a jen sporadicky...

Jsou milostné hry, mazlení bez strojenosti a bez postranních myšlenek. Několikrát mě její velké oči, černé a vážné, upřeně pozorovaly a hledaly v mých skrytou úzkost, kterou vycítila její ženská duše. Brzy klidně usnula na mém rameni s nepředstíranou důvěrou. Neusnul jsem a znovu a znovu jsem prožíval ty překvapivé momenty, tak romantické. Pozoroval jsem ji, jak spí. Střídavě jsem se styděl, pyšnil a podívoval. Směs myšlenek a přání se ve mně prolínala. Přemýšlel jsem o možnosti, jak odhalit to překrásné tajemství přírody v podivu vzbuzujícím spojení dvou bytostí tak rozdílných a přece si tak podobných.

Napůl se vzbudila a viděla, že nespím a pozoruji ji. Něžně mě políbila a hned zase usnula. Zdálo se, že v domě všechno hluboce spí, kromě mne. Ulice tak hlučná během noci, napůl utichla při svítání. Ještě jednou jsem se zadíval na dívku, aby zůstala navždy v mé paměti. Pak jsem upadl do polospánku a jako ve snu jsem znovu prožíval hlavní okamžiky své cesty: Paříž, Irkutsk... a pak přišly i vzpomínky na mou rodinu, hloupé příhody s kamarádkami, uviděl jsem ženu,

mysteriosní, věčnou, cíl a utrpení mužského života. Ale dívka se již probudila a andělsky se na mě usmála. Spontánně mě objala a žhavě líbala. Lstivá prostitutka? Světice? Já hlupák jsem si myslel: vezmu si tu dívku jaká je a nebudu o tom přemýšlet, že se tato žena cítí jako prodaná samice do otroctví? že ztratila čest? Ne z její celé osoby vyzařuje upřímnost...

Byl to dojemný okamžik, hluboce emociální a musím přiznat, vytryskly mi slzy jako dítěti, kterým jsem vlastně v podstatě byl. Její překvapený pohled mě prosil o odpuštění. Nerozuměla svým slzám a já vlastně také ne. Zachvátila mě silná potřeba se vyjádřit, promluvit s ní. Ale běda, nerozuměla ani jedinému slovu a já neuměl jediné japonské. Vzala tužku a papír a zkusila se mi svěřit tím zvláštním kresleným písmem. V tom momentě jsme byli dobrými přáteli, zdvořilí jeden k druhému. Po chvíli jsem si pomyslel, že chce spropitné a dal jsem jí jeden jen. Upřímně uražená odmítla mé netaktní gesto. Přála si jen něco na památku. Nic jsem neměl, jen peníze...a vějíř. Napsala několik slov na papírek a žádala, abych si ho ponechal na památku. Ještě dlouho jsme se dívali jeden na druhého s přáním uložit si do své duše jeden druhého a dotýkali jsme se rukama. Tak nás překvapil přítel Matt. Hned jsem ho poprosil, aby mi přeložil její psaníčko. Stálo tam: „Cizinče, nikdy na tebe nezapomenu, nikdy nezapomenu na noc s tebou. Miluji tě!“ Tyto dva řádky okouzlené prostitutky nezůstaly bez následků. Pověst o mém banálním dobrodružství rostla a dostala se do všech esperantských klubů a kroužků. Matt, ačkoliv jsem ho prosil o diskrétnost, silně celou záležitost přikrášlil. Jistě, nemohl jsem si být zcela jistý překladem, ale nemám vlastně důvod jeho překladu nevěřit.

Na vějíř jsem pro dívku napsal: „Bud' šťastná, ale opusť své řemeslo.“ Nicotná slova, krutá a hloupá, když vezmu v úvahu společenské mravy v Japonsku v tomto ohledu a v té době... příběhla ke mně a snažila se ode mne získat svůj papírek zpět. Věděla lépe než já, kde je její místo ve společnosti. Před Mattem se ale ovládla. Znovu vypadala jako poslušná žena a skromně mě vedla do koupelen. Jen ona jediná z personálu mě doprovodila k autu mých přátel. Dokud vůz nezmizel za zatáčkou, viděl jsem mávat šátek v její jemné ruce.

Každý den mě Japonsko a jeho obyvatelé zahrnovali novými poznatky a překvapeními. Například: první oblast, kterou jsem navštívil, byla japonská „Bretaň“. Zeměpisně plně odpovídá francouzskému západnímu poloostrovu. Je to opravdu překvapivé, že tu jsou dolmeny. – To jsou ohromné, více méně ploché balvany, vztyčené vertikálně na horizontálně ležících neméně kolosálně velikých. Na některých místech v Japonsku je spousta těchto monumentálních balvanů úplně stejně jako ve francouzské Bretani. Dále, aby podobnost byla úplná, stojí vedle kostelíčky podobné jako u nás a také jsou orientovány k západu.

Jak jsem litoval, že jsem neměl žádné znalosti z archeologie!

Čtenáři, zkus sám doplnit můj poznatek podle svých možností!

Niigata 13. srpna 1930

Konečně jsem našel hotel. Když se zde řekne „hotel“, myslí se i koupel a také zpravidla...krásná paní nebo slečna. Beze studu provádí svou toaletu společně s návštěvníkem. Pomalu si tomu již zvykám. Ale musím přiznat, že jen já jsem zmaten rozpaky...

Na předměstí Tokia – Kiboša 20. srpna 1930

Dnes jsem přijel po dlouhé cestě do pečlivě obdělávaného kraje. Byla zde pole čajovníků, batátů a samozřejmě rýžová pole. Pěstují tu také kukuřici. Země je zde rovinatá, půda je uspořádaná do čtverců s množstvím zavlažovacích kanálů s blátivou vodou. Kanály také slouží pro dopravu na člunech, kterými se také vypěstované plodiny dopravují do hlavního města. Podél cesty jsou prodejní stánky, kde zahradníci nabízejí své produkty.

Bulvár, kterým jsem přijížděl do města, byl velmi široký a to není v Japonsku obvyklé. V centru mi policista ochotně ukázal směr na Kibošu, kam jsem byl pozván. V 17 hodin jsem dorazil před impozantní mramorový palác: Kibošský kulturní dům, středisko esperantského hnutí pro styk se zahraničím. V tomto supermoderním klubu se mi dostalo vskutku knížecího přijetí, díky význačným esperantistům, se kterými jsem se setkal v Charbinu. Japonské pohostinství! Čestné přijetí s jakým mě přivítali jistě neodpovídalo mé skromné osobě. Přesto, během celého pobytu zde v Japonsku a hlavně v Tokiu, jsem byl příznivě přijímán a pozorně hostěn.

Následující den jsem musel neprodleně navštívit francouzskou ambasádu. Tam jsem byl přijat...s velkou lhostejností, dalo by se říci s nezájmem. Mohu dodat, že ve všech reprezentačních francouzských institucích, které jsem ještě pak navštívil v dalších zemích, jsem narazil na stejné mrazivé přijetí – kromě u velvyslankyně v Nankinu. Znovu jsem se přesvědčil o pravdivosti přísloví „Nikdo nezíská slávu ve své vesnici“.

Poslední večer svého pobytu v Tokiu jsem byl pozván do Kiboši k účasti na společné večeři s mládeží. (Myslím si, že v Kiboši je nejkrásnější a nejsympatičtější kulturní dům, který jsem kdy navštívil.) Téměř všichni přítomní mluvili plynule esperantem a samozřejmě mě všichni oslovovali a ptali se na Francii, na mou cestu a také na Sovětský svaz... atd. Doslova jsem byl „zadušen“ a nadšen...

Zcela závěrem všichni bez výjimky křičeli z celého srdce a se správnou francouzskou výslovností: „Vive la France, vive l'esperanto!“ ...a krásná dívka mi předala nádhernou velikou kyticí květů. A všichni mě doprovázeli až ke dveřím. V mé skromné osobě tak chtěli uctít syna slavného roku 1789 a Verdun, který zde byl velmi populární.

V Tokiu 23. srpna 1930

Navštívil jsem moderní leproserii. Který esperantista nečetl „Dno bídy“ mistrně přeložené Kabem?... Pro pochopení rozdílu mezi tenkrát a nyní a k posouzení mé zprávy doporučuji si přečíst toto dílo. Budete přesvědčeni.

Nejdříve mi ukazovali konzervované části těl. Mohl jsem si prohlédnout, jak lepra rozrušuje orgány. Je to hrozné.

Pak přišel veliký sál vážně nemocných. Zde bylo možno vidět ohybné rány: jeden nemocný měl zcela rozežranou ruku, na které zůstaly jen dva prsty, jiný vypadal v obličeji jako ošklivý skřítek, dále žena, jejíž prs byl ohlodán chorobou a jiná měla tělo pokryto puchýři, nebo slepec, jemuž jazyk v ústech už zcela chyběl.

Ale čistota, slunce a proud vzduchu byly pro tyto velké sály charakteristické. Obdivuhodná byla obětavost ošetřovatelů a zdravotníků, všichni byli mladí. Jestliže je někdo diagnostikován jako malomocný, již nikdy nevyjde z této nemocnice obehnané zdí – ani je-li to lékař nebo ošetřovatelka.

V areálu leproserie je vystavěno skutečné městečko se všemi moderními vymoženostmi. Rozlehlá zeleninová a květinová zahrada, lesíky, parky, uprostřed nich kostelíky různých náboženství, sportovní hřiště, kulturní domy, lázně... atd. i sňatky jsou zde registrovány, ale manželé jsou nyní sterilizováni. Strava je připravována zdravými pomocníky v kuchyni, která je zcela izolovaná proti všem kontaktům.

Závěrem návštěvy jsem chtěl samozřejmě veřejně poděkovat a všechny pozdravit. Zorganizovala se proto schůze: na jedné straně muži, na druhé ženy. Mezi přítomnými bylo i mnoho dětí. A opět překvapivé zjištění: mnoho z přítomných se mě vyptávalo přímo esperantem. Nakonec jeden mladík veřejně přednesl v esperantu pro mne poklonu s díky a blahopřáním od všech. Sbor dívek mi předvedl krásný balet a následoval sborový zpěv. Úplně nakonec mi přišel staříčkový nemocný básník gratulovat též v esperantu. Řekl mi, že celý svůj život strávil zde.

Než jsem mohl z leproserie odejít, musel jsem projít ohromnou nádobou naplněnou dezinfekčním roztokem. Když jsem dostal šaty, byly také vydezinfikované a vyžehlené.

Díky vedoucím této nemocnice a celému skvělému personálu !

... Díky esperantu, díky Zamenhofovi!

Poznámka

Prestiž – nebo vážnost? *Pojmy prestiž a vážnost se budou opakovat relativně často v dalším textu a já chci teď vysvětlit na to svůj názor. Jistě, je trochu podivné, že člověk jako já dokázal sám jen s kolem dojet až do Japonska. Ten fakt mi někdy nasazoval aureolu. Ale pro mne samotného je to zcela jednoduché a přirozené hrdinství, které by se dalo posuzovat stejně jako činy kteréhokoliv dělníka, poctivě plnícího svou práci. Jsem řadový pracující a přeji si jím zůstat. Vedl mě jen cíl, který se mihotal v černé tmě. Ostatně – nebýt slavný a známý je užitečné: nikdo nebude ztrácet čas zašlapováním jednotlivého*

*mravence. Mám pravdu? Ale způsobuje mi to také některé obtíže: chudobu, samotu... atd. vyrovnává to však vždy lidská pomoc a sympatie. Přicházím, pozoruji, poznamenávám si a všude nacházím lidi, prosté lidi ... a vždy **dobré lidi!** Zde v Japonsku mě hostili a přijímali zejména ve středních vrstvách. Před tím, v Sovětském svazu to byli zejména rolníci a dělníci. Čestné a upřímné lidi jsem vždy našel ve všech společenských vrstvách. V Sovětském svazu jsem nejčastěji bydlel a spal u venkovanů, zde nejčastěji v hotelích, protože podmínky jsou zde jiné. V Sovětském svazu neexistují ještě cesty nebo turismus, natož hotely...*

I proto slovo prestiž nemůže mít v Japonsku stejný význam jako v Sovětském svazu nebo zase později v Číně nebo v Indočíně.

7. září

Po setmění jsem se šel projít na břeh zálivu, dalo by se říci „na Rivieru“. Bavily se tu skupinky mladých vážně a nehlučně. Ptal jsem se na příčinu svého průvodce. Řekl mi, že všichni, včetně mládeže, pracují 9-12 hodin denně. Volno mají jen 1-2 dny v měsíci. Během hodin k odpočinku mohou sotva pomýšlet na zábavu, ostatně zábavy jsou zřídka a jsou drahé. No, je to kino, bufety, domy zábavy, ale většina mladých je příliš chudá, bržděná ekonomickými zákony natolik, aby si mohla dopřát víc radostí. Kromě toho se Japonci scházejí s přáteli hlavně doma a v roce 1930 je zde velmi málo spolků, klubů a společností, které by se staraly o zábavu. Také klimatické podmínky a příroda zde nezpůsobují lidem potřebu se sdružovat jako je tomu v chladnějších zemích. Zde se nepořádají plesy ani místní slavnosti. Na veřejnosti je Japonce diskrétní a to vysvětluje i chování mládeže. Mravy jsou spíše individuální. Cítím to víc a víc během své cesty na jih. Ale západní vliv je patrný, již více dvojic se vede za ruce, zejména ve velkých městech...

Lodí do Hirošimy

Slečna Ouada a její přítel Asao mě pozvali do Beppu. Nastoupil jsem tedy na loď do Hirošimy. Zde jsem pak byl obzvláště dobře přijat místními esperantisty.

Poprvé jsem zažil japonský zvyk: ceremonii nalodování. Všichni přátelé přišli na nástupiště, aby mě vyprovodili. Byl jsem již skoro na palubě, když na mne začali házet pestrobarevné papírové proužky, které se pomaličku natahovaly, když loď vyplouvala. Dojemná chvíle, když se poslední z nich odtrhl. A neméně dojemné bylo přiznat si, že ačkoliv mí přátelé nebyli již vidět, jejich zelený praporek se stále třepotal. Nemohu na to zapomenout.

Poznámka z roku 1972: tím více, že tehdy jsem si vůbec nemohl představit osud svých přátel o patnáct let později, osud mých drahých přátel...

Slečna Inako Ouada

Čtenář si jistě vzpomene na moje setkání s význačnou japonskou esperantistkou v Charbinu a všiml si, co toto setkání způsobilo. Ale já jsem

pochopil až později, že příčinou mého skvělého přijetí v Japonsku je právě tato žena, skromná a schopná.

Slečna Ouada z Curugy byla dcerou občana vlivného nejen v provincii, ale i v celém Japonsku. Již ve Vladivostoku jsem obdržel milý dopis s pozváním od ní. Proč, za jakým cílem? Nehledejme dlouho ... jednoduše kvůli „vnitřní myšlence“. Ano, esperantisté již uhodli a pochopili naivní odhodlání inteligentní a vzdělané dívky. Díky svému vlivu v celém Japonsku mohla pro mne diskrétně zajistit dobré podmínky a její pomoc byla úměrná její skromnosti. V Beppu jsem se tedy s ní sešel a ona na mě učinila stejný dojem, jaký by asi mohlo udělat setkání proletáře s opravdovou kněžnou. Ale její diskrétnost, přívětivost, distingovanost a dobrá vůle odstranily mezi námi všechny překážky a zejména předsudky.

Zamilovali jsme se v nejčistším významu toho slova.

Nagoja

Mladý esperantista mě doprovázel do Nagoji. Ve vlaku jsem se seznámil se studentem práv. Díky překladu mého průvodce jsem se dozvěděl (to, co už jsem věděl), že nejdůležitějším problémem Japonska je populační exploze.

Vzbuzuje to dojem, že se úřady snaží vývoj tohoto jevu energicky řídit. Stojí zde problém: mír nebo válka na Východě. (*Události v roce 1940 mi pak daly za pravdu a ještě dnes, v roce 1966, je Východ vulkánem, který hrozí roztrhnout planetu. To dobře chápe Západ.*)

Ten student mi také řekl, že na jeho fakultě se učí, že jediným mírovým prostředkem pro Japonsko je politika vysokého vývozu, který by odpovídal trvalému zprůměrnění výroby a racionalizaci práce. (*V roce 1966 to ještě výstižněji charakterizuje japonskou politiku. Příklady „kamikadze“ během poslední války dobře ilustrují, do jaké beznaděje byli Japonci hnáni. Čtenáři, přemýšlej o mých dojmech a vezmi v potaz fakta, zdali jsou ještě aktuální...*)

O několik hodin později pan Siraki, delegát UEA v Nagoji, mluvil skoro stejně. On i já jsme se shodli: „**lidstvo se blíží ke katastrofě!**“ Řekl jsem mu a opakuji to: Východ si především vynucuje přerozdělení životního prostoru a to překrývá každý politický názor. Je zde také problém výživy, boje proti předsudkům třídním a rasovým. Jedním slovem: problém lidstva je možno řešit jen **globálně**. Esperanto pak může být prostředkem lidské emancipace, vlastně kvůli tomu zde je. Také v tom jsme byli s panem Siraki zajedno. A proto silně věřím tomu, že mé „mladické nerozvážnosti“ nemusí zůstat zbytečnými a zaslouží si ještě i něco jiného než posměšky...

17. září 1930

Náhodou jsem se stal účastníkem cyklistického závodu Tokio-Ósaka. Podél trati na stromech byli zelení motýli, kteří šipkami určovali směr. Policie mě

nechala jet a já „vítězně“ dorazil do cíle s ovacemi. Při té příležitosti jsem prodal a rozdal asi 600 pohlednic, více než jindy!

Následující den mě pan Akuaku dovedl do kinostudia. Opět překvapení: v sále nebylo ani jedno sedadlo! Podlaha hlediště se svažovala a byla pokrytá rohožemi. Diváci včetně mne seděli na bobku a samozřejmě byli bosí. Boty zůstaly v předsíni. Zázrak byl, že každý našel pak své boty bez jakéhokoliv incidentu. Přes nějaké drobné nepochopení kvůli kulturním rozdílům jsem si všimnul, že Japonci mají stejný vkus jako Francouzi. Podle společenského hlediska se ale velmi vzdalujeme od sovětských filmů.

Byl jsem také přítomen natáčení filmu. Musím přiznat, že tato profese není bez zajímavosti.

Čtverec Tokio-Kjóto-Ósaka-Kóbe

Měl jsem pocit, že právě tady se koncentruje a syntetizuje všechn moderní život. Předně: řeky byly regulovány a jejich voda využívána; silnice byly rekonstruovány a zmodernizovány. V r. 1930 to bylo jistě jedno z nejmodernějších míst v celém světě s nejhustším provozem. Byla zde čtyřproudá elektrizovaná železnice, po které jezdily komfortní vlaky a rychlovlaky. Je zde rovina a jako klenoty tu vypadají rýžová pole a zeleninové zahrady.

Dorazil jsem do Ósaky asi ve 13 hodin. Předměstí dlouhé asi 15-20 km je přeplněné továrnami. Dělnické sídliště je charakteristické. Provoz je zde tak hustý, že jsem se vyhnul úrazu jen zázrakem.

Mohu napsat, že Ósaka-Kóbe-Tokio je uspořádáno do jednoho společného velkoměsta s výškovými budovami...

Večer mě očekávala paní Akumura, manželka císařského dvořana a dobrá esperantistka, se svými přítelkyněmi. Mé renomé neslo ovoce. Schůzka se odbývala v afektovaném prostředí, přinutili mě zpívat esperantem a francouzsky. Na poslední chvíli se dostavil ještě význačný host – v tu chvíli ženy zapěly japonskou hymnu a já pak zpíval Marseillaisu. Přítomní nadšeně tleskali a zdravili tak Francii v mé osobě.

K spánku jsem ulehl o půlnoci. Vstávalo se ale o šesté. Na stejné rovnoběžce v Čitě, 200 km západně, v tu dobu už mrzlo.

9. října 1930

Opustil jsem Kóbe vřele vyprovázen přáteli N. a T. Dále do Himezi mě doprovázel asi deset – dvanáctiletý chlapec. Jeli jsme při mořském břehu. Cesta byla pěkná, okolí krásné. V Okabru jsem měl možnost poznat část japonských tradic – dostal jsem se do náboženského procesí. Na stupni, neseném na nosítkách třiceti muži, stála maketa buddhistického chrámu. (Podobné procesí jsem viděl v Moskvě, kde místo chrámu nesli maketu Leninova mauzolea.)

Nosítka následovalo velké množství lidí, zejména mladých a dětí. Křičeli, kupili se a tancovali ve společném deliriu, doprovázeni ohlušující hudbou. Byl tady i opravdový bazar, kde se prodavači v průvodu mísili s jinými prodejci náboženských předmětů.

Pan Isao Fujtami, 25letý kněz a esperantista, mi sdělil: „Lidské pokolení se stále méně a méně zajímá o náboženství. Já sám si nejsem příliš jist současnými náboženskými metodami. Nemám rád své povolání, ale musím je vykonávat, abych se uživil. Lákala by mě profese, kde bych mohl cestovat a mám v úmyslu se přestěhovat do Tokia.“ V jeho knihovničce jsem si všiml knih Marxe, Engelse a Lenina. Přiznal, že se více méně přiklání k „novým“ myšlenkám než k náboženství.

Také jsem si všiml, že zejména mezi studenty, je zde velmi málo kritiků „skandálních komunistických myšlenek“. Ale zde se jedná spíše o pokrok než o revoluci.

Okojama, 11. října 1930

Dům pana N. je na předměstí uprostřed kopců nad městem. Odtud byl vidět kouř a smog, který se trvale soustřeďoval nad údolím. Večer při společné večeři v rodinném kruhu byla na stole asi patnáctikilová ryba na ohromném podnose. Z ní si každý dobýval svou porci hůlkami. Byl to podobný způsob stolování jako u ruských venkovanů. Zde jsou hostiny jednodušší než v Rusku a ve Francii: žádný alkohol a jídlo se skládá ponejvíce z ryb.

Hirošima, 13. října

Místo bylo obdivuhodné. Rýže dozrávala a rýžová pole žloutla. V jedné vesnici již začali se sklízní. Ženy odsekávaly srpy rýži do malých snopků, ty pak odnášely na kraj pole, aby tam okapaly a oschly. Posléze je odnášely do stodol na ramenou, kde se ručně dobývalo zrno. Muži bez košil a bosí uchopili snopy a mlátili klasy o šikmou dřevěnou desku. Zrno spadávalo dolů. Podle potřeby ho potom ještě dosoušeli.

V jiných méně klimaticky příznivých místech urychlují sklizeň tak, že svazují rýži do snopů nastojato. Myslím si, že tak kromě přímých slunečních paprsků působí i ty, odražené od vody.

Když je zavlažovací kanál níže než rýžová pole, vyvádí se voda na pole korečkovým čerpadlem, které uvádějí do pohybu dvě, nebo tři osoby. Z dálky vypadají jako veverka, pohybující se v kole. Tím způsobem jsem také viděl odstraňovat vodu při výlovu ryb. Tato lidská práce na mě udělala velký dojem.

Viděl jsem také, jak sklízeli a sušili broskve jako u nás švestky.

Beppu, 18. října 1930

Beppu je japonské „Azurové pobřeží“. Obdržel jsem dojemné pozvání od pana Asao, známého místního lékaře a přítele rodiny Kuda. Vzal mě k místním horkým pramenům, gejzírům bílých par a vřícího bláta, ve kterých se mohla

vařit vejce. Pan Asao mě také představil svým kolegům lékařům. Navštívili se mnou policejní školu. Účastnil jsem se tréninku branců, odcházejících na venkov. Vhodně vycpaní a ozbrojení bambusovými holemi divoce bojovali proti dvěma čilým a zkušeným asistentům. Předpokládá se, že tato metoda výuky odpovídá policejním potřebám a já jsem pochopil, proč Japonci, ačkoliv jsou tak drobní, jsou nesnadno přemožitelní bojovníci v občanské válce a v zahraničí.

23. října 1930

Jsem znovu v městečku Kokura uprostřed dělnické oblasti. Všude jsou jen továrny. Esperanto zde znají dělníci i úředníci. Ocitnul jsem se snad v Esperantii...

Město Jahata je srovnatelné se Saint-Etienne nebo Roubaix z průmyslového a proletářského hlediska. V dlouhém mnohakilometrovém městě jsou domy černé od kouře. Zde je každý příchozí ze Sovětského svazu podezřelý a proto mě stále nenápadně provází policista. Mnohokrát jsem ale fotografován vášnivými fotoamatéry.

28. října - návštěva v anatomickém muzeu

Prováděl mě asi třicetiletý profesor. Viděl jsem v nepřehledných řadách lidské orgány, většinou napadené chorobami. Bylo to hrozné. Ačkoliv to bylo zajímavé, cítil jsem nauzeu. Z muzea mě vedl profesor do prostor laboratorních zvířat a konečně do pitevny. V té umrlčí místnosti se i přes čistotu a přísnou dezinfekci vznášely mrtvolné a lékové výpary. Bylo mi úzko. Naštěstí zde můj průvodce skončil s prohlídkou, aniž si mne povšiml. Právě jsem se málem složil.

Chystal jsem svůj odchod z Japonska. Byl jsem zde již tři měsíce. Kolik dojmů, vzpomínek letmých i trvalých, kolik přátelství jsem získal v této zemi! Jaké příklady pokory, soudržnosti a vytrvalosti mi poskytly země Japonska! Nyní jsem chtěl tuto zemi opustit před nastávající zimou. Všichni mi radili, abych nejezdil do Číny. Že tam není dobrá situace a země se topí v anarchii. Ale mé pevné rozhodnutí přejít Čínu ze Šanghaje do Indočíny přes Kanton vlastními prostředky zvítězilo: měl jsem kolo, mapy a vůli.

8. listopadu 1930 - odplouvám z Japonska do Číny...

Nalodil jsem se v Nagasaki. Doprovázelo mě mnoho lidí. Rozloučení jsou vždy dojemná, téměř mi vyhrkly slzy. Sbohem podivuhodné Japonsko, sbohem draží přátelé, sbohem země pohostinná a milá! Přál bych si, aby to bylo na shledanou (*ted' po 37 letech již nemohu doufat ve splnění svého snu*).

Po klidné plavbě lodí připlouváme před Šanghaj. Prší. Krajina je zarmucující. Zelená se jen několik polí. U bídných chat v předměstí visí hadry. Jaký smutek!

Brzy jsem se dostal na nástupiště. Uprostřed davu se třepotal zelený praporek: byl jsem očekáván. Nenápadně odpovídám na toto znamení. Tak byl

domluven kontakt s mými novými přáteli. Rikša mě rychle dopravila na francouzský konsulát uprostřed pekelného provozu. Jako v Charbinu i zde mě sekretariát konzula silně odrazuje od čtyř- nebo pěti tisíci kilometrové cesty zemí bez silnic, zemí silně přelidněnou.

Ošklivé počasí trvalo. Podobně jako ve Francii ve stejné roční době. Ve francouzském katolickém lyceu jsem byl přijat panem Servonim. Seznámil jsem ho s cílem své cesty. „Velmi nebezpečné, neuskutečnitelné!“ vysvětloval mi pomocí novin a map. Vypravoval mi také o perzekucích, vydírání, které sužuje misii. Doporučil mi zásadně cestovat neozbrojen a bez peněz. (To ostatně vždy dělám.) Absolutní neutralita a úcta k lidem a k jejich zvykům – způsob, který jsem dosud vždy s úspěchem použil. Důsledná nezávislost na všech kromě přirozené podpory esperantistů. Dále mi ten dobrý kněz vysvětlil, že veškeré zlo pochází z nacismu a komunismu. Než odešel, dodal, že pokud neustoupím od svého plánu, budu vždy dobře přijat v každé katolické misii.

13. listopadu

Bylo výročí smrti populárního Sun Jat Sena. Byl to oficiální svátek a jen několik řemeslníků nepřestalo pracovat.

Za dva dny jsem jel do vesnice, kde bydlel pan Di So. Použil jsem „sio-sio“, známé čínské vozítko. Na venkově bylo mnoho zavlažovacích kanálů, ale žádná tažná zvířata na práci, žádné nástroje, jen archaické nářadí. Všude vládla bída.

Čína v roce 1930

V Číně téměř všechna velká města mají čtvrtě více méně zabrané cizími armádami. Již od počátku století zde probíhají revoluce a občanské války, které trýzní tuto zemi. Impuls k nim dal Sun Jat Sen. Jeho cíl: transformovat středověkou civilizaci na moderní.

Překážky: jazyky, písmo, nevzdělanost, chudoba, bída... předsudky a náboženství, které profituje z nevzdělanosti. Základ ekonomie postavený na zemědělství a ruční práci. Geografie: ohromné řeky, které protékají celou zemí. Země nemá silnice a téměř žádné železnice, je protkána hustou sítí kanálů a pěšin. Všechna přeprava se uskutečňuje pouze na loďkách a zádech lidí. Zvířecí potahy se téměř nikde nepoužívají. Nabídka nádeníků je bohatá. Politika: Každá provincie má vlastní politiku. Ale vládne prakticky více či méně autoritářský vliv válečných generálů, polovičnických banditů, kteří loupeživě hospodaří v jedné i více provinciích. Mezi nimi je nejznámější: Čan Kaj Šek, zeť Sun Jat Sena. Nyní se stal nejvyšším generálem a prezidentem po krvavých válkách a hrůzách proti nastupující nové politické scéně – proti komunismu, vedeném stejně známým vůdcem Mao Ce Tungem.

15. listopadu 1930

Typická středověká vesnice poblíž Šanghaje. „Sio-sio“ je pro mne velkým překvapením, velký kočár s dlouhými ojemi, uprostřed lavice, nebo sedátko, kde mohou sedět dvě osoby zády k sobě.

Asfaltová silnice nás dovedla až do vesnice, kde náhle skončila. Před mýma očima se objevily domky, které mi připomněly francouzské vesničky v Pyrenejích.

Byl s námi doktor Šreber s manželkou, Američané z Kalifornie. Této příležitosti využili, aby nám ukázali diapozitivy ze svého domova, který ještě před dvaceti lety byl pouští. Předpovídal, že díky klimatu se tato oblast kolem Hollywoodu stane rájem... *(Běda, v roce 1972 se „ráj“ stal peklem díky znečištěnému životnímu prostředí!)*

Dále jsme cestovali celkem pohodlně asi půl hodiny, než jsme se dostali do vesnice Ci-Pao, která leží uprostřed mnoha kanálů, které jsou i 10-15 metrů široké. Opět jsem neviděl žádný dobytek ani tažná zvířata. Všichni pracovali, včetně dětí a žen, dlouhé hodiny uprostřed bláta rýžových polí pod ostrým nesoucivým sluncem nebo za deště až lijáků.

Do Nankinu

Do Nankinu jsem jel podél železnice souběžně s pohořím, holým, bez vegetace a bez lidí. Vpravo se rozkládalo údolí řeky Jang-Ce. Sklizeň obilí již skončila. Rybáři čistili dna kanálů a hledali raky a úhoře. Vypouštěli rybník a vybírali kvanta mrskajících se ryb. Zde to není zábava, ale obživa. Na kopci stavěli domy, vše potřebné ke stavbě vynášeli na zádech, nebo používali „sio-sio“. Budou tam bydlet dělníci z blízké továrny, kterou hlídají vojáci. Před vchodem továrny stáli muži v obnošených hadrech, zřejmě se ucházeli o práci.

U stanice Taiping Men na předměstí Nankinu jsem opustil železnici. Objevila se přede mnou jedna z bran do města. Vešel jsem po padacím mstě, který byl v provozu. Hradba uzavírá průlom půlkruhu vysokých hor a tvoří tak z Nankinu přírodně opevněné město. Když jsem přešel padací most, s překvapením jsem spatřil obdělaná pole. Jel jsem kolem nich asi půl hodiny, než jsem se dostal na velké prostranství, kde vojáci hráli kopanou.

Na konzulátu jsem byl mile přijat. Nabídli mi i pohoštění. Konzul mi nedoporučoval, abych pokračoval do Kantonu přes Hunan. Tento úsek je prý velice nebezpečný a nikdo tam pro mě nebude moci nic udělat. (Něco podobného mi tvrdili už na prefektuře v Lyonu, když jsem žádal o pas.)

Nankin - 29. listopadu 1930

Jaký bude výsledek těch velkých přeměn v Číně? Nezapomínejme, že tady je dosud u analfabetů a nevzdělaných lidí národnostní uvědomění slabé. Hlavním přáním tohoto národa je ... přežít!

Hlavním cílem všech revolučních hnutí od Sun Jat Sena až po Mao Ce Tunga je především sjednotit Čínu a založit „nový“ lepší národ.

Jednou jsem uviděl skupinu pyšně nastrojených kadetů, jak se pošklebují vojáčkům z poloviny nahým, bosým a špatně vybaveným. Napadlo mě, že zcela jistě zde v krátké době nedojde ke změnám k lepšímu. Poměry jsou zde zcela nesrovnatelné s poměry v Evropě.

V Číně to kvasí, vře. Čína chce vstoupit do budoucnosti. To jistě překvapí a možná i vystraší celou zeměkouli velmi brzy. Jaký však bude výsledek této nevypočitatelné mutace???

Hankou - 3. prosince 1930

Dnes večer musím znovu odejít: půjdu do Hunanu, do nejnebezpečnější provincie, kterou ovládá nějaký Mao, který vede komunistické hordy. Proč tam směřuji přes oficiální varování? Jednak proto, že jsem se pevně rozhodl dodržet svůj plán dlouho před tím, než jsem vstoupil do Číny, a jednak proto, že přes Kanton a dále do Indočíny je cesta podle mapy nejlogičtější. Esperantisté mi dali mapy, které dokazují, že existují zárodky cest, které vedou do Kantonu. A konečně, stane se, co se musí stát.

Jiné dva závažné důvody pro pokračování v cestě: - nemám dost peněz, abych se vrátil třeba jen do Šanghaje lodí; - chci využít pěkného počasí, abych před zimou sjel ještě jižněji, za sluncem.

Čangša - 7. prosince 1930

Pan U...I mě zavedl k velcímu generálovi provincie. Zde mě přijali hezky. Generál měl zprávy o mé cestě, včetně toho, že jsem byl v Sovětském svazu. Ptal jsem se ho na mínění k mé další plánované cestě. Řekl mi, že cesta do Kantonu je bez nebezpečí, jen posledních 300 km horského úseku budu muset jít pěšky nebo použít loď. Podepsal všechny moje dokumenty a dal mi 100 dolarů.

Znovu na cestě... Ačkoliv bylo 12. prosince, brodil jsem se v bahně. Venkované a silničáři mě pozvali ke svému jednoduchému jídlu. Jejich čestnost je příkladná. Musím konstatovat, že se mi nikdy ze zavazadel ani to nejmenší neztratilo... Noc byla trochu studená, ale ne příliš.

Moje kolo, ten hodný stroječek, který musí nést tolik tíhy a tak snadno přejíždí pěšiny, přiláká všude hodně zvědavců. S úctou ho hladí, ohmatávají, poměřují ze všech stran prstem a prohlížejí. Když zazvoním na zvonek, všichni utíkají...

Nesloužili zde žádní policisté. Získat jídlo za peníze byla spíš náhoda, protože peníze byly různé. V některých okresech přijímali jen severní peníze, v jiných jen jižní. Lidé nosili měďáky s otvorem navlečené na šňůrce. V oběhu byly dolary z Hongkongu, ze Šanghaje a Kantonu, zde byly peníze ze stříbra. Papírové peníze drobní lidé nepoužívali. Byly v oběhu cestovní šeky americké nebo japonské. Bylo to tak složité, že to bylo na rozbolení hlavy, jak se kurzy stále měnily.

16. prosince - pocta Číňanům na říčních lodích

Byl jsem na vrcholu pohoří v provincii Hankou. Chtěl jsem jít z Nin-čan do Pin-čeu, ale mapu jsem neměl, jen nákres od esperantistů z Hankou. Šel jsem tedy podél vrcholů hor na jejichž úpatích proudily vodní toky a bystřiny. Krajina byla překrásná. Divoká příroda ... byla ale také nehostinná a velmi nebezpečná. Již několikrát jsem utrpěl úraz, když jsem musel jít pěšky po neznámých pěšinách, jimiž je Čína protkaná a kde jsem často potkával karavany nosičů s přetěžkými náklady. Jednou jsem potkal i průvod, který nesl příšerně těžkou olovenou rakev ze vzdálenosti více než 1000 kilometrů! Divíte se? Divíte?? Ale takové byly dopravní prostředky v Číně!

Byl jsem tedy na jednom z vrcholů a cesta se mi ztratila. V dálce na řece, která tekla údolím, jsem spatřil člun, který se blížil. Volal jsem na plavce. Uslyšeli mě a byli ochotni mě nalodit... a to byl ode mne výborný nápad, protože jejich skořápka nám umožnila projet fantastickou, nepopsatelnou, pravěkou krajinou.

Tři dny a tři noci jsem prožíval nebezpečné, ale krásné dobrodružství. Aby zážitky byly ještě silnější, začalo pršet. Pak se spustil liják a náš člun poskakoval po hřebtech vln a plavci – otec a syn – zručně řídili loďku mezi balvany ve slapech a na vodopádech. Tito dva muži malé postavy, šlachovití s vrásčitou vysušenou pleť, málo mluvili, málo se smáli, málo jedli a pili. Jejich práce byla nebezpečná a jejich odpovědnost obrovská. Mohu bez rozpaků napsat, že ti dva plavci byli modelem čínského člověka – tvrdošíjného, pracovitého, prostého, sebevědomého a čestného. Jejich klid a pozornost byly bez mezí. Jejich mzda – směšně nízké ohodnocení jejich práce.

Na břehu řeky se již objevily první domky a pak vesničky, jedna po druhé. Voda byla překvapivě čistá a plná ryb. Viděl jsem jich tisíce. Na březích jsem viděl pradleny, které nám mávaly, také tam byli rybáři. V jednom místě byla řeka přehrazena kamennou hrází. Voda se tam zuřivě točila, ale my jsme překonali i tuto překážku. Přesto, že byl prosinec, viděl jsem často, že se muži brodili až po ramena v řece. Byli po třiceti i početněji, nesli čluny nad hlavami proti proudu uprostřed pádící vody – nahrazovali neexistující zdymadla. Ale jaké hrdinské úsilí to vyžadovalo!

S napjatou pozorností řídili otec a syn svou kocábku nad desetinásobným proudem, zuřícím mezi skalisky. Stávalo se, že se rychlé proudy střídaly dvakrát, třikrát za sebou a já se třásl strachem a zimou. Pro takové vodní amatéry jako já to bylo nedostižné mistrovství!

Proto je chci oslavit a vzdát čest čínským lodníkům, neuvěřitelným lidem s nadpřirozenými schopnostmi. *Tato vzpomínka vyvolala z mysli jinou vzpomínku na to, že asi před půl stoletím i mí francouzští krajané měli podobný úděl na řece Garoně, Dorgogne, Baize... Často jsem ve svém mládí slýchal o takových plavcích na řekách. Ale slyšet o tom a prožít, to jsou velmi rozdílné věci.*

Před čtvrtou odpoledne jsme dorazili do vesnice Pin-čo, cíle naší cesty. Zaplatil jsem jeden kantonský dolar (několik francouzských franků), ale pro mne to mělo zisk několikanásobku. Ani slovo díky jsem nemohl sdělit těm zdatným mužům, neuměl jsem jejich řeč, ale děkuji jim nesmírně! A děkuji esperantistům z Hankou, kteří mi umožnili takové unikátní zážitky!

Na Pin-čo mám špatnou vzpomínku. Bylo to hráčské hnízdo a útočiště lupičů. Nejen divoká příroda, ale i lidská divočina. Křivolaké, úzké a špinavé uličky, v každém domě se hrálo o peníze a kouřilo se opium. Viděl jsem jen nepříjemné tváře. Ani jiskřička sympatií ke mně, jen ohybné zlo lidského egoismu. Setmělo se... Konečně, zcela náhodou se mi podařilo natrefit na venkovskou školu, kde mě starý ředitel pohostil a nabídl lůžko – a to jen díky doporučujícímu dopisu, který mi dal generál Čan-Džia.

Sobota 20. prosince 1930

Hezky mě přijali v katolické italské misii. Vypadala chudá, kněží žili skromně. Škola byla dobře postavená, vzdušná a upravená. Děti byly stejně zvědavé jako v Sovětském svazu a v Japonsku. Stejně prosté to bylo i u generálního guvernéra, asi čtyřicátníka, prostě oblečeného. Jeho tvář zrcadlila sympatii. Přesto v noci po mém příchodu jeho vojáci zajali a popravili 200-300 lidí podezřelých z komunismu. Řekl mi to tlumočnick.

Poznámka: Musím přiznat, že tyto misie jsou vlastně státem ve státě. Jejich výchovná a kulturní práce je kladně hodnocena a jejich pracovníci jsou velmi oblíbení u lidových mas svým heslem: „My misionáři jsme přišli kvůli svému poslání, ne pro osobní zisk!“

Včera bylo velmi teplo: 25 stupňů, ale dnes fouká silný severní vítr a teplota sestoupila na 10 stupňů. Mezi Čang-ša a Kantonem jsem neviděl izolované hospodářské statky jen vesnice jako v Sovětském svazu. I městečka byla skoro vždy obestavěna tlustými vysokými zdmi se zvedacími mosty.

24. prosince 1930 - Kanton

Dorazil jsem do Kantonu. Cesta předměstím byla lemovaná květy. Domy byly v řadách a před každým byla rozkvetlá předzahrádka. Kanton je vlastně veliká vesnice, nebo spíše nakupení vesnic. Nejezdí zde tramvaje, jen autobusy. Zcela nové a přímé dopravní tepny jsou známkou, že se město modernizuje.

Konzul v Kantonu mě přijal s výrazným odstupem a se známkami podezření. Ostatně Francouz, který projel bez „problémů“ nebezpečným komunistickým územím, je vskutku vážně podezřelý, navíc je-li doprovázen dvěma Číňany. Když jsem mluvil o svém úmyslu jít do Indočíny po souši, začal křičet něco o šílenství. Každý podobný podnik je skutečně pochybný. Hranice mezi Čínou a Tonkinem se sestává z téměř nepřekonatelných pustých hor a pouští. Bezpečnější by bylo jet lodí.

Konzul mi řekl: „V každém případě pro nás jste podle zákona tulák a proto podezřelý! Do Tonkinu budete moci jít jen cestou, kterou vám určíme. Hranice mezi Čínou a Tonkinem jsou nyní ovládány tonkinskými partyzány. Jejich vůdce je bez jakýchkoliv pochyb nějaký Ho Či Min. Chci věřit, že jste jen snílek a utopista, ale já jsem realista, možná perfektní typ technokrata a posuzuji objektivně současnou situaci v Indočíně. Rozhoduji se logicky a jsem si vědom důsledků...“

Poznámka: Přesto věřím, že to byl čestný člověk a dobře a jasně předvídal budoucí vývoj vztahů mezi Francií a Indočínou. Já osobně také...

Rok 1931 - proč a jak jsem učil esperanto v Kantonu

V Kantonu jsem byl přijat dvěma význačnými osobami, esperantisty. Byli to pánové Von Ken a Au Sin Pak. Oba působili ve veřejném školství a v redakci význačných novin. Pan Sin Pak mi navrhl, abych učil esperanto v městských vysokých školách. Souhlasil jsem. Oproti Japonsku bylo v Kantonu esperantské hnutí relativně nečinné. Souhlasil jsem také proto, že jsem usoudil, že Sin Pak, ačkoliv je z vyšší společenské třídy, či spíše právě proto, je upřímný a čestný člověk. Jako každý nadšenec si z celého srdce přál zvýšit kulturní úroveň obyvatelstva. Je štěstím pro svět, že všude na zemi se nacházejí takoví skromní, pilní lidé, kteří bez okázalosti vytvářejí hodnoty lidského bratrství a štěstí.

Nikdy od začátku mého života jsem tolik nepracoval hlavou jako nyní, když jsem začal v kurzu metodou „Če“, kterou vypracoval kněz Andreo Cseh z Evropy. Všechno jsem musel vytvářet, neměl jsem žádnou gramatiku. Mnoho mých žáků ani nevědělo, že existuje nějaké jiné písmo než čínské. Musel jsem začít latinkou.

Upřímně musím přiznat, že většina žáků a žákyň projevovala velký zájem a rychle postupovala. Brzy jsem pochopil rozdíl mezi duševní a tělesnou prací a usoudil, že kritizování intelektuální práce dělníky je naivní, je to hloupá chyba a velký předsudek. Brzy jsem také udělal zkušenost, že esperanto může způsobit žárlivost a nechuť různých skupin lidí zatížených předsudky. Nakonec i mládež začala projevovat nesouhlas. A na jedné ulici jsem se setkal i s projevy xenofobie. (Xenofobie je zde pečlivě pěstována všeobecně proti bělochům.)

Neděle 8. února 1931

Počasí bylo studené. Šel jsem se projít do městského centra. Všiml jsem si zřetelného záměru uplatňovat moderní normy: dlouhé a široké ulice s alejemi stromů. Podobné to bylo i v Sovětském svazu. Nejdříve se staví silnice a chodníky, dláždění a koleje pro tramvaje. Manuální práci vykonávaly převážně ženy. Přesto, že jsou zdatné, je hodně úrazů – a také jsem zjistil, že zde není sociální pojištění.

Došel jsem k „hranici“. Příkopy a ostnatý drát oddělovaly vily a paláce ve velkém parku se sportovním areálem.

25. března 1931

Po dvoutýdenních lijácích se teplota zvýšila. Je teplo jako začátkem léta ve Francii. Vzhled polí se rychle mění. Kvetou stromy a v blátě rýžových polí začaly skupiny žen pod nesoucitným sluncem sázet rýži.

Duben

Další návštěva u pana konzula. Jeho názor se nezměnil.

Bilance mého pobytu v Kantonu:

Tato etapa cesty byla pro mne jednou z nejnáročnějších. Několikaměsíční námaha napsat příručku pro vyučování esperanta přímou metodou. Co zůstane z mé skromné práce?

14. července 1931

Francouzský konzul mě nepozval na oslavu státního svátku. Bylo mi to jedno: za tři dny vyrazím do Indočíny...

17. července 1931 - odjezd z Kantonu

Už od půl osmé ráno se můj pokoj plnil mými nejlepšími esperantskými přáteli. Doprovázeli mě na nádraží, odkud jsem vyjžděl na kole podél trati. Než jsme se rozešli, vyfotografovali jsme se, pak jsme se ještě najedli. Vyjel jsem ve 12 hodin.

25. července 1931 ...do Indočíny

U amerických kněží v Jankon Na jsem si mohl odpočinout a využít čas k opravě a údržbě kola a kontrole zavazadel. Po dvou dnech jsem dojel do pohraničního pásma. Nastoupil jsem na loď do Ford Bayard. Počasí bylo dusné, hrozné. Brzy začala vichřice a dostal jsem silnou mořskou nemoc. Naštěstí se bouře brzy uklidnila a cesta skončila jako příjemná projížďka gondolou uprostřed zeleně a pláží. Spolucestující se mi s úsměvem posmívali pro mou bledost. Několik se pokusilo začít konverzaci.

Na prvním domě, který jsem na břehu spatřil, jsem s dojetím přečetl nápis ve francouzštině „Úřad pro navigaci“. Po třech letech to byla první francouzská slova. O trochu později další příjemný zážitek: sklenice piva, kterou mi nabídla manželka státního úředníka. (Poslední pivo jsem pil přede dvěma lety na Krymu.)

Jako vždy jsem nejprve navštívil gubernátora, kterého místní považovali za ochotného. Přesto jsem opět zaznamenal třídní odstup, ale podporu francouzské prestiže. S posměšným úsměvem telefonoval své známé: „Haló, přede mnou stojí nějaký člověk, asi pětadvacetiletý a cestuje na kole kolem světa. To znamená, že jede, nebo kolo nese. Buď tak hodná a tři dny se o něho postarej. Ale prosím, žádné peníze. Zaplatím já.“

V takovém nehezkém rozlišování vidím celou bídu světa.

Indočína, zákonné uspořádání, ženská otázka

Poddůstojníci mě vzali na návštěvu do sousedního města Čezan. Příští den jsem u jednoho z nich viděl mladou, krásnou Číňanku s bílým chlapečkem. Zjistil jsem, že existuje nepsaná dohoda mezi úřady a podniky s prostitutkami. Týkalo se to hlavně evropských vojáků. Vojáci se zde mohou podle dohody oženit podle východního zvyku – koupit si ženu na určitou dobu a za určitých podmínek. Když se pak voják vrací, opustí ženu i děti. Vojenské úřady velmi znesnadňují odchody celých rodin, hlavně u poddůstojníků. *(Děti těchto vojáků budou v prvních vietnamských batalionech ve válce proti Francii. Také jejich matky budou hrát důležitou roli díky své znalosti francouzštiny, annamštiny a čínštiny.)*

2. srpna 1931

Opustil jsem Fort-Bayard a dorazil do misie Pak Hoj, kde jsem byl srdečně přijat. Čínské úřady tady však rozšířily administrativní obtíže; bylo jasné, že se mě snaží vytlačit. Po mém návratu od konzula byli kněží zděšeni. Byli totiž úřady požádáni, aby mě vyhnali. Konzul mi bez váhání nabídl místnůstku v zahradním altánu a poslal hned služebnictvo, aby místnost připravila. Na zdejšího pana a paní konzulovou jsem si uchoval nezapomenutelnou vzpomínku. Přes své vysoké postavení se mnou jednali zdvořile, tolerantně a prostě. Během večeře, kterou paní připravila sama, jsme mluvili o mé cestě a zkoumali jsme světovou situaci. Naše závěry byly optimistické.

Pak jsem jel Tonkinem, nejúrodnější krajinou na světě. Přesto tu obyvatelstvo bylo chudé, chudší než v Číně. Přes svou chudobu mnou Číňané vlastně pohrdali. Ale tady jsem pozoroval ve tváři obyvatel tísnivý strach. Zde je i mládež velmi brzy využívána jako pracovní síla. Ženy i mládež žvýkají betel. Ten se připravuje z betelových listů, z kousků nějakého ořechu a trochy vápna. Žvýkání betele působí dezinfekčně a proti žízni - jak mi tvrdili – a vytváří odporně červené sliny. Jiná vlastnost zdejších lidí: stejně jako Číňané jsou značně prudrnější nežli Japonci.

9. srpna 1931

V lijáku jsem přijel do Hanoje po mostě Doumer, prý je nejdelší na světě. Po několika dnech jsem byl pozván francouzským místodržícím a musel jsem zodpovědět neobvyklé otázky jednoho z hostů. Byl to úředník vojenské tajné služby. Přiznal mi, že všechna vězení civilní i vojenská jsou přeplněná. Později jsem se dověděl, že jsem pro armádu velmi podezřelý. Mé opatrné otázky mě přesvědčily, že původcem jsou důvěrná hlášení pana konzula z Kantonu.

25. srpna 1931

Opustil jsem Vinh. Doprovázeli mě dva mladí skauti. Rozešli jsme se u pramice, kde jsem se seznámil s panem Nguyen Tan Lin. (*Toto setkání pak mělo šťastné, neočekávané následky v Sajgonu.*) Pramicí jsem se dostal do chudého regionu. Kamenitá půda, suché podnebí. Na nehostinné cestě jsem potkával karavany nosičů, které zásobovaly vesnice kukuřicí, několika druhy ovoce, dřevem, ale skoro žádnou rýží. Čím dále jsem šel na jih, tím více jsem potkával „živoucí kostry“. Zrno v sýpkách zde téměř hned po sklizni začíná hnit. Byl jsem a stále jsem odpůrcem násilné civilizace a nejsem schopen uvěřit, že další život v těchto koloniích je možný.

Sympatizuji se všemi, kteří zápasí s bídou a proti bídě duševní. Pevně věřím, že mezinárodní jazyk je jeden z nástrojů lidské emancipace a jestliže mé vyprávění trochu napomůže této emancipaci, můj pozemský život nebyl marný...

Jednu noc jsem strávil u vojenského útvaru. Zjistil jsem, že hladomor způsobuje strašlivou úmrtnost. Vypukla vzpoura a následovalo drastické trestní opatření: z 600 zajatých bylo 60 zastřeleno. Výsledkem takové metody je znásobení nenávisti a touhy po pomstě. (*Dien Bien Phu ji později naplnilo.*)

Násilná invaze do severovýchodní Asie, kdy...?

Byl jsem pozván manželi X. On byl lékař, a stejně jako Dr.Schweitzer v Africe, aplikoval zde metody humanitární pomoci zdejšímu obyvatelstvu bezplatným léčením. Oba manželé byli Pařížané a ačkoliv byli velmi vzdělaní a vynikající lidé, měli prosté záliby. Náš rozhovor, který začal banalitami, zvažněl, když se mě manželé zeptali: „Co nám řeknete o Číně a Sovětském svazu? Jaké jsou vaše dojmy?“ Vyprávěl jsem jim upřímně vše, co jsem v obou zemích viděl.

Beznadějně před deseti lety, obdivuhodné dnes, odstrašující velmi brzy... Bohužel mezi Čínou a Sovětským svazem přes nynější politickou shodu existuje příliš mnoho historických příčin konfliktů, zejména územních. Válečný konflikt mezi těmito zeměmi pak náhle propukne až dozraje čas. Asi se to stane až se Čína bude cítit dostatečně vyzbrojená a silná. Důvod? V první řadě získat rozlehlé teritorium poloviční pouště (v roce 1931) severovýchodní Sibíře, které však také láká Japonsko, USA, ale i jiné země. Krom toho, jestliže se obě země budou chovat rozumě a opatrně mírově (což by byl zázrak), proud lidských mas soustředěných v Číně pronikne přes současné hranice. Tím spíše, že se v těchto prostorách nalézají bohatá naleziště minerálů a rud, která nyní využívají Sověti. Stejně jako před stoletím prožívaly USA zlatou horečku, dříve či později se stane, že Čína pronikne do severovýchodní Asie.

Jaká je nálada v Indočíně?

Toto jsem si zapsal v srpnu 1931 ve městě Pak Hoj v Indočíně a 2. světová válka můj postřeh potvrdila! Běda!

První starostí francouzských vládců bylo, aby „francouzská prestiž“ vše předčila. Francouzský lodní kapitán mi řekl při nalodování v Hajphongu: „Ostatně Evropan je schopen holí ovládnout sám 50 domorodců“.

Zde má Francouz především a před každým všechna práva. Domorodci mají „právo se nechat ochraňovat“. A příklad jsem hned zažil, právě když loď zakotvila. Na palubu přicházeli tonkinští dělníci. Byli bičováni, jako by přicházeli vlci. Pouhý jeden „civilizátor“ – seržant „domorodé policie“ poroučel přibližně stovce dělníků karabáčem. To byl můj první zážitek ve francouzské Indočíně, slušně řečeno.

„Protože se nikdo nezaručil, aby potvrdil tvou hodnověrnost,“ řekl mi policista a lodní kapitán „jsi pro nás podle zákona nedůvěryhodný a my nejsme povinni tě nalodit.“ (Na francouzské teritoriu se tedy odmítají práva i francouzským občanům!) ...Po několika hodinách mi přesto dovolili nastoupit na loď pod podmínkou, že se po přistání neprodleně přihlásím odpovědnému úředníkovi na policii. Ten mě pak přijal s následujícími slovy, která jsem si hned stenograficky poznamenal: „Odejdi co nejdříve z Tonkinu, kde je nyní příšerná ekonomická deprese. Všechny obchodní firmy se zavírají a francouzští pracující se vracejí do Francie, nebo se stávají vojáky – jinak se stanou nezaměstnanými nespokojenci... když se loď potápí, krysy prchají... a jiní, jako já, mají jiné starosti, než se zajímat o vagabunda jako jsi ty!“

Opravdu, tehdejší odpovědní činitelé v Indočíně již tušili to, co jsem později viděl na venkově i já: hladomor, vzpoury a „komunismus“. Cítili, že situace je velmi problematická a zájem o „nějakého bláznivého cestovatele“ je bezpředmětný. Byli vyřazeni z běhu událostí, které nepředpokládali a nemohli je zastavit. Všiml jsem si stejného panického strachu, který jsem již viděl před krátkou dobou u ruských emigrantů, vyhnaných ze Sovětského svazu. Ale všichni byli oběťmi stejného „myšlenkového“ směru, stejných předsudků, stejného sobectví a pro pořádek budiž ještě řečeno, stejného farizejství, jehož obsahem je: pokrytecká ctnost, zaslepená pýcha a na odiv vystavovaná prestiž před hladovými chudáky, paláce a milenky, brutální policie a cizí vojska... atd.

Ale pro nás, kteří jsme později prožili hitlerovskou epopej, jsou tyto metody metodami fašistickými... ale – zda se nyní, že se naši současní mocní poučují lekcemi z historie...?

Ve vesnicích jsem často nacházel zdravotní střediska, která zakládali Francouzi. Bohužel, v roce 1931 byla již opuštěná. Našel jsem jedno takové středisko v chrámu s iniciativním annamským zdravotníkem a deseti dobrovolníky. Řekl mi, že každý večer rozdávají skromné jídlo až 2000 hladovým. Nejvážněji nemocné prý posílají do Vinh. V poledne mě vedoucí pozval ochutnat jídlo, které denně posílal své matce: okyselená rýže s omáčkou ze solené a fermentované ryby a kousek masa, také nasoleného. Hladoví dostávali jen naběračku rýže a čaj. Rýži dopravovali z ústředí, ale nepravidelně. Naopak všude jsem nacházel trafiky a výčepy. Každý Francouz, kterého jsem

potkal, mi říkal: „Abys tady vydržel, musíš používat karabáč!“ Prostituce je samozřejmě jiný přirozený následek této situace. V hotelu mi nabízeli dva druhy služeb: jídelní lístek a album s fotografiemi žen, jejichž cena se lišila podle rasy. Co proti tomu dělat? Osobní iniciativy několika mých krajanů o nápravu narážejí na všeobecné nepochopení.

Příležitost mi umožnila, že jsem mohl navštívit právě dokončenou hrobku posledního annamského císaře, monumentální kolos ze železobetonu. Vnitřek je nákladně vybaven dary od význačných koloniálních osobností, jak dokumentují nápisy. Ale marně by se zde hledaly známky vřelosti vztahu místních obyvatel...

Tentýž večer vzbudila pozornost místní elity konference o esperantu.

Září 1931

Bylo období dešťů. Nepříjemné vlhko, které všude a vším proniká. Dokázalo v několika hodinách potáhnout vše plísní, velice vytrvalou a s odporným zápachem...

Středa 22. září 1931

Vesnice Sa Hu Jin. Včera mě pohostil Toulousan, t.zn. skoro krajan. Byl to celník, vlastně vedoucí celnice. Několik výňatků z rozhovoru u oběda s ním a jinými přáteli:

„Zde mám dobré postavení, dobře placené místo, práce není příliš. Škoda, že budu muset jít do penze. Naše sklady a sýpky jsou přeplněné rýží, kukuřicí, solí a... opiem a moje jediná obava jsou... komunisté. Minulý rok jich přišlo několik tisíc. Byli neozbrojení, měli rudé prapory. Nejdříve od nás žádali potraviny, ale my jsme je samozřejmě nemohli hned vydat, museli jsme žádat o svolení naše nadřízené. Odešli tedy, ale potom se vrátili ve stejném počtu. K rozhovoru s nimi nedošlo, protože jsme měli své rozkazy... a zbraně. S deseti mými spolupracovníky, ozbrojení kulometry jsme pouhou jednou dávkou složili více než padesát z nich. Ostatní utekli rychle – my jsme pak šli sbírat padlé a viděli jsme, že jsou téměř všichni spoutaní na rukou. Byli to rukojmí „spolupracovníci“ nás Francouzů, byli použiti jako kulisa.“

Když jsem přišel do vesnice Hang son, uviděl jsem před policejní stanicí zajatce. Stál tam svázaný jako salám v poledním horku opřený o bílou zeď v oblaku much. „Dnes ho musíme vyslechnout,“ řekl mi policista, „než ho pošleme do Pulo Kondoro...“. (O Pulo Kondoro všichni v Indočíně i Francouzi mluví tiše, šeptají... Proč? Protože tento ostrůvek je hrozná věznice, ze kterého se nikdo nevrací a kde je s lidmi nelidsky zacházeno...)

Na křížovatkách a na všech zdech jsou vyvěšeny plakáty s fotografiemi jednoho nebo více podezřelých (podobně jak to bývá v amerických westernech...) a s nabídkou vysokých peněžních částek těm, kdo je udá...

Stejně metody jsem pak zažil za hitlerovské okupace ve Francii...

Úterý 30. září 1931

Večer okolo osmé odjezd autobusem z Phan Lan do Dalat. Měsíc nádherně svítil. Cestování bylo příjemné, okořeněné třemi příhodami, které stojí za zmínku. První je prasklá pneumatika. Uviděli jsme kamion, který zastavil přede dvěma ohromnými padlými stromy. Dva horalé se namáhali odstranit větve svými plochými mačetami. K tomu bylo zapotřebí pracovat celou noc. Vzpomněl jsem si, že jsem tesař a tedy i drvoštěp. Řekl jsem si o sekeru z vybavení autobusu a ... čtvrt hodinku poté s pomocí ostatních za velkého překvapení byla cesta volná. O několik kilometrů dále byla cesta zatarasená spadlou skálou, tu však šofér autobusu překonal velmi riskantně jako kaskadér.

Konečně jsme ráno dojeli do Dalat, stále za svitu měsíce. Ale žádný hotel na přespaní tam nebyl. Postavil jsem si tedy stan na školním dvoře pod přístřeškem, kde jsem byl trochu chráněn před komáry a abych tolik nepromrzl, neboť i v tropech v horách jsou noci studené.

4. října 1931

Po dvaceti kilometrech mezi rýžovými poli jsem dojel k pohoří pokrytému lesy. Znovu se objevil prales, který mě doprovázel až do Sajgonu střídavě s pruhy kaučukových polí. Večer jsem zastavil ve venkovské hospodě na hranicích Annamu uprostřed lesa. Několik domorodců tam pilo a opili se nějakou pochybnou kořalkou. Stalo se, co se dalo očekávat – jeden z nich upadl a nejevil známky života. Jeho žena se ho marně snažila přivést k životu. Pak se posunky obrátila na mne a prosila o pomoc. Co jsem měl dělat? Hledal jsem na dně své paměti. Zablesklo se mi a tak jsem rychle vyndal ze svého vaku živočišné uhlí a rozpustil ho ve velké sklenici vařící vodou. Napil jsem se té „kávy“, abych ukázal její bezpečnost, než jsem ji nabídl opilému. Účinek byl okamžitý a drastický. Ten člověk začal prudce zvracet a pak hluboce usnul. Ti prostááčci se děkovně jeden po druhém přede mnou klaněli. Opilec se asi o půlnoci vzbudil a přišel mi poděkovat po kolenou a s rukama sepjatýma před svým obličejem.

Tato příhoda ukazuje, co by mohlo být opravdovou předností a prestiží bělocha zde. Bohužel, výčepy a prodejny cigaret jsou v převaze proti zdravotnickým centrům a školám...

*Poznámka: Musím se čtenáři přiznat, že jsem nevyjel na cestu nepřipraven. Pochopil jsem, že budu potřebovat všeobecné znalosti praktické zdravotní. Ovládal jsem příručku „Má léčba vodou“ od Kneippa. Často jsem si v ní četl a čerpal moudré a praktické rady o tělesné a duševní hygieně. Tyto rady jsou shrnuty do poučení: **žij přirozeně**. Tři nejlepší léky jsou: čistá voda, čistý vzduch a slunce (dnes se na to moc nedbá) a za čtvrté je to člověk sám, který rozumě tyto tři činitele použije...*

16. října 1931

Odjel jsem ze Sajgonu po dvou měsících vážné nemoci a pobytu v nemocnici. Díky podivuhodně vzácné pomoci velitele Batze, který pocházel z mého rodného města, byl pro mne uspořádán slavnostní ceremoniál při mém odchodu. Po fotbalovém utkání jsem byl pozván, abych objel na kole stadion. Tam mi Sajgoňané připravili takové ovace, že převýšily všechny, které jsem dosud zažil. To mi nahradilo tolik „úředních urážek“ a pokoření, které mě tu potkaly. Přimělo mě to k zamyšlení o tom, že francouzské úřady by mohly mít důvěru prostého lidu, kdyby postupovaly jinak – a pravděpodobně by nikdy nebyly vyhnány.

První dojmy z Angkorských chrámů v Kambodži

...jsou kolosální, překrásné, technicky zajímavé. Na vrcholech hlavních monumentů jsou kamenné mnohatunové kvádry, položené víc než 20 metrů vysoko – jak předpokládám...

Do prostoru, kde jsou chrámy, vedou cesty vystupující z lesa a jsou nejčastěji postaveny z dlouhých jednotlivých kamenných kvádrů, podobných těm, které jsou nalézány ve Francii na starých římských cestách. Pomocí jakých zařízení byli tehdejší lidé schopni tvořit takové zázraky? Když se porovná nynější nízká civilizační úroveň současných obyvatel – pak opravdu na první pohled je to k nepochopení...

Moc bych si přál, aby miliony mladých lidí z celého světa mohli navštívit tyto i jiné impozantní památky. A aby mohli přemýšlet o marnosti bezcílného a ne dosti vážného života... Ztracené civilizace nám mohou ukázat cestu do budoucnosti: kam až jde zlepšovat životní úroveň všech lidí na této zemi. A že ten cíl je dosažitelný, jen zlepšovat duševní a kulturní úroveň všech dětí na naší zeměkouli a také občanství...

Mé duševní a fyzické zdraví... na lodi „The dans“ 2. února 1932.

Cítím následky své choroby ze Sajgonu. Mám často horečky a snadno se unavím. Kromě toho se bojím světové války. Pro Ameriku ani pro Austrálii se mi nedaří získat povolení a víza. A ještě vážnější věc – už nemám skoro žádné peníze. Po návštěvě na Jávě, co budu moci dělat... co budu muset udělat...?

Jáva

Jestliže Sumatra (v roce 1932) byla z největší části utopena v panenských lesích, na Jávě naopak stejně jako v Japonsku je celá plocha ostrova do nejmenšího místečka využita pracovitým obyvatelstvem, jehož hustota je velká. Zdá se, že Holanďané zkušeně a účinně spolupracují s místním obyvatelstvem, mezi kterým je hodně Číňanů. Na všech místech, v horách i v údolích, je racionálně využito zavlažování. Rýžová pole jsou pěkná, zelená a hustá a jak je vidět, díky častým dešťům, i velmi úrodná. Ostrov je jedna velká zahrada, umělecky pěstovaná. Mohu tvrdit, že by to mohl být perfektní model zejména pro současnou Francii.

Tři hlavní pásy charakterizují místní klima:

1. Úroveň moře – trvalé horko
2. Náhorní roviny a horské oblasti – ideální mírné podnebí jako ve Francii
3. Vrcholky hor – silné větry, mráz a lijáky téměř trvale

Průzračné čisté vody je všude dostatek, neboť je racionálně zadržována a neméně pečlivě rozváděna do zavlažovací sítě. Zde jsem mohl během jednoho dne na kole projet tři klimatická pásma.

Na některých místech jsem si často všiml poloodhalených žen. Jejich ňadra nejsou vždy krásná, zejména u starých žen, které pracují na rýžových polích, nebo chytají ryby. Zde proti Evropě je nahota přirozená. Ženy jsou bez studu a bez koketérie... Všichni, i děti, kouří cigarety z listů zvláštních stromů. Hustota obyvatelstva způsobila blízkost a početnost vesnic. Vesnice jsou i na vrcholech hor. Vesničané jsou velmi pohostinní a přijímali mě příznivě. Je snadné si zde koupit jídlo.

Merapi – hora, pohoří a píseň plná citu 23. března 1932

Navštívil jsem pohoří Merapi, kde je dosud činný vulkán. Minulý rok při erupci zahynulo 18.000 osob. Ode dneška je počasí jasné, je tedy dobře vidět „obludu“, jejíž vrchol dosahuje 2.500 metrů výšky a vychází z ní dým.

Jeli jsme autem a projížděli poklidné vesnice ukryté v bambusové zeleni mezi rýžovými poli, která cestu stupňovitě obklopovala. Čas od času jsem ale viděl uprostřed té zeleně výrazné černé skvrny popela – který paradoxně zúrodňuje tu spálenou zem. Cestou jsme potkali karavanu malých koní se zbožím. To jsem v Číně neviděl ani jednou. Ve srovnání s lidmi z pobřeží jsou lidé tady v horách hezčí, silnější s pěkně vyvinutým svalstvem, bez xenofobie, jsou velmi pohostinní.

Dále jsme již museli jít pěšky, neboť jsme se dostali do sopečné oblasti. Krajina kolem byla všude spálená. Kmeny napůl zuhelnatělé trčely k nebi se zbytky větví jako s obludnými černými hady. Pak jsme došli k lávové řece, přímo veletoku již ztuhlé lávy. Vedle toho pekelného proudu byla tabule s nápisem, že zde při výbuchu sopky zahynulo 200 osob, které tady žily a na místě byly zality. Půda a skály se ztratily, láva vše rozpustila a zalila nerovnosti jako sklo. Moji esperantští průvodci mi řekli, že vyzařující teplo bylo tak obrovské, že ho pociťovali až doma, tj. asi 15 kilometrů daleko. Zejména tento vysoký žár způsobil největší škody. V poloměru 2-3.000 metrů okolo vše zuhelnatělo. (*Za deset let to samé pak způsobila atomová bomba v Hirošimě.*)

Zpátky jsme se vraceli opatrně v lávovém proudu. Nad našimi hlavami se zvedala skála. Náhle zazněla dojemná, čistá píseň. Nostalgická píseň prosté venkovské dívky rozrazila ticho na vrcholku hory. Slověům jsem vůbec nerozuměl, ale ta neočekávaná píseň byla tak nádherná! Překvapeně jsme zvedli hlavu, abychom zahlédli polonahou „pravěkou“ dívku, která tu žala velikým srpem jakési rostliny. Stáli jsme tam, tři Evropané, pozorovali jsme jeden

druhého beze slov a nábožně naslouchali zpěvu padajícímu z nebe. Zvěstoval radost ze života a svobody. Zpěv nedefinovatelně jednoduchý – ani od operních pěvkyní neuslyšíte tak krystalicky čistý hlas, zvuky tak světlé, průzračné. Jeden z nás bezmyšlenkovitě vykročil a dívka nás spatřila. Kouzlo zmizelo. Jako koloušek vyplašený výstřelem utíkala dívka pryč, třásla se a tiskla k prsům snop rostlin a její srp se ve slunci leskl.

Za několik minut poté jsme došli do středověké vesnice, kde naši pozornost přilákali „divocí muzikanti“. Na návsi stáli lidé a pozorovali dva muzikanty a tři tanečnický. Nejspíše jsme byli svědky produkce jakýchsi trubadurů, jaké bylo možno spatřit ve Francii ještě v minulém století?

Formosa – čínský Tajvan

Obyvatelstvo je zde původní, jsou odlišní od Číňanů. Země je okupována Japonskem. *(Později, po vítězství Maa v Číně, se zde prohlásil diktátorem Čankajšek. Založil zde trvalé nebezpečí exploze války.)*

Právě když naše loď doplula k břehu ostrova, vypukla nebezpečná bouře. Vítr zesílil a nebylo možno zůstat na palubě. Naše loď se potácěla jako kus slámy, nabírala vodu, napřimovala se a hrozivě se kymácela. Moře vřelo, zuřilo. Byli jsme jako ve vřícím kotlí. Obludné vlny – skutečné hory vody padaly na palubu s pekelným řevem. Teplota prudce poklesla. V takovém okamžiku člověk uvěří, že je konec světa. Všichni, včetně mne, se zamkli ve svých kajutách, aby to zkusili zaspat.

Důsledkem té bouře bylo, že rychlá poštovní loď, kterou jsem potřeboval stihnout, abych poslal svou poštu, doplula ještě před naším vyloďením.

Časně ráno se bouře trochu zklidnila a náš kapitán toho využil, a loď se opatrně přiblížila ke břehu. Postupně jak slunce stoupalo, jeho paprsky vymetaly mlhu a uklidňoval se i vítr. Brzy v záři slunce se objevil našim okouzleným zrakům břeh ve své majestátné kráse. Spatřili jsme nepřekročitelné holé stěny nehostinných pohoří. Absolutní poušť na horizontu – pak se před námi objevila příšerně ostrá skála, obklopená vrcholy sejně rozsáhlými jako moře kolem.

Po náležitě důkladných formalitách mi bylo dovoleno vystoupit z lodi a projít se po zemi. Ale bylo mi přísně zakázáno fotografovat přístav. Mohl jsem si poznamenat jen několik dojmů.

Do oka mi padly dva rozdíly: moderní, čisté a komfortní město v japonském stylu – a úzké, zapáchající, zastíněné uličky, kde se shromažďují chudí, hluchí, nedbale ustrojení lidé, to je Čína. V čínských čtvrtích jsem ještě viděl malá přenosná sedátka, vhodná pro úzké uličky. Na východní straně se objevily chudé vesnice, obklopené maličkými rýžovými poličky stranou od svahů ve žhavém slunci...známka čínské vytrvalosti.

Trochu dále od obchodní čtvrti jsem si povšiml nezbytného kanálu. Nánosy v něm se pečlivě vybírají, aby se jimi zúrodňovala sterilní země této hornaté krajiny. A podél japonských čtvrtí jsem si všiml japonských prostitutek. Asi se

zeptáte: co v čínských čtvrtích? – U Číňanů je to více skryté. žádné „krasavice“ nechodí po ulicích, ale já vím, že prostituce kvete tím víc, čím větší je bída.

Vrátil jsem se na loď v pět odpoledne a s údivem jsem zjistil, že jsem první, který se vrátil. Zůstal jsem tedy na palubě, dokud nedorazily japonské a čínské trhovkyně, které mi chtěly prodat své „suvenýry“.

Po sedmé pak přicházeli japonsští pasažéři...přiopilí a zvali mě, abych s nimi pokračoval v pití. Podařilo se mi je odmítnout. V nastupujícím šeru za klidné noci loď pomalu majestátně vyplula a vracela se se mnou naposledy do Japonska. Ještě než jsem ulehl, volky nevolky (protože taková je japonská pohostinnost) jsem musel pít pivo se svými novými přáteli. Ke své škodě – zbytek noci mi bylo nevolno.

28. dubna 1932 - z Japonska

Z Japonska jsem odplul lodí z Curugy 28. dubna. Doprovázela mě přítelkyně a další přátelé, esperantisté. Když jsem přestal na vzdalujícím se břehu rozeznávat slečnu Ouadu a přátele se zelenými praporky, zalily se moje oči slzami...

Adieu, přítelkyně Inako, v tobě zdravím Japonsko a všechny Japonce... nezapomenutelný národ, který mě přijal a hostil, všestranně mi pomáhal – bylo to pro mne, chudého proletáře tak důležité, takové přijetí jsem si ani nedokázal představit, nebo si ho dokonce přát!

Skutečně , esperanto splnilo očekávaný zázrak !

Dokázalo, že světové bratrství není utopie, ale je možné mezi všemi lidmi prostřednictvím neutrálního jazykového základu – pokud chce být lidstvo upřímné...

Zůstala nostalgie?

Kazaň, Irkutsk, Novosibirsk... kolik dojemných, smutných, nebo i směšných vzpomínek prochází znovu před mýma očima! Přesto – pocit, který už dlouho odháním a stále se vrací... je stesk, naléhavé přání vrátit se domů.

Kdo nikdy z domova neodešel, možná ten pocit nepochopí. Ten stesk, který tak důvěrně zná cestovatel, když kola vlaku svým duněním napodobují tlukot srdce, kdy každou vteřinou se přibližuje chvíle, kdy člověk znovu uvidí své drahé... (a také jsem si přál abych se konečně pořádně najedl. Už jsem neměl peníze, abych si koupil jídlo. Vše pohltila jízdenka na vlak na německých hranicích).

Konečně doma...!

Konečně jsem na hranicích vlasti: Francie, návrat! Zachvátily mě nepopsatelné pocity...

A ejhle! Slepá byrokracie! Francouzští úředníci ode mne požadovali to, co nechtěli ani Sověti: zcela vše, do nejmenších detailů mých zavazadel zkoumali velice podrobně policisté a celníci. Francie, moje vlast, mě přijímala jako zločince nebo alespoň jako někoho velice podezřelého.

A já již den a noc nic nejedl a nepil!

Paříž

První kontakt s Paříží, s Francií, po čtyřech letech je pro mne nepopsatelný, nezapomenutelný. Dovolil mi zapomenout na děsivé přijetí a zklamání na hranicích. Paříž se mi zjevila taková jaká je – „město světla“ – překrásné v jarním slunci.

Pěšky – neměl jsem ani frank – jsem šel ke svým vzdáleným příbuzným, manželům Filholovým. Ti mě přijali, jak jsem čekával: rodičovsky vřele, přirozeně a s otevřenou náručí. Dobří lidé! Náhodou jsem se zde také potkal s paní Majzlisovou, která pocházela ze Sovětského svazu, maminkou ročního dítěte. Bylo to jako pohlázení, tak vítané pro nás muže, ženské pochopení a mateřská láska... U manželů Filholových jsem byl dva dny. Půjčili mi peníze na nové kolo. Až se vrátím domů, začnu hned pracovat, abych mohl rychle dluh splatit.

Domů, domů...

Ostatně – bylo sladké vracet se a jet naší krásnou krajinou. Bylo hezky a tak jsem přenocoval na poli. Přes krásu okolí a vlídné podnebí musím přiznat, že i jinde je hezky.

Dojel jsem na upravenou státní silnici 10a, která mě zavedla na soutok řek Dordogne a Isle, nad nímiž se vypíná vinný pahorek – známý Fronsak.

Poslední noc jsem musel přenocovat v mé sladké zemi v lese. Naposledy jsem spal pod hvězdami na jehličí ukolébán zpěvem cikád a trylky nočních ptáků vedle křišťálové studánky, která mi ráno posloužila k umytí.

Vnitřní radost zaplašila můj stesk. Každý strom a každé pole jsem již poznával a ony mne mlčky přijímaly jako svého. Za tři hodiny budu doma, uvidím maminku a ta mě určitě již nedočkavě čeká.

Ale přesto, že v naší vesnici Lavardak zná každý každého, můj návrat časně ráno proběhl nepozorovaně. Všichni už byli v práci, i můj otec. Moje maminka mi řekla prostě naším dialektem: „Konečně, ty pacholku, konečně jsi se vrátil!“ Ale pro mne to bylo jako pohlázení, projev mateřské lásky. Až večer, když se otec vrátil z práce, byla rodinná oslava.

...

První nejdůležitější úkol pro mne byl najít si práci. Chtěl jsem začít pracovat co nejdříve, abych získal peníze na obživu. Již příští den jsem nastoupil jako

tesař. Ale... již druhý den jsem utrpěl v práci vážný úraz, zlomeninu pravé nohy. A to zničilo můj celý další život. Zejména to oddálilo na dlouhou dobu uspořádání mých poznámek a vydání mých zápisků.

Vlastní životopis autora

Narodil jsem se v dělnické rodině a zůstal jsem dělníkem. Proto a také kvůli světové válce jsem nenavštěvoval dlouho školu. V jedenácti letech jsem začal pracovat. Nízké vzdělání - můj největší nedostatek, mě trápil celý život. Ale já jsem se chtěl učit a tak všemu, čemu jsem se nemohl naučit ve škole, jsem se učil od života sám.

Dětská vzpomínka – vánoce 1913. Od časného rána mládež vesele slavila Štědrý den. Bezstarostní mladí muži zpívali, bavili se, hodovali. Moje matka je obsluhovala. Vyskočil jsem bos z postele a u ohně v krbu jsem si užíval rodinnou slavnost. O pět let později z těch mladíků (asi deseti) zůstal jen jeden – můj nejmladší bratr. Všichni ostatní, mezi nimi můj starší bratr, byli povražděni. Padli za vlast s gloriolou slávy.

Během válečného období chyběli ve škole učitelé. Proto nás přišel vyučovat student obchodní školy. Řekl: „Toto je stenografie, zcela nová metoda, vynález pro rychlé psaní. Kdo se chce učit stenografií?“ A tak jsem dostal první lekce a učil jsem se s velkým zájmem. – Něčemu se uč a ono se ti to jednou hodí – toto německé přísloví mě však bohužel míjelo, protože tehdejší společnost toto učení, po kterém jsem dychtil, mi odmítala dát a poskytovala ho chlapcům a děvčatům, kteří měli příznivější osud.

Byl jsem jediný muž v naší rodině kromě mého starého otce a musel jsem začít pracovat. Hodně pracovat, abychom uživili společně početnou rodinu. Všeho jsme měli málo, kromě práce.

Opustit studium? Nikdy! Pracoval jsem až po vyučovacích hodinách, když si mí kamarádi hráli nebo spali. Mezi jiným jsem pásal dobytek a při tom jsem měl překvapivě čas na čtení, na obdivování přírody a na pozorování. Ve čtvrtek a v neděli jsem pomáhal řemeslníkům v naší vesnici. Mezi nimi i cyklistickému mechanikovi. Místo díky mi umožnil, abych si smontoval z odložených dílů svoje první kolo.

Šťastnou náhodou si mě najal a oblíbil tesař. Podporoval můj zájem o studium. V zimě každý večer až do 23 hodin mě učil hlavní zásady kalkulače, geometrie a kreslení. Také mi vnukl myšlenku, podle tradičních zvyků tovaryšů, přejít celou Francii pěšky a pracovat v hlavních provinciích a získat tak nejlepší znalosti v řemesle a ve společnosti.

Místo pěšky, rozjel jsem se na kole. Kolo je a zůstává nejkrásnější a užitečnou věcí moderní doby. Pracoval jsem ve všech největších městech Francie. Ostatně, turistika na kole nebyla jen příjemná, ale také příznivá pro

moji chuť k učení. Využil jsem všechny příležitosti a zúčastňoval jsem se všech večerních kurzů v Tour, Paříži, Lyonu, Bordeaux, Toulouse atd.

Postupně jsem pochopil, že příčinami války jsou hlavně předsudky a nevědomost, jejich následkem je pak sobectví, hloupost a lhostejnost. Toho využívají prospěcháři a nečestní lidé z mocenské vrstvy. Masy lidí ještě nepochopily, že na naší Zemi každý člověk, ať je z kterékoliv země, či vrstvy, je odvislý od druhých a aby se zamezilo válkám mezinárodním i občanským, musíme tolerovat jeden druhého, ať chceme či nikoliv.

Esperanto jsem se učil korespondenčně během vojenské služby a hned potom v roce 1927 jsem se zúčastnil kongresu SAT (Sennacieca Asocio Tutmonda – Celosvětové beznárodnostní sdružení) v Lyonu, kam jsem také samozřejmě přijel na kole.

Za několik týdnů jsem četl v časopise „Sennaciulo“ následující inzerát: „Mladý Němec hledá esperantistu k cestě na Dálný Východ na kole.“ Byl jsem zralý na takové dobrodružství, svobodný a chtivý vše poznat. 22. července 1928 jsem pak opustil Francii a vrátil jsem se 28. července 1932, trochu nemocný, úplně bez peněz a také zcela bez iluzí. Musel jsem hned začít znovu pracovat jako tesař. Druhý den jsem utrpěl těžký úraz.

Sotva jsem se trochu sebral, vypukla 2. světová válka. Přesto jsem se oženil a narukoval. Později jsem byl zajat a vážně onemocněl. Pro nemoc jsem byl propuštěn v červenci 1940. Ale dva dny po mém návratu také má žena utrpěla úraz, takže zůstala invalidní pro zbytek života. Já sám jsem musel být urgentně operován a tak já i manželka jsme byli současně těžce nemocní. Třináct let jsem ošetřoval svou manželku, když mě v roce 1953 potkal nový vážný pracovní úraz. Chtě nechtě jsme se museli s manželkou rozejít, pro nás dva mrzáky by společný život byl jen utrpením.

Našel jsem si pak práci v Libourne. Zde jsem se seznámil s jinou ženou. Ale běda, za dva roky i ona prodělala těžkou operaci a stejně jako moje první žena zůstala invalidní po celý zbytek svého života.

Než jsem zcela zestárl, trpěl jsem nezaměstnaností, soudním stíháním, shořel mi dům... Tyto hrůzné události jasně vysvětlují, proč jsem potřeboval tolik času, abych mohl začít uspořádat své zápisky a přepsat je načisto z poznámek, které jsem na své cestě stenografoval.

Lucien A. Peraire